

RÁDHÁ ÉS KRISNA
SZERELME

INDIAI MESÉK

MULK RAJ ANAND
RÁDHÁ ÉS KRISNA SZERELME
INDIAI MESÉK

Fordította: Borbás Mária
Szerkeszti: Karig Sára
A versbetéteket fordította Borbás Pál

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1964
A fordítás a következő kötetekből készült:
Mulik Raj Anand: *Indian Fairy Tales*, Bombay, 1946;
More Indian Fairy Tales, Bombay, 1961;
Raja Rasalu, MS, Bombay 1963
Az utószót és jegyzeteket írta Tóth Edit

A VILÁG KEZDETE

Élt egyszer Perzsiában egy hatalmas birkózó. Egyszer valaki messzi útról tért meg, Indiából, s azt mesélte neki, hogy Hindosztánban találkozott egy birkózóval, aki még nála is hatalmasabb. No, ezt már el nem tűrhette a perzsa birkózó; elhatározta nyomban, hogy felkerekedik, s mérkőzni hívja az indiait. Elment a bazárba, vett százezer font búzalisztet, batyuba kötötte, fejére tette, aztán nekiindult.

Estére Hindosztán határán elért egy tó partjára. Megéhezett, megszomjazott az úton, letérdelt hát a tó partjára, s egy kortyra kiitta a fele tavat. A maradék vízből meg egy kevés lisztből kását kavart, s mikor aztán csillapította szomját-éhét, leheveredett, és el is aludt azon nyomban.

Ehhez a tóhoz pedig egy elefánt járt szomját oltani reggelente. Alig hajnalodott, jött is már, és mit lát – mit nem: üres a tó!

– Hát már most mitévő legyenek? – kérdezte az elefánt. – Ezer mérföldre se talállok vizet!

Már éppen készült nagy bánatosan elballagni, amikor megpillantotta az alvó birkózót a tóparton. Láta, mekkora nagy ember, s gondolta mindjárt, hogy ez itta meg mind a vizet. No, nekirohant nagy dühösen, s rátiport a fejére. Hanem a birkózó csak a másik oldalára fordul, mondván:

– Ugyan már, sose simogass! Ettől nem áll ki a fejemből a fájás! Ha mindenáron nyomogatni akarod, nyomd csak meg jó erősen!

Ugyan megdühödött az elefánt, mikor látta, hogy a birkózónak haja szála se görbült a tiprástól. Fogadkozott magában erősen:

– No, majd megmutatom én ennek a gazfickónak! Felfalom, fel én!

Hanem a birkózó már éppen feltápászkodott, s indult volna útnak, s hát ahogy látja, mire készül a vadállat, csak derékon kapja, becsavarja a takarójába, vállára veti, s folytatja útját India felé.

Egy-két lépés, és már el is ért vetélytársa házához. Bekiált a birkózó:

– Hej, te hindi Rusztum, gyere ki, és teremts földhöz, ha bírsz!

– Nincs itthon az uram – szólt ki félénken az indiai birkózó felesége –, fáért ment az erdőre!

– No jó, majd eljövök megint – szólt a perzsa –, hanem azért az ajándékomat elfogadhatod! – Azzal behajította a batyut az elefánttal a vályogfalon át az udvarra.

– Ó, anyám, anyám! – kiáltott az indiai birkózó felesége. – Nézd csak! Fiad vetélytársa patkányt dobott a házunkba!

– Sebaj, édes lányom – válaszolt az indiai birkózó anyja. – Sose törődj vele. Majd az én fiam móresre tanítja! Állítsd csak fel az egérfogót, s fogd meg a patkányt, aztán dobd el.

Hallotta ám ezt a perzsa birkózó, s gondolta magában:

„No, ha ezt az óriás elefántot patkánynak hiszi az indiai felesége, minek néz majd engem maga a birkózó?”

De aztán összeszedte a bátorságát, s ment vetélytársát keresni az erdőbe. Alig lépett egyet-kettőt, jön is már szembe az indiai birkózó, s hoz a fején ezer szekérré való fát.

„No, ez se akármilyen ellenfél!” – gondolta magában a perzsa. Aztán rákiáltott a másikra: – Hej, barátom, kiállsz-e velem? Hallottam híredet, s eljöttem Perzsiából, hogy megverekedjünk.

– Szívből köszöntlek – szólt az indiai birkózó. – Megverekszem én veled, hogyne verekednék, de menjünk be a városi porondra, hadd lássa mindenki. Mi haszna úgy verekedni, ha senki se látja?

– Sietnék már haza – válaszolt a perzsa. – Verekedjünk csak itt, és sokat ne is késlekedjünk. Ha meg nézőt akarsz, látod-e? Amott baktat egy öregasszony. Majd megkérem, hogy álljon ide, és nézze, hogyan verekszünk. – S mindjárt rá is kiáltott: – Anyám, anyám! Jer ide, s nézd, hogyan küzdünk meg egymással!

– Nem tehetem, édes fiam – válaszolt az asszony. – Van énnekem egy lányom, s az ellopta a tevéimet, én meg sietek, hogy utolérjem. Hanem, ha nagyon akarjátok, felveszlek a tenyeremre, s ahogy megyek az utamon, ott megverekedhetek.

Felugrott hát a két birkózó az öregasszony jobb tenyerére, összeakaszkodtak, az meg szaporán igyekezett hegyen át, völgyön át.

Látja ám messziről az öregasszony lánya, hogy jön az anyja, s két jókötésű birkózó verekszik keményen a tenyerén. Elsőre megijedt, mert azt hitte, katonákat hoz az anyja, hogy elfogják őt. De

amikor látta, hogy két birkózó az, nem más, nosza, megfogta a birkózókat is, meg az anyját is, aztán a százhatvan tevével együtt, amit elhajtott, batyuba kötötte őket, azt a fejére tette, és folytatta útját.

Útközben egyik tevé megéhezett. Kidugta fejét a batyuból és ordítani kezdett. Az öregasszony lánya meg sem állt, mentében kitépett egy mezőről egy fát vagy kettőt, s az állat szájába tömte.

Látja ezt a gazda, akié a mező, s elkezd kiabálni:

– Tolvaj! Tolvaj! Fogják meg!

Nem tetszett ez a lánynak, fogta hát a gazdát meg a mezejét, ökrét, lovát, ekéjét, s bele mind a batyuba. Akkor aztán futóra vette. El is ért csakhamar a városba, jól meg is éhezett az úton. Hát fogott egy pékműhelyt, de meg az egész várost, és beletette azt is a batyujába. Aztán folytatta útját.

Végül aztán megint mezőre ért, ott nőtt egy nagy görögdinnye. Szomjas volt a lány, fogta hát a dinnyét, kettétörte, s kiszívta a nedves belét. Aztán a batyut beletette a dinnyehéjba, feje alá az egészet és elaludt.

Aludt a lány, közben meg árvíz kerekedett, s elvitte a dinnyét, el egészen a tenger végébe. Ott a héja lehullott, a dinnyéből meg kisétált az öregasszony, a két birkózó, a százhatvan tevé, a fák meg a gazda, az ökre, lova, ekéje, a pék, meg mind a többi. És ez volt a világ kezdete.

RÁDHÁ ÉS KRISNA SZERELME

Volt egyszer egy ifjú herceg, tehénpásztor-törzs uralkodója Hindosztán síkságán. *Krisná*-nak hívták a herceget. Ritkaszép ifjú volt, bőre mint az alkony, arca akár a fénylő hold, varázslatos fuvolaszava magával ragadta emberek-állatok szívét, ahogy a kentaurasszonyok éneke legyőz tengert és eget, vagy amint az elhaló mennydörgés moraja hatalmába keríti a nagy hegyek szívét.

Nem volt országában leány, aki titkon ne vágyott volna a herceg kedvese lenni. Körülsereglették Krisnát, hajukba jázmint fontak, nyakukban kasszia-füzér, s fehér virágú, édes illatú lótuszt hordtak kezükben, tisztát és ártatlant, mint az ő imádattól hevülő gyengéd leányszívük.

Hanem Krisna hercegnek egyedül *Rádhá*-hoz húzott a szíve. Oly mélyen, oly szenvedélyesen imádta Rádhá, hogy kedvese szinte úgy érezte a leány szerelmét, mint virágporból a bimbó illatát. Őt választotta hát asszonyául Krisna, s elvitte tündérpalotájába, ahol kristályból van a teraszok köve, s a dísztavacsokan csillagfény tükröződik.

Történt egyszer, hogy egy töpörödött vénasszony kopogtatott Krisna palotájának kapuján. Kérte, fogadnák fel szolgálónak, mert éhes és szegény, s nincs hova mennie. Rádhá megszánta az öregasszonyt. Megetette, felöltöztette s szolgálatába fogadta. Nem tudta, hogy nem más az öregasszony, mint az a veszedelmes boszorkány, akit leigázott Krisna szépsége, és szentül elhatározta, hogy magának kaparintja meg a herceget.

Eltelt néhány nap, s az öregasszony már ismerte a palotát, akár a tenyerét. Gondolta, itt az idő nekilátni, hogy megvalósítsa tervét. Azt akarta, hogy Rádhát maga Krisna ölje meg. Levágott egy kecskét, s éjjel belopózott Rádhá hálósobájába, és bekente a kecske vérével az ifjú asszony arcát. Akkor aztán várt, míg megvirrad, s szaladt már Krisnához, hívta: nézze csak a tulajdon szemével, hogy felesége démon, aki elevenen fal fel embert, állatot. Krisna meglátta a friss vért Rádhá arcán és elhitte, hogy démont vett feleségül. Kihúzta kardját, feldarabolta az asszonyt, és sűrű erdő mélyén eltemettette.

Hanem Rádhá lelke bizony tiszta volt és szent, akár a templom. Halála után lelke egy csodálatos palotába költözött, karja-lába megannyi márványoszlop lett, feje kupola, virággal átszőtt sötét hajfonatai végigindázták a kupolát, törzse kristálytisza nektártóvá változott, abban állott a palota. Szeme párja galambpár lett, ott ült a két madár, s turbékolt szelíden a vadonbéli épület oszlopcsarnokában.

Krisna egyszer vadászni indult az erdőben. Elbarangolt társaitól, s csakhamar nem lelte útját a sűrű, vad bozótban. Ráesteledett, mire bolyongásában tisztásra ért, s nagy csodálatára gyönyörűséges palotát látott maga előtt, a vadon kellős közepén. Gondolta, megpihen benne reggelig. Lovát kikötötte, vetett neki egy nyaláb fűvet, magának meg gyümölcsöt szedett a fákról. Aztán bement a palotába, s leheveredett az oszlopcsarnokban. De bizony alig hunyta le a szemét, számyrebbenés hallik a feje fölül. Felnéz, s két szerelmes galambot lát egymás mellett üldögélni, s szólnak ekképpen:

– Nézd csak, nézd, itt az a gonosz ember, aki feldarabolta a feleségét – mondta a hím –, mert jött egy gonosz démon, és hazugságot suttogott a fülébe.

– Tán megtalálhatja még asszonyát – válaszolt a párja. – Hiszékeny volt nagyon, rászedték, és nemcsak maga tehet róla.

– Igaz, nemcsak ő a hibás – mondta a hím galamb. – Rászedték bizony. Meg is találhatná asszonyát, csak nem tudja, hogyan keresse.

– Mondd meg hát, hogyan?! – kérlelte az irgalmas szívű nőstény.

Akkor így szólott a hím galamb:

– Éjfélkor Rádhá és a társnői fürödni jönnek a nektártóhoz. Rádhán bíbor szári lesz, barátnőin sáfrányszín ruha. Ha a herceg elcseni a leányok ruháját, és ingerkedik velük, felesége menten ráismer tréfálózásáról a férjére, s megint neki nyújtja kezét.

Hallotta ám Krisna a galambok beszédét. Türelmetlenül számolta a perceket egészen éjfélig, akkor aztán elbújt a templom kapuja mögé. Jött is Rádhá a társnőivel, nevettek, táncoltak mindahányan. Megoldották övüket, ledobták ruháikat, s belevetették magukat a nektártóba. Szertelen szerelmében Krisna a tópartra lopózott, elcsente a lányok ruháit, aztán felmászott egy közeli fügefára. A fa

tetején elővette fuvoláját, s zenéjével úgy elbűvölte a szép lányok szívét, hogy szégyenkezve, zavarodottan bámultak rá. Nyomban felismerték szerelmüket, Krisnát.

Mosolygó ajakkal, lesütött szemmel, összetett kézzel könyörögtek a lányok:

– Ó, kedves, add vissza a ruhánkat, amit a fügefára aggattál!

De Krisna csak szórta rájuk marékszám a zsenge gallyat, s válaszul csúfolódó kis futamokat csalt ki fuvolájából.

– Add vissza a ruhánkat, ó, kedves, s mi szerelmünket adjuk cserébe! – kérlelték a leányok, amikor látták, hogy tréfás kedvében van.

*Minden lánytól csókját kérem –
Rádhá legyen feleségem!*

– énekelte feleletül Krisna.

Csilingelt a lányok öve, ahogy táncra kerekedtek, s el nem fáradtak egész hosszú éjjel a szerelmes mulatságban, míg ki-ki megfizette csókját a hercegnek, aztán akkor Krisna és Rádhá újra összeházasodtak.

A NAP, A HOLD, A SZÉL MEG AZ ÉG

Egyszer régen, amikor a világ még fiatal volt, a Nap, a Hold és a Szél ebédre mentek bácsikájukhoz-nénikéjükhöz, Mennydörgéshez és Villámhoz. Anyjuk, az Ég, áldását adta rájuk, jó mulatságot kívánt, s várta magában, hogy hazajöjjenek.

A Nap is, meg a Szél is kapzsi és önző kisfiú volt. Megették mind a finom ételt, amit csak bátyjuk-nénjük eléjük rakott, s nem gondoltak szegény, éhes anyjukra, aki odahaza imádkozik, hogy gyermekei boldogok legyenek, s jól mulassanak az ebéden. Csak a kedves kis Hold nem feledte anyját. Minden finom ételből félretett neki egy falatot.

– No, gyermekeim, mit hoztatok nekem? – fogadta anyjuk a Napot, a Holdat meg a Szelet, amikor estére hazatértek.

– Mit gondolsz, asszony? – kérdezte fennen legidősebb gyermeke, a Nap. – Még hogy neked hoztam volna valamit? Azért mentem el, hogy magam lakjam jól, s nem hogy neked ennivalót hozzak. De meg te úgylis a közönséges ételt szereted, nem is becsülnéd a sok nyalánkságot, amit ott elibénk tettek.

– No persze! – tódította a kotnyeles kis Szél. – Hisz azt se tudod, hogy kell enni, nincs is fog a szádban! Tán azt kívánnád, tegyük tönkre szép ruhánkat, tömködjük tele a zsebünket ennivalóval? Nem is illik kendőnk sarkába éleséget kötni. Senki se tenné, aki ismeri az illemet. No de a paraszt nem ismeri meg a színaranyat a talmitól. Te se tudhatod, mi a jó modor, mi a rossz!

– Ugyan már, ti kegyetlenek! – szólt közbe a nyájas Hold. – Látszik, hogy ti magatok nem tudjátok, mi az illem, ha így beszéltek anyánkkal! – Aztán vigasztalón szólt az öregasszonyhoz: – Anyám, kóstold meg, mit hoztam neked vacsorára: mindenből egy falatot, amit csak kaptunk nénikénktől-bácsikánktól.

– Élj sokáig, Holdgyermekem – szólt az öregasszony. Aztán nagy haraggal fordult fiaihoz: – Az Ég átka szálljon fejetekre! Legidősebb gyermekem, te, aki lakomáztál, és nem jutott eszedbe szegény öreg anyád, pedig ő egész nap értetek vesződik: perzselődj örökös tűzben! Sugarad kiéget, felperzsel mindent, amihez csak hozzáér, s gyűlölni fognak büszkeségedben az emberek. És te, semmirekellő

Szél fiam, ki kapzsi vagy és önző, száraz időben fogsz örökkön fújni, kiszáritesz, megaszalsz mindent, amit csak érintsz, s gyűlölni fognak az emberek, amerre jársz... De te, édes leányom, aki gondoltál anyádra, virulni fogsz mindétiglen; hűvös leszel, nyugodt, gyengéd és gyönyörű; az emberek szívét eltölti a szerelem, ha téged látnak; énekelnek a tiszteletedre, és áldottnak mondanak.

Ezért gyűlölik máig is a napot, ha forrón tűz a földre, ezért utálják a szelet, ha erősen fúj – és ezért szereti mindenki a holdat.

SZERELMES TÖRTÉNET

Ott, ahol a Gangesz elér a síkságra, áll egy város. Tizenkét évenként vásárt tartanak ebben a városban, s szerte Hindosztánból eljön a vásárra gazdag is, szegény is. Még egy király is eljött a lányával.

Történt pedig, hogy a király meg a lánya éppen egy ifjú herceg tábora mellett ütötte fel sátrát. Egyszer a herceg elindult éppen a templomba, áldozatot bemutatni, mikor nagy csudálkozva valami szépséges-szép éneket hall, s a dal mézes-szerelmes szövege egyenesen a fülébe lopózott. Napokig hasztalan próbálta feledni a dallamot. Búsan imádkozott feledésért, de a dal szárnyán érkezett lenge lantzene csak nem ment ki a füléből. Felhagyott már a reménnyel, hogy valaha is feledheti a kísértő dallamot, s akkor egy szép napon a szemközti táborban gyönyörűséges leánykát pillantott meg, aki magányosan feküdt nyugágyán a kertben, s oly szépséges volt az arca, hogy láttára még a fényességes hold is elsápadt szégyenében.

– Ó, be szép! – sóhajtott magában a herceg. – Bárcsak a szavát is hallanám!

S csodák csodája, ugyanebben a percben a királykisasszony meg ezt gondolta magában:

„Talán ő az én szívemnek bálványa, akiért epedtem annyi éjszakán! Őérte zeng könnyes dalt a lantom, ő készlet szerelmes énekre.”

És aztán mindketten úgy várták már a viszontlátást, mint a hangszer várja a muzsikát. S noha viszontlátták egymást, és találkozni vágytak, mégsem hidalhatták át a köztük tátongó szakadékot.

Vásár végeztével a királykisasszony apja kiadta szolgáinak a parancsot az indulásra. Látta a herceg, hogy felszedik a tábort, s tudta, hogy a szerelemnek, mely szerelmesétől őhöz áramlott s tőle vissza szerelmeséhez, most már hamar vége szakad. Tűnődött, hogy mit is tehetne, amikor megpillantotta szíve választottját, amint félrehúzta gyaloghintójának függönyét, leharapott egy lótuszvirágot, fülére tette, aztán földre hullajtotta. Ezután behúzta megint a függönyt, s eltávozott hintáján.

Nagy keserűségében sehogyan sem tudta a herceg mire vélni a dolgot. – Miféle üzenet ez? – kérdezte magában. – Bizony, nem értem a királykisasszony jelbeszédét. Nevét nem ismerem, apját sem tudom, sem az országét, ahonnan jöttek.

Bánatának súlya alatt roskadozva tért haza országába, s betegen feküdt elsötétített szobájában, nappal is, éjjel is, és nem evett, nem ivott nagy keservében. Be szomorú volt apja-anya! Kérdezték egyre fiukat: mi bántja? De az csak annyit mondott: – Semmi. – Orvosokat hívtak gyógyítására, azokat sem akarta látni a herceg, s csak feküdt, feküdt, és ápolgatta szívének szerelmes titkát.

A miniszter fia jó barátja volt a hercegnek. Együtt jártak iskolába, s azóta is együtt maradtak jóban-rosszban. Mikor már egy ideje nem látta az udvarban a miniszter fia a herceget, elment megtudakolni, mi történt a barátjával. Hát ágyban fekvé találja. Megkérdi tőle:

– Mi lelt, barátom?

– Semmi – felelt a herceg fásultan, egykedvűen.

Hanem a miniszter fia tudta már akkor, hogy szerelem bántja a barátját, s így szólt hozzá vigasztalón:

– Mondd csak el, mi bajod, s hidd el, segíték rajtad!

Hosszas unszolásra aztán így vallott titkáról a herceg:

– A Gangesz-parti vásárban táborommal szemközt verte fel sátrát egy király és gyönyörűséges szép leánya. Hallottam egyszer a lány énekét, s nyomban megvette szívemet. Nap nap után láttam őt, de sose mertem szólni hozzá. Eltelt így egy hónap, s akkor felkerekedtek. Nevét nem ismerem, apját sem tudom, sem az országét, ahonnan jöttek.

– Mi sem egyszerűbb ennél – mondta erre a miniszter fia. – Majd én elviszlek hozzá! Kelj csak fel, öltözz, egyél, aztán indulhatunk.

– Már hogyan vinnél el? – kérdezte a herceg. – Hisz nevét nem ismered, apját sem tudod, sem az országét, ahonnan jöttek.

– Hagyd csak rám – mondta a miniszter fia. – Kelj fel, öltözz, egyél, és én elviszlek hozzá.

Nosza, felpattant a herceg, megtett mindent, amit a barátja mondott, s már kész is volt az indulásra.

– Mondott-e, csinált-e valamit a hercegnő, amikor elindultak? – kérdezte a miniszter fia.

– Igen, lótosz volt a kezében, azt először megharapta, azután fülére tette, végül porba hullajtotta.

– Ó, hiszen akkor Lótosz hercegnő a neve! – mondta a miniszter fia. – No gyere, elviszlek hozzá.

A herceg akkor elment apjához-anyjához, s mondotta nekik, hogy idegen országba készül, levegőváltásra. Szülei gondolták, fiuk betegségének használ majd az idegen föld levegője, elengedték hát készségesen.

Akkor a herceg meg a miniszter fia nyergeitek s útnak indultak. Ahány országon áthaladtak, megkérdezték mindenütt, él-e ott egy Lótosz nevezetű királykisasszony. Hanem ilyen nevű királyleányt sehol sem találtak. Végül is elértek egy tengerparti országba. Szembe jön velük egy öregasszony, megkérdezik azt is, nem ismer-e Lótosz királykisasszonyt.

– Bizony, ez a neve a mi királyunk leányának – felelt az asszony –, és én vagyok a leány keresztanyja, én dajkáltam, én szoptattam Lótosz királykisasszonyt!

A miniszter okos fia megkérdezte az öregasszonyt, szállást tud-e adni kettejüknek. Látta az asszony, hogy két kedves herceg áll előtte, meghívta hát őket szívesen.

Néhány napja időztek már az öregasszony házában, s akkor a miniszter fia elmesélte, hogyan esett szerelembe hercegi barátja Lótosz királykisasszonnyal. Kérte az öregasszonyt, menne el keresztleányához, s mondaná el, mennyire epekedik érte szerelmes szívű kedvese.

Megesett az öregasszony szíve a hercegen, hisz látta első naptól fogva, hogy valami egyre rág az ifjú lelkén. El is ment hamar a királykisasszonyhoz, s elvitte a miniszter fiának üzenetét. No, megörült ám a királylány, s visszaüzent a hercegnek, hogy estére várja kertjében, a palota terasza alatt.

A miniszter fia el is vezette barátját a megjelölt helyre, maga meg örködött, hogy senki meg ne sejtse a herceg és Lótosz királykisasszony találkoztát.

A hercegnek határtalan volt az öröme, amikor viszontlátta szerelmesét. Egy héten át minden este visszatért hozzá, s aztán megkérte feleségül. Mondta a királykisasszony, ki kell előbb kérnie apja-anyja beleegyezését.

Másnap el is ment szüleihez, s mondta nekik, hogy megszeretett egy ifjú herceget, aki az ő régi dajkájánál lakik s feleségül kérte őt. Magukhoz hívták a királyék a herceget. Látták, hogy jókötésű legény, neki adták hát a lányukat.

Csaptak aztán hétországgra szóló lakodalmat. Ott volt a miniszter fia is, de aztán mikor a herceg feleségének palotájába költözött, ő visszatért az öreg dajka házába.

Boldog volt nagyon a herceg. Eltelt néhány hónap, akkor aztán már nagyon hiányzott a barátja, a miniszter fia, s a herceg egyre szomorúbb lett.

– Mi bánt? – kérdezte a felesége, amikor meglátta bánatos arcát.

– Szomorú vagyok – válaszolt a herceg –, mert rég nem láttam már barátomat.

– Menj hát és látogasd meg – szólt az asszony –, mi sem könnyebb ennél.

Így aztán a herceg meglátogatta a miniszter fiát. Boldog volt, hogy annyi idő után viszontláthatja, s egy teljes hetet töltött barátjánál.

Mikor aztán a hét leteltével visszatért a palotába, ugyan haragosan találta a feleségét! Dühös volt az asszony, hogy ilyen soká távol maradt a férje. Mondta a herceg, hogy nem jöhetett hamarabb, mert annyi mondanivalójuk volt egymásnak a barátjával a sok hónapi távoliet után, hisz nagyon szeretik egymást. De a hercegasszony csak hajtotta a magáét.

Aztán mégis csak megbékült a férjével, s egy hónapig semmi sem zavarta boldogságukat. De akkor megint elszomorodott a herceg, s kívánczozott megint a barátja után.

– Jól van – szólt a felesége –, menj csak el hozzá. – Adott neki egy csomó süteményt, s így szólott: – Vidd el ajándékomat a barátodnak.

Oda is adta a herceg a süteményt a miniszter fiának, s mondta büszkén, hogy felesége ezt egyedül neki sütötte. Hanem a miniszter fia nem kóstolta meg az édességet, félretette későbbre. Erősködött a herceg, hogy enne már belőle, de akkor így szólott a barátja:

– Figyelj csak, látsz mindjárt csodát.

Szétmorzsoltsd egy-két süteményt, s az udvarra szórta a hollóknak. Alig csipegették fel a madarak a morzsát, látja ám nagy döbbenten a

herceg, hogy holtan hullanak le mindahányan. Egy kóbor kutya is megdézsmálta a süteményt, s felfordult az is.

No, ugyan megdühödött erre a herceg. El is határozta, hogy soha többé nem tér vissza a gonosz hercegnőhöz, aki meg akarta mérgezni a barátját.

Eltelt egy hónap. Unszolta a miniszter fia a herceget: térne vissza feleségéhez – hanem az hajthatatlan maradt.

– Akarsz-e újabb csodát látni? – kérdezte a miniszter fia. – Ha igen, térj csak vissza a feleségedhez, s míg alszik, vedd le minden ékszerét, és hozd el nekem. De mielőtt eljössz, szúrd meg a lábát egy háromágú szigonnyal.

El is ment a herceg a palotába, s mindenben úgy cselekedett, ahogy a barátja mondta. Amikor a hercegnő felébredt, és észrevette, hogy ellopták valamennyi ékszerét, felverte az egész palotát. Jöttek a szülei is, mondta azoknak is, hogy megrabolták. Nyomban elküldte katonáit a király, hogy kutassák fel a várost, és hozzák elébe a bűnöst.

Ezenközben a miniszter fia aszkéta-köntöst öltött, a herceget meg tanítványának álcázta, s elküldte a bazárba, hogy árulja az ékszereket. Maga meg a folyópartra ment, s ott letelepedett.

Ahogy a herceg árulta az ékességet, elfogták a katonák. Kérdezték, hogy jutott az ékszerekhez.

– Nem vagyok én tolvaj – mondta a herceg. – Tanítómtól, egy szent embertől kaptam az ékszereket, hogy adjam el.

– Hol van az a szent ember? – kérdezték a katonák. – Vezess hozzá tüstént!

Levitte őket a herceg a folyópartra.

– Mit jelentsen ez? – kiabáltak a katonák, amikor meglátták a jóginak öltözött miniszterfiút. – Koldus vagy-e vagy tolvaj? Megmondd azonnal, hol szerezted az ékszereket!

– Koldus vagyok – felelt a herceg barátja – és nem tolvaj. Az ékszereket pedig imígyen szereztem: Tegnap este is itt üldögéltem, amikor meglátok egy asszonyt. Kihúz egy holttestet a vízből, s enni kezdi. Én feldühödtem, utána futottam, s háromágú szigonyommal megsebeztem a lábát. Az asszony futott, hogy mentse életét, s futás közben elhullatta ékszereit, én meg felszedtem. Nem tudtam bizony, hogy királyotok leánya az az asszony.

A katonák elvitték az ékszereket a királynak, s elmondták, mit hallottak a koldustól. No, utána nézett a király a dolognak. Látja, hogy leánya lábán csakugyan háromágú szigony ejtett sebet.

– Legyen számúzve királtságomból! – parancsolta a király. – Démon ő, ki házamban született.

A katonák megragadták a kiráylányt, és vadállatok közé vetették az őserdőben.

A miniszter fia meg a herceg visszatért az öregasszony házába, felvették rendes öltözküket, aztán elindultak az erdőbe, megkeresni Lótusz királykisasszonyt. Meg is találták hamarosan. Kérdi tőle a miniszter fia:

– Miért akartál megmérgezni, csak mert a herceg a barátom?

Sírt-rítt a hercegnő, szánta-bánta bűnét. Akkor aztán valamennyien hazatértek férjének országába, s boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A DARU MEG A HALAK

Észak-Hindosztánban, egy szépséges völgy közepén van egy tó; köves partja akár a tiszta smaragd, fodrozódó hullámai zafírként csillognak a napfényben. Sehol Hindosztánban olyan rengeteg hal, rák meg másféle víziállat nem él, mint ebben a tóban.

Eljött egyszer tengerentúlról egy daru – kalandor volt, sokat hallott már a tó szépségéről, gazdagságáról. Látta, milyen jó vadászterületre talált, elment hát a tó királyához, a krokodilhoz, és kérte, hadd telepedhessen le a tó mellett, mivel – úgymond – a parti fűszernövényekkel akarna kereskedni. Kru-krúzott, bűgött a király fülébe, édes bókokkal hízelegte körül. A király meg, gyenge, hiú uralkodó lévén, ki borban s szerelemben lelte legfőbb örömét, elvakult a hízelgéstől, elfogadta a daru ajándékait, és királyi adománylevelében felhatalmazta, hogy országában kereskedjék.

A király nemsokára meghalt, s fia követte a trónon; meghalt aztán ez is, és akkor az ő fia lett a király. Vad zsarnok volt az új uralkodó, s országlása alatt egyre-másra lázadás ütötte fel a fejét, nemesei itt is, ott is független uralkodónak nyilvánították magukat a királyság különböző részein.

A daru mind ez ideig fenntartotta a kereskedés látszatát, noha valójában egyre csak a milliányi halat figyelte a tóban, s már nagyon szeretett volna a zavarosban halászni. Kedvező alkalmat kínáltak most erre a viharos idők.

A polgárháborúban egyik nemes pártjához csatlakozott egy másik ellen, s szemre ugyancsak buzgó híve lett választott pártjának – pedig semmi mást nem akart, mint kipuhatolni az ország hadviselési módját. A hosszas villongások elgyengítették a nemeseket, s akkor a daru kinyilvánította óhaját, hogy véget kíván vetni a torzsalkodásnak, és békét, jólétet szerezni az országnak. Ha megválasztják királynőjüknek, el is bírná végezni feladatát, amíg csak a halak maguk nem tudják kormányozni birodalmukat.

Hittek a darunak szegény halak, különösen, mivel tiszteletben tartotta vallási meggyőződésüket. De azt bezzeg nem tudták, hogy a királynő nagy titokban nap nap után elnyel közülük sok tucatot, országuk kincseiből pedig rengeteget hazaküld a maga földjére – s

közben egyre csak azt mondogatja, hogy őt egyedül a halak érdeke vezérli.

Ahogy telt az idő, úgy nőtt a daru mohósága, s egy nap már azt gondolta, végre elnyelheti mind a halakat. Nagy szomorúságot, keserűséget tettetett hát, hogy célját könnyebben elérje.

Köré sereglettek alattvalói, kérdezték, mi bántja.

– Tizenkét esztendő éhínség köszönt ránk – válaszolta a daru –, egy csepp víz nem sok, annyi sem marad a tavunkban, és ti mindannyián nyomorultul elpusztultok. Csak úgy menthetitek meg élteteket, ha átviszlek benneteket egy másik tóba, messze-messze innen.

A halakat módfelett meghatotta a daru féltő gondoskodása, illő köszönetét mondtak uralkodójuk őfelségének, s rimádkodtak, mentené meg őket a fenyegető veszélytől. Akkor a daru sorra csőrébe vette a halakat, s míg úgy tett, mintha a másik tóba vinné át őket, bizony lenyelte őket egytől egyig.

Amikor felfalta már a tó egész lakosságát, sor került a rákra. Neki is felajánlotta, hogy elviszi a másik tóba..

– Hogyan viszel el? – kérdezte a rák.

– Hát hogyan másképp, mint a csőrömben, akárcsak a halakat! – felelte a daru.

Hanem a rák óvatos fickó volt. Tudta, hogy a daru csőre nem esik messze a gyomrától. „Ha csakugyan másik tóba visz – gondolta magában –, az derék dolog. De ha nem, akkor mitévő legyek?”

Így aztán azt mondta a darunak:

– Felség, nem hiszem, hogy elég jól bírni tartani, de hát mi, rákok híresek vagyunk arról, hogy kitűnően kapaszkodunk. Szívesen elmegyek veled, ha a nyakadba ülhetek.

No mármost a daru nem volt valami fürge ésszel megáldva, és nem értette, mit akarhat ezzel a rák. Engedte hát, hogy a nyakába kapaszkodják, s így útnak indult.

Alig tettek meg egy rövidke utat, a daru megpróbálta csőrébe kapni a rákot.

– Mit csinálsz? – kérdezte a rák.

– Semmit – felelte a daru –, csak éppen fáradt már a nyakam a súlyodtól, és szeretnék egy kicsit a csőrömben vinni.

– Ugyan, ne tedd – mondta a rák –, még elejtesz, és akkor darabokra török.

– Az se nagy baj – mondta a daru –, hisz előbb-utóbb úgyis meg kell halnod. Ha nem ejtlek el, akkor egykettőre bekaplak, mert nézd csak: az a pár csont maradt meg a rokonságodból, semmi más.

– Te nagyon okos vagy – szólt a rák –, de én meg nem vagyok olyan ostoba, mint a halak. Kapaszkodom a nyakadba, s ha csak megbillented felém a csőröd, már át is harapom a torkodat!

No, tudta már akkor a kegyetlen daru, hogy túljártak az eszén, keserves zokogásban tört ki, és így kiáltott:

– Ó, nemes rák, hiszen csak tréfáltam! Kérlek, ne vedd a szívedre. Eszemben sincs, hogy felfaljalak!

– Jól van – felelt erre a rák –, akkor hát vigyél vissza régi tavamba.

Visszafordult a daru, és vitte a rákot a tó felé. Már majdnem bele is eresztette a vízbe, amikor éles nyilallást érez a torkában: a rák átharapta. Haláltusájában még hallotta a rák szavait:

– Kegyetlen királynak hirtelen a vége!

VIKRAMÁDITJA LEGENDÁJA

Valamikor réges-régen volt Indiának egy *Vikramáditja* nevű királya, aki székhelyéről, *Uddzsain*-ból kormányozta országát. Volt a királynak egy minisztere, Bhatti, azt nagyon szerette, mert együtt töltötték árva gyermekkorukat, együtt játszottak, iskolába is együtt jártak, s testvérek módjára nőttek fel együtt. Igazságosan, jól kormányozták ketten az országot; a jószívű király ajtajából koldus el nem ment üres kézzel, a bölcs miniszternél senki hiába nem kereste igazságát. A király dús képzelőerővel volt megáldva, s mivel fennkölt ábrándjait miniszterének józan, gyakorlati ösztöne egészítette ki, a királyság viruló jólétben, boldogságban élt.

Nem messze Uddzsaintól élt országában egy szépséges leány, akit Gránátalma királykisasszonynak neveztek. Apja és anyja szépséges kert közepén tündérpalotát építettek leányuknak, s a kert közepén állt egy gránátalmafa, rajta három óriási gyümölcs. A gránátalmák közepén szétnyílottak, s mindegyikben volt egy kicsi ág. Reggel a fa földre hajtotta ágait, a gyümölcsök kinyíltak, s Gránátalma királykisasszony meg az udvarhölgyei kibújtak, hogy estelig a fa hús árnyékában játszodozzanak. Este aztán megint lehajtottak az ágak, s a királyleány és társnői visszatértek jó kis hálószobájukba.

Messze földön híre járt a királyleány szépségének, hisz ő volt a leggyönyörűsegebb hölgy a föld kerekén. Haja fekete, akár a holló szárnya, szeme mint a félénk őzikéé, foga két sor ragyogó gyöngy, orcájának pirossága vetekedett a gránátalmáéval. Be sok nemes herceg szerette volna feleségül! Hanem a szülei hegyes törökből húzattak sűrű sövényt a lányuk kertje köré. Számtalan király, herceg, nemesember próbált már áttörni a falon, de hasztalan.

Vikram rádza egy éjjel álmot látott. Megjelent előtte az apja, s küldte, menjen el a fények tornyához, az őserdőbéli templom mellett.

– Óriási kincset találsz elásva a torony tövében – mondotta Vikramnak az álmokép. – De csak úgy lelhetsz rá, ha előbb imádkozol *Ganapati*-hoz, a bölcsesség istenéhez. Erősíts azután egy kötelet a torony tetejéhez, s fejjel lefelé ereszkedj le rajta. Amikor már majdnem földet értél, vágd el a kötelet. A torony lábánál

török sűrű sövénye vesz körül egy kertet. Ha arra esel, menten véged; de a kegyes Ganapati megvéd minden veszedelemtől, s ha belépsz a kertbe, megszerezheted a kincset.

Csodálkozva ébredt Vikram rádzsa. Elment miniszteréhez, elmesélte álmát.

– Kövesd csak pontosan atyád parancsát – mondta Bhatti, amikor meghallgatta a király elbeszélését.

EI is határozta Vikram rádzsa, hogy engedelmeskedik atyja utasításainak.

– Hanem hogyan menekülök meg a hegyes töröktől? – kérdezte.

– Mielőtt földet érnék, bizonyosan fennakadok a veszedelmes sövényen!

– Sose aggódj! – válaszolt Bhatti. – Amikor elkezdesz lefelé mászni, megcsavarom a kötelet, s ha félúton vagy, kicsavarom újra. Így aztán majd a török mellé esel.

Elmentek akkor a fények tornyához, Bhatti megcsavarta a köteleket, Vikram meg mászott lefelé. Amikor fele úton volt, a miniszter megint kicsavarta a kötelet, s Vikram épségben kikerülte a töröket, és beesett a kertbe. Ásni kezdett a torony tövében, s ahogy apja ígérte, csakhamar rá is akadt a temérdek kincsre. Volt ott arany, ezüst, meg gyémánt, rubint, smaragd, zafír, türkiz és gyöngy garmadával. Vikram összeszedte mind a kincset, és miniszterével együtt hazament. Hanem amikor palotájába ért, nem tékozolta el a kincseket a maga gyönyörűségére, hanem ennivalót vásárolt, és szétosztotta a szegények között, mert nem bálványozta a gazdagságot, mint mások, akik testüket-lelküket eladnák érte.

Eltelt egy kis idő, s egy éjjel Vikramnak megint megjelent álmában az apja.

– Fiam – beszélt Vikramhoz –, ha mindennap elmégy a templomba, és áhítattal tanulmányozod a szent könyveket, bölcs ember lesz belőled; márpedig bölcsnek lenni jó dolog, hiszen a gazdagságtól megrabolhatnak a tolvajok, de bölcsességedet el nem veheti senki.

Felébredt álmából a rádzsa, ment miniszteréhez, és elmesélte, mit látott-hallott az éjjel. A miniszter megint csak azt mondta, hogy jó tanácsot kapott, és cselekedjék csak aszerint.

Így aztán Vikram mindennap felkereste a templomot. Ült a pap lábánál, s megtanulta mind a bölcsességet, amit a szent könyvek tartalmaztak.

Így szól egyik nap Vikramhoz a pap (aki voltaképpen nem volt más, mint maga Isten, emberi álöltözetben):

– Fiam, megtanítottalak mindarra, amit véges felfogású halandó lény magáévá tehet. Most már el kell hagynod a templomot. De mielőtt elmennél, kérhetsz valamit. Válassz, mit szeretnél legjobban: gazdagságot, hatalmat, szépséget, hosszú életet, egészséget vagy boldogságot?

Azt felelte a rádza, hogy nem tud hamarjában dönteni, s kért egy nap gondolkodási időt, vagy kettőt. A pap képébe öltözött Isten beleegyezett.

Történt pedig, hogy a templom mellett lakott egy ács, és annak volt egy ravasz fia. Ez a fiú mindennap Vikram után lopakodott, amikor a templomba járt, s maga is megtanult mindent, amire Isten tanította a rádzsát. Meghallván a legutolsó beszélgetést a mester és tanítványa között, ugyan kíváncsi lett, mit is kér majd Vikram.

A király egyenesen Bhattihoz ment, s tanácsát kérte a nehéz dologban. – Gazdag is vagyok, hatalmas is – mondta –, s ami a többi erényt illeti, inkább versenyre kelek az emberekkel, mintsem egyedülálló legyek bármelyik jeles tulajdonságban. Mit kérjek akkor?

– Szeretnél-e varázshatalmat? – kérdezte a pap.

– Igen – válaszolt Vikram. – Már régóta vágyom arra a képességre, hogy kedvemre elhagyhassam testemet, és lelkem más lénybe költözhessen, de még ezen a földön. És addig maradnék benne, míg csak kedvem tartja, de saját testem ne induljon oszlásnak, amíg lelkem távol van belőle.

– Teljesül a kívánságod – mondotta Isten. – Úgy lesz, ahogy szeretnéd. – Azzal megtanította Vikramot néhány *jóga* ígére, amelyek segítségével kedvére átköltözhet bármilyen alakba.

No, hegyezte fülét az ács fia! Meg is tanulta a varázsigét, amelynek segítségével a lélek más testbe költözhet, de azt a bűvös szót már nem tudta sehogy sem kihallgatni, amellyel meg lehet akadályozni az eredeti test oszlását.

Nem sokkal ezután Vikram megint álmot látott egy éjszaka. Szólott hozzá az álomkép:

– A törrel kerített kertben van egy gránátalma, abban lakik egy szépséges királykisasszony. Eredj és vedd feleségül!

Alig ébredt Vikram, sietett Bhattihoz, és elmesélte álmát.

– Eredj és vedd feleségül a királyleányt – tanácsolta a miniszter.

– De hogy jussak a törökön át a kertbe? Atyám nem mondta, hogy megint használhatom a kötelet!

– Használd hát új varázshatalmadat! – ajánlotta az okos Bhatti. – Változz papagájjá, szállj át a sövényén, csípd le a gránátalmát az ágról, és hozd el a csőrödben.

– No, ez okos gondolat, Bhatti barátom – szólt Vikram. Fel is szedett mindjárt a földről egy döglött papagájt, lelkével beleköltözött, és elrepült a kertbe. Csakhamar hozta is már a három gránátalmát, s benne az alvó királyleányt meg a két udvarhölgyét. Aztán elmondta a varázsigét, visszaköltözött tulajdon testébe, és feleségül vette Gránátalma kisasszonyt. Bhatti meg örült, hogy sikerrel járt a rádzsa kalandja.

Boldogan élt feleségével Vikram, békességben kormányozta országát. De aztán megint csak elfogta a kalandvágy.

– El kell mennem világot látni – mondta egyszer Bhattinak.

– Mi lesz akkor ifjú asszonyoddal, s országod népével? – kérdezte barátja. – Ki viseli gondjukat?

– Rád bízom őket – felelte Vikram. – El akarok menni, s többféle alakban kipróbálni varázshatalmammat.

– Úgy lesz, ahogy kívánod – mondta Bhatti. – Uralkodóm vagy, engedelmességgel tartozom.

Így hát Vikram lelke átköltözött egy papagájba, s elrepült.

Hanem az ács fia meghallotta ezt is. Gondolta, eljött az idő, hogy felhasználja a templomban szerzett tudományát. Odament hát Vikram levetett testéhez, elmondta a varázsigét, és íme! tulajdon teste holtan összerogyott, míg lelke a király porhüvelyébe költözött.

Aki csak meglátta a palotában a király alakját, azt gondolta, Vikram csupán elájult, és most már magához tért. Hanem Bhatti, a király minisztere, egyszeribe rájött, hogy valaki elleste a varázsigét, amit Vikram az Istentől tanult. Ment rögtön Gránátalma királynéhez, elbeszélte gyanúját, s kérte, főzne vacsorára valami közönséges ételt, s tenné a király elé. Vikram ugyanis csak a legfinomabb ételt ette, így tehát legjobban úgy jöhettek nyomára: vajon Vikram maga-e

ez a férfi, vagy csak bitorolják az alakját, hogy eszi-e, nem-e a durva eledelt.

Gránátalma királyné megfogadta Bhatti tanácsát. A férfi mohón felfalta az ételt, s ebből látták, hogy bitorlóval van dolguk.

– Egész biztos, hogy nem Vikram ez – mondta Bhattinak a királynő. – Mit tehetünk?

– Börtönre vetjük – válaszolt Bhatti. – Ha meglátja, hogy a rádza élete sem fenéig tejföl, majd csak kiszáll ideiglenes testéből, és visszatér önnön alakjába.

Tömlöcbe csukták akkor az ács fiát. De mivel csak azt a varázsigét tudta, amelynek segítségével idegen alakba költözhetett, a magáét meg nem tudta megóvni a felbomlástól, hát nem volt hová visszatérnie, és így maradni volt kénytelen.

Ezenközben Vikram, papagáj alakjában, átrepült már hegyen-völgyön, s egy őserdő mélyén vénséges *banjan*-fára lelt, amely ezer papagájnak volt otthona. Hamar megbarátkozott velük, és ő is odaköltözött a fára. Velük szállt eleséget keresni reggel, velük tért nyugovóra a vén fa lombjai közt este.

Történt egy nap, hogy egy vadász, ki egész nap hiába járt préda után, fáradtan megpihent a banjan-fa alatt. Meghallotta feje fölött az ezeregy papagáj csivitelését.

„Be jó préda volna!” – gondolta magában, s már el is határozta, hogy felkúszik a fa törzsén, és elkap néhány madarat. Hanem a törzs is, meg az ágak is csúszósak voltak, s a vadász mindhiába próbálkozott a megmászással. Dühösen letett tervéről és hazament, de szentül megfogadta, hogy egyszer majd visszatér, és kezdi előlről.

Boldogan élt egy darabig a papagájhad. Egyszer aztán, amikor éppen kirepültek eleségért, zivatar szakadt rájuk, s hazakergette őket. Mikor aztán hazaértek, megdöbbenve látták, hogy banjan-fájukon ezer és egy varjú keresett menedéket.

– Kergessük el őket – mondta társainak Vikram –, mert különben elszórják a szájukban hozott magokat a földre, a fa alá, a magokból fák és növények sarjadnak, s onnan bárki elérheti banjan-fánk ágait, és megfoghat bennünket.

De a többi papagáj csak nevette Vikramot meg a különös gondolatait.

– Nem kergethetjük el a varjakat – mondták –, mert bőrig áznak a zivatarban.

Azután persze minden úgy történt, ahogy Vikram megjövendölte. A varjak csőrében hordozott gyümölcsökből földre hullott a mag, a banjan-fa tövébe. Hamarosan magas növények sarjadtak a magokból, s könnyen el lehetett onnan érni a banjan-fa minden egyes ágát.

Amikor a vadász megint arra járt, látta az új növényeket a banjan-fa alatt, s örült a szíve a gondolatra, hogy most már majd foghat papagájt. Amíg a madarak eleség után jártak, felmászott, és hálót vetett a papagájoknak a banjan-fára. Mikor hazatértek, fogva maradt mindahány. Kétségbeesetten kiabáltak:

– Kri-kri-kri! Vikram, Vikram, igazad volt! Vikram, Vikram, tévedtünk! Mondd meg hát, hogy mit tehetnénk? Kri-kri-kri!

– Mondtam, ugye, ostobák, hogy ez lesz a vége! – felelt Vikram.
– Most már csak egy dolgot tehettek, ha szabadulni akartok: amint jön a vadász, hogy összeszedjen benneteket, horgásszátok le a fejeteket, és tegyetek úgy, mintha már nem volna bennetek élet. Amikor már mind az ezeregyünkről levette a hálót, huss! elrepülünk mindabányan, mielőtt lemászhatna a fáról.

– Jó lesz, jó lesz! – kiáltoztak a madarak, s csakugyan megfogadták Vikram tanácsát. Jött a vadász. Látta, hogy a madaraknak lóg a feje, kiszabadította hát őket egytől egyig, aztán ledobta a földre.

Végül Vikramot is kiszabadította a vadász, és már éppen oda akarta volna vetni a többi közé, amikor a kése kicsúszott a kezéből, s nagy zajjal leesett a földre. Riadtan rebbent fel a papagájsereg, s elrepültek mind – Vikram meg ott maradt a csávéban.

– No, te nyomorult! – üvöltött a vadász. – Mindjárt láttam, hogy nem tartozol közéjük! Biztos a te fejedben született ez a fondorlat is! De ki is tekerem a nyakadat, egy szempillantás nem sok!

– Ugyan ostoba vagy, hogy ilyen könnyen rászédhettelek – válaszolta Vikram –, de még ostobább lennél, ha megölnél. Nézd, milyen szép vagyok, milyen bátor vagyok! Ha el akarnál adni, megkaphatsz értem ezer arany *móhur*-t is!

Elcsodálkozott a vadász, amikor meghallotta, milyen okosan beszél a papagáj, de azt már nem nagyon hitte, hogy megkaphatná

érte ezt a mesébe illő árat.

– Ne bámulj már – szólt rá Vikram –, hanem gyere, mutogass a városban, és bizton megkapod értem az ezer arany móhurt.

No, erre már a vadász félretett minden óvatosságot, nyakába vette a várost, és kiabálta fennen:

– Papagáj! Papagáj! Itt a tarka papagáj!

Meg is álltak sokan, bámulták a szépséges madarat. Hanem amikor meghallották, hogy a vadász mennyire tartja, nevetve mondták:

– Ugyan már, ki bolond ennyit adni egy közönséges papagájért?!

Belefáradt, beleunt a vadász a madármutogatásba, s mondta nagy mérgesen foglyának:

– Megmondtam, hogy senki sem fog ezer aranyat adni érted, ha mégoly szép vagy is. No, tekerem is már ki a nyakadat, aztán finom mártással megeszlek, mert már majd eléhezem.

– Ó, kedves vadász, könyörülj rajtam! – kérlelte Vikram. – Tégy még egy próbát. Nézd, amott jön egy gazdag kereskedő. Talán ő majd megvásárol!

Hát a vadász kieresztette még egyszer a hangját:

– Papagáj! Papagáj! Itt a tarka papagáj!

– Mit kérsz érte? – kérdezte a kereskedő. – Két rúpia elég lesz?

– Nem bizony, jóuram! – válaszolt a vadász. – Nem adom alább ezer arany móhurnál!

– Hisz te bolond vagy! – kiáltott a kereskedő. – Ezer arany móhur! Ennyiért már kapok tíz hold földet, rajta házat, meg még ezer bivalyt is!

– Várjál, kalmár! – kiáltott a papagáj, amikor látta, hogy a kereskedő méltadankodva menni akar. – Fizesd ki csak értem az ezer aranyat, s majd meglátod: jól jársz! Én Vikram vagyok, a királyok királya, papagáj alakjában. Ha megveszel, és ott tartasz a boltodban, meglásd: így vagy úgy, de meghálálom!

Nagyon meglepődött a kereskedő, amikor meghallotta, hogy ilyen emberi módon beszél a papagáj, s megtetszett neki a csudás madár. Kifizette hát az ezer aranyat a vadásznak, Vikramot pedig elvitte, és boltjában kalitkába tette.

Akkor aztán, ha vevő jött a boltba, Vikram olyan okosan, szépen beszélt, hogy a vevők újra meg újra visszatértek, és többé nem

vásároltak más kereskedőnél. Így aztán a kereskedő több árut adott el, mint bárki más, és csakhamar ezerszer többet keresett, mint annak előtte. Így aztán Vikramnak jó élete volt a kereskedőnél.

Mármost ebben a városban élt egy szépséges táncosnő. Művészetének oly avatott mestere volt, hogy nem eshetett ünnepség, akár lagzi, akár újszülöttek köszöntése, hogy őt el ne hívták volna táncolni.

Élt a városban egy szegény favágó is, aki rőzsegyűjtésből tengette szűkös életét, s a gyűjtött fát a városbeli bazároknak adta el tüzelőnek.

Egy napon a favágó nagyon elfáradt kint az őserdőben. Lehevert egy fa árnyékában, s menten elaludt. Álmában gazdag ember volt, s feleségül vette a szépséges táncosnőt. Házassági ajándékkul ezer arany mőhürt adott asszonyának. Amikor aztán felébredt, nagy csodálkozva fontolgatta magában a különös álmot, s ahogy visszatért a városba, elmesélte a barátjának.

– Vigyázz, barátom – mondta ez –, el ne ragadjon bolondos képzeleted!

Történt pedig, hogy a favágó éppen a táncosnő ablaka alatt mesélte el barátjának az álmát, s a lány meghallotta a történetet.

„Ez az ember bizonyára igen gazdag – gondolta magában a táncosnő –, máskülönben hogy is beszélt volna ilyen természetesen arról, hogy ezer aranyat ad nekem, amikor elvesz? Valahogyan meg kellene kaparintanom a pénzét!” – El is küldte nyomban szolgálit a favágó után, s megparancsolta nekik, hogy hozzák elébe. Amikor aztán hozták a favágót, a táncosnő nagy ravaszul térdrehullott előtte, és így kiáltott: – Merre jársz, hol maradsz, én édes férjem? Elepedek már utánad!

Elbámult a favágó, mondta is a lánynak:

– De hiszen én csak szegény favágó vagyok, te meg fényes úrnő! Bizony összetévesztettél valakivel!

De a táncosnő csak nem tágított, s kapaszkodott egyre a favágóba.

– Hogy lehetsz ilyen kegyetlen?! – kiáltotta. – Hát már elfelejtetted a menyegzőnk napját? Nem emlékszel fényes lakodalmunkra? Hisz elvittél a palotádba, s ezer aranyat ígértél

házassági ajándécul! De bizony csak ígérted, mert azóta is hiába várom a pénzt is, meg téged is!

A favágó nem hitt szemének-fülének. Azt hitte, álmodik – de aztán a táncosnő szolgálai megmondták, hogy nagyon is ébren van.

Végül aztán már nem állhatta tovább a favágó. Próbált szabadulni a táncosnő karjából, megszökni a szolgálaitól, és hazaszaladni. Hanem azok csak fogva tartották, s amikor a favágó viaskodni próbált, hatalmas lármát csaptak, úgyhogy idegenek csődültek oda és azt javasolták: vigyék az ügyet bíró elé.

Amikor csakugyan bíró elé került a kérdés, az nem tudott dönteni, s a királyhoz utasította a peres feleket. A táncosnő egyre csak bizonygatta, hogy a favágó a férje, hogy ezer aranyat ígért házassági ajándécul, s még tanúkat is hozott, akik mind mellette szóltak.

A favágó meg egyre csak azt hajtogatta, hogy ő szegény munkásember, nem is gondolhat házasságra, s ő is hozott tanúkat, hogy igazát bizonyítsák.

Még a király is tanácstalan volt, mit tegyen, s mindenki nagy izgalommal várta az ítéletet.

Amikor a király hírért vette, hogy él a városban egy kereskedő, s annak van egy csodálatosan bölcs papagája, aki talán eldönthetné a vitát. Hozták is már Vikramot a törvényszék elébe.

– Mondd hát el történetedet, favágó – mondta Vikram, ahogy ott ült kalitkájában.

A favágó meg elmesélte, hogy volt, mint volt, amikor kiment az erdőbe, ott elálmosodott, lehevert egy fa alá, elaludt, s milyen álmot látott; hogy álmában elvette feleségül a szépséges táncosnőt, és ezer aranyat adott neki házassági ajándécul.

– Akkor aztán olyan ostoba voltam – folytatta –, hogy elmentem a barátomhoz, és elmeséltem neki az álmomat, ez a táncosnő meg biztosan meghallotta, és most azt hiszi, jó prédára talált bennem.

– No most te is mondd el, hogy történt, mint történt a dolog – szólott a leányhoz Vikram.

A táncosnő elmondta a meséjét, amely természetesen merő hazugság volt, s Vikram könnyen rá is bizonyította, amikor kihallgattak vagy fél tucat szavahihető tanút. De a lány csak erősködött váltig, hogy a favágónak megvan a pénze, amit neki ígért

hozományul. Akkor Vikram elrendelte, hogy hozzanak egy lepecsételt üres üveget a bíróság elé.

– Nyisd ki ezt az üveget, s végy ki belőle ezer arany mőhürt – mondta Vikram a táncosnőnek.

– Hogyan is tehetném – válaszolt a leány –, amikor nincsen benne pénz!

– Hát ezt a szegény öregembert meg hogy akartad volna megkopasztani, amikor neki sincsen pénze? – kérdezte Vikram.

A táncosnő megszegyenülten hagyta el a törvényszéket, a favágót meg azon nyomban szabadon engedték. Mindenki ünnepelte Vikramot a bölcs ítéletért.

Hanem a táncosnő bosszút esküdött, s el is érkezett a bosszúállás napja, amikor táncolni hívták a kereskedő fiának lakodalmára. Olyan szépen táncolt, hogy – mint ahogy várta is – a kereskedő azt mondta: kérhet, amit akar, legyen bár az legértékesebb drágakőve, legdrágább kelméje.

– Nem kérek én mást, mint ezt a kis papagájt – mondta a táncosnő –, annyira megtetszett nekem!

Szomorú szívvel vált meg a kereskedő a kedves jószágtól, hisz neki köszönhette minden vagyonát. Nem gondolta egy percig sem, hogy a táncosnő éppen a papagájt kéri majd. De hát ha egyszer szavát adta, állta is, és nagy keservesen átadta Vikramot a lánynak.

Alig ért haza a táncosnő, már bosszút is akart állni a papagájon, amiért az nyilvánosan megszegyenítette.

– Fogd ezt a madarat – szólt szolgálójához –, és főzd meg nekem vacsorára. De előbb vágd le a fejét, és süsd meg, hadd kóstoljam meg mielőbb.

Csodálkozott a leány úrnőjének különös kívánságán, de nem mert ellene szólni. Vitte a madarat a konyhába, és már kezdte is kopasztani.

Hanem Vikramnak helyén volt az esze. Lelógatta a fejét, és holtnak tette magát. A szolgáló elment vízért, ő meg kapta magát, s bebújt egy lyukba, ahová a konyhai maradékot hajigálták.

– Ó, jaj szegény fejemnek! – kiáltott a szolgáló, amikor visszajött, és a papagájt sehol sem találta. Először nagyon megijedt úrnőjének haragjától, de aztán elhatározta, hogy megsüti egy csirke fejét a papagájé helyett, hisz úrnője úgyszem veszi észre a turpisságot.

És csakugyan így történt: a táncosnő mit sem sejtve megette a csirkefejet, amit szolgálója elébe tált – nem is gyanította, hogy nem a papagájé.

Vikram meg egyre ott rejtőzött a lyukban, ahová az ételmaradékot hajították. Tisztátalan, kényelmetlen búvóhely volt, de meg félt is, hogy felfedezik, hát amint kinőtt újra a tolla, fogta magát, és elrepült az őserdőbe, ott meg elbújt a templomban.

Történt egy napon, hogy a táncosnő hirtelen halálfélelmében épp ezt a templomot kereste fel, és Istenhez fohászzkodott: engedné őt testestül-lelkestül épségben a mennybe.

– Ó, Istenem, teljesítsd a kérésemet – zokogott a lány, ahogy ott térdepelt a bálvány előtt –, s én megteszek bármit, amit csak kívánsz tőlem!

Vikram ezalatt ott ült a bálvány mögött, s nyomban felismerte a táncosnő hangját. Gondolta magában:

„Itt az alkalom, hogy jól a bolondját járassam vele!”

Akkor el változtatott hangon így szólt:

– Teljesül a kívánságod, asszony, ha pénzzé teszed minden vagyonedat, és szétszortod az ínségesek között. Akkor aztán gyere ide a templom udvarára, s én testestül-lelkestül épségben eljuttatlak a földről a mennybe.

A táncosnő meg azt hitte, isteni szózatot hall, s követte mindenben a tanácsot. Aztán vizatért a templomhoz, letelepedett az udvaron, s elmondta boldog-boldogtalannak, hogy ia bálvány megígérte: testestül-lelkestül épségben száll a mennybe. Mindenki szent borzalommal hallgatta, s mert valóban hitték, hogy a leány mennybe megy, odacsődítették a város népét, hadd lássanak csudát.

Hát ahogy a táncosnő várja, egyre várja, mikor száll már a mennybe, egyszer csak számyrebbenést hall, s íme! előbújik nagy gunyorosan Vikram!

– No, te táncosnő! Eljöttél hát, hogy mennybe szállj? Sajnos, egy kicsit nehéz vagy a repüléshez, mert lehúz a sok bűnöd!

Akkor már felismerte a leány a papagáj hangját, s tudta, hogy őt hallotta a bálvány mögöl. Nagy lelkiismeretfurdalásában, amért olyan gonoszul bánt Vikrammal, fogta magát, falba verte fejét, és szörnyethalt.

Mármost a csoda-látni odacsődült tömeg között volt Bhatti is, Vikram minisztere, alá királya után kutatott mindenfelé. Amikor meglátta az ember módra beszélő papagájt, menten tudta, hogy nem más az, mint Vikram. Felszaladt hát egy dombocskára, hogy Vikram meglássa a levegőből, így is történt: Vikram felismerte a barátját, kezére szállt, és visszatért vele Uddzsainba.

Csakhogy a régi testébe nem térhetett vissza a király, mert abban lakott az ács fiának lelke, akinek a teste már rég elenyészett.

Bhatti eszén azonban nem lehetett túljárni: megoldotta nyomban ezt a csomót is. Maga elé idézte a bitorlót, és megmondta neki, hogy az igazi rádza hazatért, és visszaköveteli trónját. Az ács fia persze kötötte az ebet a karóhoz, hogy márpedig ő az igazi uralkodó, nem más.

– A másik azt mondja, ő az igazi, te meg azt, hogy te vagy – szolt Bhatti. – Döntsük el hát úgy, melyiktek mond igazat, hogy rendezzünk párviadalt az ő kosa meg a tiéd között.

Vikram kosát történetesen mindig egy citrusfához kötötték ki, s szarva nagyon megerősödött, ahogy egyre a fa gyenge törzséhez fente. De az ács fiának kosát már egy teak-fához kötötték mindig, s annak oly kemény volt a törzse, hogy a kos szarva meglazult, amikor odadörzsölgette.

Elkezdődött a mérkőzés, s az ács fia csakhamar látta, hogy az ő kosa nem jó se támadásra, se védekezésre. Rémületében, hogy alul marad a párviadalban, levágta a kos fejét, s maga költözött a testébe, mert azt hitte, így majd jobban küzdhet, és megnyerheti a versenyt.

Hanem Bhatti meg éppen erre várt, s kérte is Vikramot, maradjon mindig a közelben. Alighogy a bitorló kibújt a rádza testéből, Bhatti már intett is barátjának. Vikram egyszeriben elhagyta a papagáj testét, s belebújt a magáéba. Akkor felkapta dárdáját, s átverte a koson, amelynek testében rejtőzött az ács fiának lelke. Akkor aztán elment Bhattival a palotába, Gránátalma királynéhoz, aki azt se tudta, hová legyen örömeiben, hogy viszontláthatja. És mind ezután boldogan éltek, míg meg nem haltak.

LÉGVÁRAK

Élt egyszer Indiában egy *bráhmin*, aki életében még egy szalmaszálat keresztbe nem tett, csak ült-ült, és légvárat építgetett. Szidta is az anyja, hogy csak fecsérli idejét, mígnem egyszer a bráhmin hajlott a szóra, és elhatározta: mesterségbe kezd. Már csak azt kellett eldönteni: mihez fogjon. Pap legyen tán? Ahhoz nem volt meg a kellő tudása. Katonának gyenge volt, s bráhmin lévén, kézművességre nem adhatta magát. Nagy sokára hát úgy döntött: kereskedő lesz.

– Aztán mivel akarnál kereskedni? – kérdezte az anyja. Ajánlgatott is mindenfélét: gabonát, kelmét, ennivalót. De a bráhminnak nem tetszett egyik sem. Azt mondta, bizony ő mással nem kereskedik, mint színes üvegékességgel, tarka agyagedényekkel.

Anyja adott neki elegendő pénzt, hogy megkezdhesse a kereskedést, ő meg vásárolt egy kosárra való üvegárut, s letelepedvén a piactéren, várta a vevőket.

A játszi napsugár megcsillantotta a tarkabarka holmi selymes színeit, s a visszaverődő sugarak szárnyán magasba szálltak a bráhmin tünde gondolatai.

– Ma mindezt eladom tíz százalék nyereséggel – mondta magában. – A pénzből hamis gyöngyöt vásárolok, és eladom valódinak. Ezen könnyen megkeresek száz rúpiát. Akkor aztán kecskéket veszek. Félévente kisgidákat kapnak a kecskék, s csakhamar egész nyájam lesz. Eladom a sok kecskét, teheneket veszek a pénzből. Ha megellenék, eladom a borjakat, és a nyereségből bivalyokat vásárolok. Ezeket is eladom, s a pénzt kancákra fordítom. Ha a kancáknak meglesz mind a kiscsikója, valóságos ménes ura leszek. Nagy rakás aranyért adom el a ménest, s az aranyból kastélyt építtetek a hegytetőn, szépséges lugasok karéjában. Meghallja kastélyom hírét a hasztinápurái rádza, s felajánlja nekem leánya, Kausalja kezét, gazdag hozománnyal. Elfogadom az ajánlatot, elveszem a lányt, s ő csakhamar fiút szül nekem. Amikor a gyerek már akkorára nőtt, hogy a térdemen lovagoltatom, elüldögélek palotám kertjében, s odaintem

a gyereket, hogy játsszam vele. Idővel aztán elunom a csintalanságát, s hívom feleségemet: vigye el a fiút. De az asszony épp a ház körül foglalatoskodik, s nem jön elő a hívásomra, én meg felkelek, s akkorát rúgok rajta, hogy tudom, máskor majd szaporábban szedi a lábát.

Heves képzelete úgy elragadta a bráhmint, hogy álmodozása közben hatalmasat rúgott – és lám! kosarából a sok üveg meg agyagholmi mind kihullott, és ízzé-porrá zúzódott.

AZ OROSLÁN ÉS A KECSKE

Egy kecskenyáj az erdőre járt legelni. Történt egyszer, hogy alkonyattal hazafelé ballagtak, s egyik öreg nőstény kecske igen elfáradt. Hátrahagyták a többiek, s lassan be is esteledett. Szegény kecske nem talált haza, s elbújt egy közeli barlangban. Hanem mekkora volt az ijedelve, mikor egy oroszlánt pillantott meg odabent! Dermedten állt egy pillanatig, aztán sebesen gondolkodni kezdett: mit is tehetne?

„Ha elfutok – gondolta magában –, csakhamar utolér az oroszlán. De ha összeszedem a bátorságomat, és szembenézek vele, talán megmenekülök.”

Ezért aztán nagy hetykén az oroszlán elébe állott, mintha félelemnek árnyéka sem érné a szívét. Az oroszlán ránézett, bámulta, bámulta, sehogyan sem értette, ez a kecske mitől ilyen bátor. A többi kecske bezzeg messze elkerüli! Végül arra a gondolatra jutott, hogy nem is kecske ez, hanem valami ismeretlen, soha-nem-látott állat.

– Ki vagy te, jó öreg? – kérdezte udvariasan az oroszlán.

– A kecskék királynője! – válaszolt az nagy büszkén. – *Siva* isten híve vagyok, s megfogadtam: száz tigris, huszonöt elefántot és tíz oroszlánt falok fel a tiszteletére. A száz tigrissel meg a huszonöt elefánttal végeztem is, és most keresem a tíz oroszlánt.

No, ez aztán alaposan megzavarta az oroszlánt. Elhitte a kecskének, hogy csakugyan felfalná, kimászott hát a barlangból azzal a szesszel, hogy arcát akarja megmosni a patakban.

Odakint szembetalálkozott a sakállal, s az nyomban látta, hogy ugyancsak ráijesztett valaki az állatok királyára. Megkérdezte hát, mi bántja az oroszlánt.

Az meg nagy sebesen elmesélte, mint találkozott a különös állattal, aki ugyan kecskét formáz, csak éppen hogy bátrabb.

Az agyafúrt sakálnak nem kellett több: tudta rögtön, hogy nem más az, csak egy ravasz vén nőstény kecske. Mondta is az oroszlánnak, hogy ne veszítse el a fejét, hisz áltatja csak a gyenge, öreg állat, hogy elkerülje az oroszlán félelmetes fogait.

– Nyugodj csak meg, gyere vissza a barlangba, s fald fel az orcátlant! – ajánlotta a sakál.

Megfogadta tanácsát az oroszlán, s hazatért a sakállal.

Látta a kecske a hazatérő vadállatot, s tudta mindjárt, hogy a ravasz sakál árulta el. De még most sem veszítette el bátorságát. Elébük ment, s méltóságteljesen így szólt a sakálhoz:

– Így teljesíted hát parancsomat? Elküldtelek, hogy hozz nekem tíz oroszlánt, te meg visszajössz egyetleneggyel?! No, meg is nyúzlak a hanyagságodért!

Ahogy ezt hallja az oroszlán, gondolta menten, hogy őt árulta el a sakál, iszonyú haragjában nekiesett, és széttépte a ravaszdit. A kecske meg közben kisurrant a barlangból, s így meg is menekült az oroszlán karmai közül.

A BRÁHMIN, A TIGRIS MEG A SAKÁL

Zarándoklaton volt éppen egy bráhmin, amikor jártában-keltében megpillantott egy vasketrecet, s bezárva egy tigrist.

Elnézte a vadállatot, s megesett a szíve szomorú állapotján. De aztán elgondolta, milyen veszedelem, ha szabadon jár az efféle fenevad, folytatta hát útját.

– Ó, bráhmin, kedves bráhmin – szólott a tigris, mert észrevette a felvillanó szánakozást a szent ember tekintetében –, könyörülj rajtam. Eressz ki a ketrecből, mert elepedek szomjan! Hadd menjek a folyóhoz, szomjúságom csillapítani!

– Nem merlek kiereszteni – szólott a bráhmin, visszatérve a ketrechez. – Nem bizony, mert felfalsz, mielőtt a folyóhoz mennél. Félek tőled, tigris.

– Ó, kedves bölcs, ó, jámbor atyám – könyörgött a tigris, és könnybe lábadt, a szeme –, könyörülj énrajtam! Kegyelem, irgalom szegény fejemnek! Már hogy is lennék olyan hálátlan, hogy jótéteményed fejében felfaljalak! Hogy is gondolhatsz ilyet!

Végül a bráhminnak megesett a szíve a tigrisen, kinyitotta a ketrecet, s kieresztette a vadat. Akkor aztán folytatta volna útját, mert már jó sok időt elvesztegetett a vitában. Nagy megdöbbenésére azonban a tigris elébe ugrott, s elzárta az útját. Rákiáltott a bráhminra:

– Maradj csak, pandit! Gyanúba fogtál, féltél, hogy felfalak, ha kieresztesz a ketrecből. Te mondtad! Most hát felfalak, s jóllakom, mielőtt szomjamat oltanám. Mindig is mondja az orvos, hogy nem jó éhgyomorra inni!

– De hiszen megígérted, hogy nem bántasz, ha kiengedlek! – kiáltott a reszkető bráhmin. – Hálátlan nyomorult!

– Ígértem, nem ígértem – mondta kifürkészhetetlen ábrázattal a tigris –, éhes vagyok, hát megeszlek. Csak nem teszek az orvos ellenére?! Hogy ihatnék éhgyomorra?!

A szegény bráhmin félelmében egy szót sem tudott kinyögni, a tigris meg, türelmetlenül, mohón, hatalmas ugrásokkal közeledett feléje. Akkor aztán összeszedte maradék bátorságát a bráhmin, s gondolta, megnyújtja még néhány perccel az életét.

– Ide figyelj, barátom – szólt a tigrishez kedvesen, de határozottan. – Nagy szükségben voltál, s én kiszabadítottalak, mert megígérted, hogy nem lesz bántódásom, ha megkönyörülök rajtad. Most meg, hogy kint vagy, fel akarsz falni. Menjünk hát el, s keressünk öt bírót, akik majd megmondják, igazságos dolog-e, hogyha megeszel.

Vonakodva ráállt a tigris a dologra, s megindult a bráhmín oldalán. Elértek egy banjan-fához, amely szikáran, szakállasán állt az út szélén, akár valami bíró.

– Ó, bölcs, öreg banjan-fa, hallgass meg, és tégy igazságot! – fohászzkodott összetett kézzel a bráhmín, s leborult a fa előtt.

– Hadd halljam ügyedet – mondta méltóságteljesen a fa.

Így szólott akkor a bráhmín:

– Ez a tigris ketrecben szorongott, bezárva. Arrajártomban igencsak kért: ereszteném ki, mert eleped szomjan, s a folyóhoz szeretne menni, hogy csillapítsa szomját. Félttem, megöl, ha kiengedem, de ő ugyancsak fogadkozott, hogy nem bánt. Kieresztettem hát: most meg fel akar falni. Mondd meg, ó, bölcs bíró, igazságos-e a tigris kívánsága?

– Gyakran keresik koronám hús árnyát az emberek – válaszolt a fa –, de télen, amikor már nincs szükségük az árnyas menedékre, levágják ágaimat, elégetik leveleimet. Egye meg a tigris az embert, hisz gonosz és hálátlan az emberfaj!

– Helyesen szóltál, ó, bírók legbölcsebbje! – kiáltott a tigris, és már ugrott is a bráhmínra, mondván: – Ej, de jó szagú a húsdod, ó, *pandit!*

– Várj csak, barátom – szólt a bráhmín –, hátra van még a többi négy bíró: azokat is sorra meg kell kérdeznünk! – Azzal megszólított egy fészken turbékoló galambot: – Ó, kedves, szelíd galamb, figyelj a szómra, és mondj ítéletet!

– Hadd halljam, mi bajod – szólt szelíden a galamb.

A bráhmín elbeszélte, hogy-mint kérte a tigris: eresztené ki a ketrecből, s megígérte: viszonzásul nem esik bántódása, most pedig mégis fel akarja falni.

– Népemnek színét szeretik az emberek – mondotta a galamb –, és csodálják burrogásunkat. Mégis, amikor csak meglátnak, kövel hajigáinak, s hálót vetnek, hogy elfogjanak. Aljas teremtmény az

ember... csak az állatok nemeslelkűek. Szóljon hát döntésem a nemes szív javára.

– Nosza! – kiáltott diadalmasan a tigris:

– Csak lassan a testtel – szólt rá a bráhmín –, kérdezzük meg előbb a bika véleményét! – Azt gondolta, a bráhmín, hogy a háziállat talán majd az ő javára dönti el a kérdést. A tigris követte, s azt sem tudta, hova legyen büszkeségében, amiért a galamb nemesnek mondotta.

– Ó, szent bika, szent tehenünknek kegyes élettársa, hallgasd meg a szómat, és dönts bölcs belátásod szerint – szólította meg a bikát a bráhmín. – Zarándokutamon megláttam egy ketrecbe zárt tigrist. Könyörgött: ereszem ki, mert eleped szomjan. Félttem, megöl, de ő egyre fogadkozott, hogy nem esik bántódásom, ha kiengedem. Kinyitottam hát a ketrecet, de bizony alig indultam tovább utamon, élémbe állt, és azt mondta: felfal, mielőtt szomját oltaná.

– Megtisztelsz, pandit, hogy szentnek és kegyesnek nevezel – mondotta a bika. – Hanem erre csak a szükség vitt rá téged! Így tesztek valamennyien, emberek. Amikor még fiatal voltam és erős, és fivérednek, a parasztnak dolgoztam, ellátott eleséggel és gondomat viselte. De most már megöregedtem, megrokkantam, ő meg magamra hagyott a rengetegben, gondoskodjam magamról, ahogy tudok. Tudom én, hogy hálátlan az ember, jogos tehát, ha az állatok sem bánnak vele különbül.

– Éhezem a húsdra, pandit, elepedek éhen! – ordított a tigris, és rohant a bráhmín felé.

– Várj csak, várj! – kiáltott a bráhmín. – Hátra van még két bíró! – Azt remélte szegény, hogy talán valaki majd csak elismeri tettének nemes voltát. – Itt van előttünk az út: kérdezzük meg az ő véleményét is. – Azzal már elő is adta esetét az útnak.

– Jó uram – válaszolt az út –, hogyan is remélhetsz igazságot? Nézz csak rám: hasznomat látja gazdag és szegény, ember, állat, madár egyaránt. S mégis csak taposnak rajtam, és hálájuknak más jelét nem adják, csak a pipahamujukat meg a maghéjakat, táplálékomul.

Elcsüggedt most már a bráhmín. Abban reménykedett csupán, hogy a közeledő sakál talán majd kegyesebb lesz.

– Ó, sakál bátyám, hallgasd meg szómat, és tégy igazságot! – kiáltott.

– Hadd halljam történetedet, elejétől végig! – felelt erre a sakál.

A bráhmin akkor apróra elmesélte, hogy-mint járt.

– Ó, az én ostoba fejem! – kiáltott a sakál. – Bizony, nem értem se az elejét, se a végét! Mondd el, kérlek, még egyszer!

Újra elmondta hát a bráhmin, hogy-mint történt a dolog.

– Különös! – csóválta fejét a sakál. – Mintha egyik fülemen bemenne, amit mondasz, a másikon meg ki! Nézzük csak még egyszer: hát hogyan is történt? Ugye azt mondod, kedves bráhmin, hogy a ketrecben voltál, és akkor jött a tigris...

– Ugyan, te ostoba – szakította félbe a tigris. – *Én* voltam a ketrecben!

– Hát persze! – kiáltott a sakál, ostobának tetteve magát. – Persze! *Én* voltam a ketrecben... vagy hogy is volt? Ejnye, ejnye! Mi történt a fejemmel? Nézzük csak: a ketrec volt a tigrisben, és arra ment a bráhmin... nem, így se jó. Hát, kedves barátaim, legjobb, ha mentek utatokra, és más bírót kerestek, mert én biz meg nem értem az eseteteket, míg csak élek!

– De mennyire hogy megérted! – ordított a tigris, akit kihozott a sodrából a sakál ostobasága. – Majd én megmutatom, hogy megérted! Ide figyelj: én vagyok a tigris.

– Értem – mondta a sakál.

– Ez meg itt a bráhmin...

– Értem – szólt a sakál.

– És ez itt a ketrec.

– Értem...

– Én meg benne voltam ebben a ketrecben! Érted?

– Igen, igen... vagyis hogy nem egészen! Ha talán megmagyaráznád egy kicsit világosabban...

– Ó, te tökéletlen! – dühöngött a tigris.

– Nagyon sajnálom, hogy még mindig nem értem, de el sem tudom képzelni, hogy kerültél bele a ketrecbe!

– Hogyan? Hát így, te ostoba! – azzal már be is ugrott a tigris a ketrecbe. – Érted-e végre?

– Értem hát! – mondta a sakál. Akkor aztán odaosont a ketrechez, és rázárta az ajtót a tigrisre. A bráhmin megköszönte a

sakálnak a segítséget, azzal folytatta útját

A BŐBESZÉDŰ TEKNŐSBÉKA

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy király, akinek be nem állt a szája. Egyre csak butábbnál butább kérdéseket intézett minisztereihez. Amikor már nem volt mivel zaklatnia őket, összevissza locsogott-fecsegett mindent, ami éppen eszébe jutott. S amíg beszélt, senki más szóhoz nem juthatott.

Mármost a király minisztere igen bölcs férfiú volt, s elhatározta: kigyógyítja urát a bőbeszédűségből. Nyíltan nem mert előállni a dologgal, hiszen ki is mondott volna olyasmit a királynak, hogy felkent személye túlságosan sokat fecseg? Menten halálnak halálával halt volna a vakmerő! Így hát arra várt a miniszter, hogy egyszer majd alkalom kínálkozik elmondania a magáét.

Nem kellett sokáig várnia. Egy szép napon a király megint rákezdte, s csak locsogott, csak fecsegett, míg estére be nem rekedt egészen, s nem maradt hangja, folytatni beszédét. Mivel azonban sajnálta volna végét vetni a beszélgetésnek, kérte miniszterét: mondana el valami érdekes történetet. Örömet ráállt az okos miniszter, s elmondta királyának a következőket:

– Élt egyszer a Himalája egy kis tavában egy igen-igen bőbeszédű teknősbéka. Elunták már mind a szomszédai, hogy válaszolgassanak a sok miéltre, hogyanra, s bosszantotta őket a végheteden fecsegés. Ha csak meglátták is messziről a teknőcöt, már iszkoltak előle.

A teknősbéka nagyon egyedül érezte magát. Beszélt volna naphosszat, de nem volt kihez. Történt egy napon, hogy két vadliba, útban a *Mánaszaróvara*-tó felé, leereszkedett pihenni a teknősbéka kis tavára. A teknőc kapott rajta, hogy idegeneket lát, odaúszott, s megszólította őket:

– Honnan jöttök? Mi a nevetek? Hát a mesterségeitek? – s azzal kérdés kérdést követett, de bizony egy perc nem sok, annyit sem hagyott a válaszra.

Mulattatta a dolog a libákat. Mivel csalt átutazóban voltak, nem tudhatták, miosoda locsi-fecsi szörnyeteg a teknős, jól elszórakoztak hát a szóáradaton, s hébe-hóba, amikor éppen tehették, válaszolgattak is a kérdésekre.

Ugyan elbúsult a teknősbéka, hogy elveszíti kellemes hallgatóságát, mert tudta, hogy csakhamar búcsút mondjanak a libák a kis tónak. Egyszerre csak eszébe jutott valami, és így szólott hozzájuk:

– Megelégettem ezt az unalmas szomszédságot itt a tóban. Elvinnétek-e magatokkal a Mánaszaróvarára?

– Már hogyan vihetnénk el? – kérdezték a libák. – Hiszen te nem tudsz repülni!

– Hiszen ennél mi sem könnyebb! – válaszolt az orcátlan teknős.
– Fogjátok csőrötökbe egy bot két végét, én meg majd ráakaszodom fogammal a közepére. Így aztán könnyűszerrel elvihettek a Mánaszaróvarára.

– No jó! – mondták a libák, akiket mulattatott az újmódi gondolat. Akkor aztán csőrükbe vettek egy botot, a teknőc belekapaszzkodott középen, s a vadlibák lassan elhúztak a dombok felé.

De alig haladtak egy keveset, amikor meglátta a furá menetet egy holló, és menten elkezdett kiabálni társainak:

– Gyertek, gyertek, barátaim, nézzétek ezt a furcsaságot!

Egy papagáj elkapta a szót, s rákezdte ő is:

– Gyertek, gyertek, barátaim, nézzétek ezt a furcsaságot!

– Ugyan már, mi ebben a furcsa?! – förmedt rájuk a teknőc, de beszéd közben eleresztette fogával a botot, leesett a sziklákra, s azon nyomban szörnyethalt.

Amikor a miniszter befejezte a történetet, kérte a király: mondaná el a mese tanulságát. Akkor a bölcs miniszter a következő verssel magyarázta meg a királynak a történet jelentését:

*Meghalt már a teknőc:
Sírhand borul rája,
Locsogott, fecsegett
Ez volt a hibája.*

*Király, lám e példán
Tanulhatsz, okulhatsz:
Ezüst a beszéded,
De arany, ha hallgatsz.*

Ebből aztán megértette a király, milyen hiú dolog a sok beszéd, s kevés szavú, bölcs ember vált belőle hátralevő éveiben.

A SAKÁL MEG A KROKODILUS

Ott, ahol az Indus folyó szétterül a *Pandzsáb*-on, sok-sok mérföldnyi mocsaras területen, élt egy öreg, vad sakál, amely jórészt a vízben vadászott eledelre. Begázolt a sekély pocsolyákba, felszedegette a sok halat, rákot, és hízott a mája, hogy ilyen könnyű prédára lelt.

Hanem egyszer csak megjelent egy krokodilus, és épp azon a mocsaras vidéken ütötte fel tanyáját. A sakál mit sem sejtve indult aznap is vadászni. Bedugta lábát a vízbe, s nyomban rá is akaszkodott valami – azt hitte, rák, pedig nem volt más, mint a krokodilus foga. No, most volt csak bajban sakál koma!

Törte a fejét: mitévő legyen, végül aztán mentőötlet bukkant fel benne. Nagy keservesen elmosolyodott, majd víg hahotára fakadt, és így kiáltott:

– Ó, be nagy eszű vagy, krokodilus! Csakhogy most cserbenhagyott a szerencséd. Azt hitted, a lábamat kapod be, pedig egy nádszálat fogtál helyette!

A sűrű nád közül nem látott ki jól a krokodilus, a sakál gúnyos kacagását hallva, elhitte hát, hogy csakugyan olyan ügyetlen volt, és nádszálat fogott. Eleresztette hát foga közül a zsákmányt.

No, nevetett is sakál koma, míg elinalt a partról.

– Rajtavesztettél, ostoba vén krokodilus! Könnyen túljártam az eszeden!

Ette a méreg a krokodilust, hogy így rászedték, és elvesztette a biztos zsákmányt. Eltökélte szentül: csak még egyszer kerüljön szeme elé a sakál, bizony el nem viszi épen az irháját!

Hanem a sakál minden hájjal megkent fickó volt. Másnap oda sem ért még a mocsaras partra, már messziről kiáltozott nagy hangosan:

– Gyertek, gyertek, halacskáim, rákocskáim! Gyertek, tápláljátok király-uratokat!

A krokodilus, aki már jó ideje lesben állt, meghallotta a kiabálást, és elhitte, hogy a sakál a halak meg a rákok királya. Kidugta hát orra hegyét a vízből, mintha maga is rák volna. De a sakál, amint meglátta, nagy hahotával így kiáltott: – Hahaha, barátocskám, azt

hiszed tán, ráknak nézlek, és utánad kapok? Azt már nem! Nagyon is jól ismerlek én téged, nem tévesztelek össze holmi apró rákkal!

És már szaladt is, keresett magának más vadászterületet, a krokodil meg nagy mérgesen elhatározta, hogy legközelebb nem engedi ki markából ilyen könnyen a zsákmányt.

Másnap már jókor elrejtőzött a krokodilus, jóval előbb, mintsem a sakál leért volna a folyópartra.

– No, jöjjön csak a part szélére a nyomorult – mondta magában –, olyan közel, mint tegnap, s bizony már fel is faltam, mire kettőt számolhatna!

Ha olyan könnyű lett volna elbánni a csavaros eszű sakállal! Tudta jól, hogy a krokodilus csapdát állít a part szélén. Így hát, oda sem ért még, jó messziről kiabált:

– Rákocskáim, halacskáim, fújjatok csak buborékot, hadd lássam, hogy jó ebéddel várjátok király-uratokat!

A nehézfejű krokodil elhitte, hogy a rákok meg a halak buborékot fújnak: hadd lássa királyuk, hogy jó ebéddel várják – nekifohászkodott hát, és eregette az öklömnyi buborékokat. De a sakál bezzeg tudta, hogy se rák, se hal nem bugyogtatja így a vizet, nagyot nevetett hát, és fennhangon így kiáltott:

– Hahaha, te krokodilus, azt hiszed, becsaphatsz? Hiszen se rák, se hal ekkora buborékot nem ereget! Örvénylik a folyó vize, úgy megbugyogtattad! De az én eszemen nem könnyű túljárni.

Azzal újra csak más vadászterületet keresett, s a krokodilus még dühösebben törte a fejét: hogyan is ejthetné végre csapdába a ravasz sakált.

De az okosabb volt, hogysem újból a folyóhoz menjen. Inkább leszokott a haleledelről, és azontúl fáról hullott fügével táplálkozott. A krokodilus meg várta, várta, de hiába várta, hogy megint előbukkanjon a ravaszdi.

Végül nem bírta már magával, fogta magát, s egy szép napon kimerészkedett a vízből. Odamászott a fügefához, s a feje búbjáig beborította magát hullott gyümölcscsel, hogy megtévevse a sakált.

A furfangos sakál soha nem látott még ennyi fügét egy rakáson, s rá is jött nyomban, hogy ez nem lehet más, mint öreg barátja, a krokodilus, amint újabb fortéllal próbálkozik. Így kiáltott hát:

– Nem, nem, kedves fűgém, nem ehetem ma belőletek, mert csikar a hasam. Ezért inkább halat eszem újból, meg rákot.

Nagy dühösen iramodott a krokodilus a sakál után, majd megveszett mérgében, hogy a ravasz kópé megint túljárt az eszén. De bizony utolérni sehogyan sem bírta.

Most már elhagyta türelme a krokodilust, és végső lépésre szánta el magát.

Elment a sakál barlangjához, bemászott, és nyitott szájjal lesbe állt, hogy majd bekapja a sakált, mikor hazaér. De a furfangos sakál meglátta az úton a krokodilus durva testének nyomát, és nyomban rájött, miben töri a fejét ellensége. Elkiáltatta hát magát:

– Ó, én házam, bűvös házam, mondd meg nékem: épségben van-e mindenem odahaza? Akkor lépek csak be, ha igent mondasz!

Elhitte a krokodilus, hogy csakugyan beszél a ház. És mert igencsak szerette volna, ha belépne már a sakál, így szólt nagy hangosan:

– Rendben van a házad tája, gyere, kedves gazdám!

No, jól gyanította a sakál, hogy ott bujkál valahol a krokodilus. „Még a házamba is belopózott a nyomorult! – gondolta. – No, de most már kifogytam a béketűrésből! Ha el nem teszem láb alól, még megöl ez a rusnya féreg, annyi szent.”

Kigondolta hát, mit mondjon, aztán imigyen szólalt meg:

– Bűvös házam, köszönöm! Várj csak türelemmel, jövök hozzád nyomban.

Azzal elszaladt az erdőbe, rőzsét szedett, felhalmozta a barlang szájánál és meggyújtotta. Hatalmas füst kerekedett, és betódult mind a barlangba.

És amíg a krokodilus fuldoklott odabent, kint a sakál tánkra perdült örömében, és így kacagott:

– Hahaha, bim-bam, hahaha!

MESE A PATKÁNYOKRÓL ÉS A MACSKÁRÓL

Egy banjan-fa tövében élt egy lyukban két patkány. Elválaszthatatlan jó barátok voltak; tudta minden szomszédos állat, ha meglátta egyiküket, hogy ott a másik is biztosan a közelben. Messze földön híre járt barátságuknak.

Ám egy szép napon mégis összekaptak, mégpedig holmi csekélységen. Régóta tervezték már, hogy zarándokútra kelnek, s meg is állapodtak abban, hogy április lesz a legalkalmasabb hónap az indulásra. Elérkezett az idő, hogy útra keljenek, amikor a fiatalabbik jó barát (mivel nem voltak egészen egyívásúak) egyszerre csak meggondolta magát. Megpróbálta rávenni barátját: halasszák el télre a zarándokutat, töltsék a tavaszt, ahogy szokás, szerelemmel-boldogsággal, ne törjék magukat a hosszú út fáradalmaival, még ha Istent keresik is útjukon.

Az idősebbik patkány máshogyan képzelte el a boldogságot, és csak kardoskodott amellett, hogy tavasszal induljanak zarándokújukra. Figyelmeztette barátját: adott szavát szegi meg, ha nem indul útnak. De az, mámorosan a tavasz illatától, nem hallgatott rá.

Addig vitatkoztak, addig veszekedtek, míg rá nem jöttek: csak egy pártatlan harmadik döntheti el, melyiküknek van igaza. Felkerekedtek hát bírót keresni, aki majd igazságot tesz közöttük.

Nem mentek messzire, mikor egy macskára bukkantak. Hanem ennek a macskának ugyan furcsa fejfödő díszelgett a kobakján! No, nagy esze lehet, gondolták a patkányok, ha ily nagy gonddal óvja széltől-naptól! Nem ismerték Gangit, a csínytevéseiről hírhedt macskát. Az meg éppen egy tehénpásztor kunyhójába surrant be, meglátott egy köcsög tejfölt, beledugta fejét, és lefetyelni kezdte. Hanem ahogy a csemege végére ért, sehogy sem tudta kihúzni a fejét, mert a köcsögnek igen szűk volt a nyaka.– Akkor belépett a kunyhóba a gazdasszony, a macska meg, uzsgyi! amúgy köcsögöstül elszelelt. Sehogy sem tudott szabadulni az edénytől,

gondolt hát egyet, és aszkétának adta ki magát, mondván, légyőgyakorlatokkal óhajtja agyát pallérozni.

– Ó, tudós férfiú – szólt az idősebbik patkány –, látjuk pompás fejdíszedről, hogy nagy koponyát takar. Vita támadt kettőnk között. Eldöntened-e, melyikünknek van igaza?

– Megfáradtam a hosszú vezeklésben – felelt jámborul a macska. – Nemigen érzem magam képesnek efféle erőfeszítésre. De talán ha nem nagyon bonyolult az ügyetek, segíthetek rajtatok.

– Ó, kegyes atyám, egyszerű a mi bajunk – mondta az idősebbik patkány, és már mesélte is a történetet.

– Alantas fickó! Közönséges eset! Nem szentelhetek figyelmet ilyen szennyes kis vitáknak! – nyilvánította ki a macska, mikor meghallotta a históriát. Erre aztán csak még inkább hitték a patkányok, hogy igaz bíróra bukkantak.

– Kegyes uram, engedd befejeznem a történetet – kérlelte a patkány. – Tudom én jól, hogy oktalan veszekedésünk nem méltó szent figyelmedre, de a barátom már tébolyba kerget balgaságával. Esedezem, hallgass végig, és mondj ítéletet!

– No, folytasd csak – állt rá végül vonakodva a macska. A patkány tovább mesélt.

– Ó, nem bírom tovább! – kiáltott a macska, szent haragot tetteve. – Nagyon nehéz a koronám. Vegyétek le előbb a fejdíszemet, aztán majd meghallgatom a meséteket, és igazságot tesztek közöttetek.

A patkányok felmásztak a macska hátára, elrágcsálták a köcsög szélét, és nagy keservesen megszabadították Gangit a „koroná”-tól.

– No – szólt a macska –, hadd halljam hát a történetet.

A patkány buzgón folytatta, ahol abbahagyta.

– Nem hallom! – mondta a macska. – Beszélj hangosabban! Öreg vagyok már, s törődött a hosszas vezeklésben. Gyertek tán közelebb, és kiabáljatok a fülembe, egyszerre mindketten, akkor talán majd meghallom, és igazat tehetek közöttetek.

A patkányok alig várták már, hogy eldőljön a vita, felugrottak hát a macska vállára, és lázas sietséggel hadarták a magukét. De alig fogtak hozzá, a macska hátrakapott, megragadta őket, és felfalta mind a kettőt.

A FESTETT SAKÁL TÖRTÉNETE

Történt egyszer, hogy a sakál belopakodott a faluba. Éppen a kelmefestő házához ért, és meglátta a jókora festékes csöbröket. Azt gondolta, tej van bennük, közelebb settenkedett hát, s belenyúlt az egyikbe. Úgy látta, kék színű tej van a csöbörben, nekiesett hát, s oly mohón lefetyelte az édes folyadékot, hogy elvesztette egyensúlyát, és beleesett a festékbe.

Amikor hazaért, kíváncsian kérdezték társai:

– Hol jártál, sakál? Mi történt veled?

– Mától fogva senki se merjen sakálnak szólítani! Nem látjátok talán, milyen gyönyörű a színem?

– Minek szólítsunk hát, ha nem sakál bátyánknak? – kérdezték a többiek.

– Pávának! Ezentúl Páva a nevem! – s máris páváskodni kezdett a kék sakál.

– De hiszen a pávának szépséges tolla van, s ha táncol, kiterjeszti. Hát te megtudod-e tenni?

– Bizony nem – ismerte be a sakál, hiszen jól emlékezett rá, hogyan csapja lába közé a farkát, mihelyt veszedelem közeleg.

– No meg a páva énekel is – folytatták a társai. – Hát te vajon tudsz-e énekelni?

A sakál fülében felcsendült éjszakai üvöltésének visszhangja, és szomorúan válaszolt:

– Bizony, énekelni sem tudok páva módra.

– Márpedig akkor nem is vagy páva! – mondták. – Még *csak*ór sem! Csak éppen beleestél a kelmefestő csöbrébe, mert tejnek nézted az indigófestéket. Ettől kék a bundád, nem mástól. Ne hencegj hát a színeddel, eredj innét, mert mától fogva sem *huká*-t, sem vizet nem kapsz testvéreidtől!

Erre már nekiiramodott a sakál, s a folyó vizében gyorsan megszabadult pávakék színétől.

A KASMÍRT-LÁTOTT BÉKA

Egyszer volt, hol nem volt egy igen-igen becsvágyó béka. Be nem állt a szája, annyit vartyogott. S mivel olyan nagy volt a hangja, nagynak hitte a hatalmát is. Úgy érezte, olyan erős, hogy könnyűszerrel felmászhat pocsolyabéli otthona mellett egy kis dombra. Nekirugaszkodott, igyekezett erősen, de sehogyan sem bírt felvergődni a domb tetejére. Mígnem aztán egy szép napon siker koronázta próbálkozását: eljutott, ha nem is a domb tetejére, de a derekára. Oly nagy büszkeséggel töltötte el a dicsőséges tett, hogy így kiáltott bókatársaihoz:

– Odanézzetek! Mit látok ón! De gyönyörű látvány! Kasmírt látom odalent! Kasmír völgyét látom!

S hát ahogy így kiabált, annyira legyengült a nagy erőfeszítéstől, hogy elvesztette egyensúlyát, hátratántorodott, s estében nyakát szegte.

MESE A NAPRÓL

Élt egyszer Banáraszban, a Gangesz partján, egy özvegyasszony a lányával. Napimádók voltak; minden reggel, alig hasadt a hajnal, kimentek a folyóhoz, megmártóztak, aztán így imádkoztak a kelő naphoz, egy ősi *gajatri* himnusz szavaival:

*Hozzád, ó, dicső Szávitrí, emeljük szívünket:
Te légy gondolatainknak ihletője, Isten!*

Ezután hazatértek. Bár igen szegények voltak, mégis kenyeret sütöttek, s a maguk számára megtartott két *róti* kivételével az egészet a templom papjainak áldozták, a Nap nevében.

Történt pedig egyszer, hogy míg az anya, az imádságot bevégezvén, munkába ment, odahaza a leány igen megéhezett. Étkezés ideje előtt megette hát a kenyeret, anyja részének felét pedig az ajtón bekopogó koldusnak adta.

Hazatért az özvegyasszony, s mikor felét találta csak kenyéradagjának, igen megharagudott.

– Hova lett a rőtím másik fele? – kérdezte leányát.

– Odaadtam egy koldusnak; a Nap nevében – válaszolt amaz.

– Könnyen jótékonykodik az ember mások jószágából – mondta az anya. – Miért nem osztottad meg a koldussal a magad kenyerét, miért az enyémből adtál neki?

– Mert én addigra a magamét megettem már – felelt a leánya.

– No hiszen, szép kis mese! Talán el is higgyem?! – kiáltott fel az öregasszony.

– Így igaz, így igaz, édesanyám – erősgette a lány. S felajánlotta anyjának a maga másnapi porcióját. De ez sem csillapította az asszony haragját, s mérgében elkergette lányát a háztól.

Bolyongott a szegény lány, fáradtan, éhesen. Nagy sokára elérte az őserdőt, s mivel már nem bírta a lába, evett néhány szem gyümölcsöt, aztán felkapaszkodott egy banjan-fára, hogy ott töltsen az éjszakát, biztonságban a vadállatoktól. Másnap is ezt tette, harmad-, negyed-, ötödnap is.

Egy szép napon az őserdőben vadászott egy herceg. Elszakadt vadászczimboráitól, s a hőség elől a banjan-fa árnyékában keresett

menedéket. Hamarosan elnyomta az álom, s oly szép volt az alvó herceg, hogy a fán ülő leány menten megszerette. Látta azonban a ruhájáról, hogy herceg az alvó ifjú. Elszomorította a gondolat, hogy ő csak egy szegény asszony lánya, és sohasem lehet a herceg felesége.

Fájdalmában sírva fakadt, s könnyei, akár az áprilisi eső, záporoztak a herceg arcára. Felriadt az ifjú, felnézett az égre, de látta, hogy fényesen ragyog odafenn a Nap, s még csak felhő sem látszik az égbolton. Sehogyan sem értette, honnan eredt a zápor, mígnem egy cseppet megízlelt, érezte sós ízét, és akkor már tudta, hogy könnyek áztatják. Felnézett a fa koronájába, s meg is pillantott az ágak között egy síró-rívó szép leányt.

Felmászott a herceg a fára, vigasztalgatta a leányt; kérdezgette: honnan jött, ki lánya, mit keres a fa tetején. Akkor az szegény elkeseregte, milyen árva, magányos, éhes és kimerült, s a történet annyira megvette a herceg szívét, hogy nyomban feleségül kérte az özvegyasszony lányát. Az megköszönte a Napnak, hogy ilyen nagy szerencsét juttatott osztályrészéül, s elfogadta szívesen a herceg kezét.

A herceg nyomban palotájába vitte jegyesét, s elhalmozta arannyal-gyémánttal, gyönggyel-drágakővel. Jobb férjet a hercegnél álmodni sem lehetett, de az ifjú asszonynak mégis nagy bánat nyomta a szívét. Amikor a palotahölgyek dicsekedve emlegették dúsgazdag szülőházukat, a hercegnének eszébe jutott az ő csúnya, öreg édesanyja, és ugyan elszégyellte magát. Mindennap hó fohászt küldött a Naphoz: csak meg ne tudja anyja, hova került, hol él a leánya, és eszébe ne jusson felkeresni!

Azonban a balszerencse úgy hozta, hogy a palota egyik szolgálója felismerte a hercegnében a banáraszi napimádó asszony leányát, s már ment is, és hírül vitte az asszonynak, hol él, ki lett a lánya. Nosza, a rongyos, kapzsi öregasszony egy percet sem vesztett: sietett a palotába, hogy részt követeljen lánya gazdagságából.

– Vigyél el bármit, amit a szíved kíván – mondta a hercegné –, csak menj innen, ne hozz szégyenbe férjem és a palotahölgyek előtt.

– Micsoda rút hálátlanság! – kiáltott fel az öregasszony. – Szégyelled a tulajdon édesanyádat, akinek a szerencsédet

köszönheted? Hisz mindez a jó azért történhetett csak veled, mert elkergettelek a háztól! Nem megyek én biz innen egy tapodtat sem!

A hercegné tanácstalan volt. Kétségbeesetten hallotta, hogy már közeleg is férje, az ifjú herceg. De mekkora volt meglepetése, amikor öreg édesanyja helyében egyszerre csak egy színarany zámolyt pillantott meg!

– Honnan való ez az aranyzámoly? – kérdezte a belépő herceg.

– Anyám házából – felelte az asszony. Szívében pedig hálát mondott a Napnak, hogy megmentette a szégyentől.

– No, ha ilyen szép dolgok vannak anyád házában – mondta a herceg –, magam is kíváncsi vagyok rá! Holnap oda utazunk!

Százféle ürüggyel próbálta a hercegné eltéríteni férjét a szándékától – mindhiába. Nem akarta elárulni, hogy semmiképpen nem szeretné, ha ez az utazás megvalósulna, imát mondott hát, hogy a Nap segítse meg újabb szorongattatásában.

Felvirradt a reggel, készen álltak az útra. Mit volt mit tenni, neki kellett vágni. Így hát a hercegné elfoglalta helyét a gyaloghintóban, s az elefántok, lovasok, fullajtárok menete az ifjú asszony nagy kétségbeesésére végighaladt Banárasz királyi városán.

És mi történt, ahogy elértek anyja kunyhójához? Lássatok hát csodát: a tűző nap fényében csillogó-villogó palota állt a roskatag viskó helyén!

Három napot mulatott el a herceg és udvartartása a tündöklő, napfényes hajlékban, aztán felkerekedtek, hogy hazatérjenek. Ahogy a herceg az útról visszanézett, hogy vágyó búcsúpillantást vessen a palotára, ahol oly szép napokat töltöttek: íme! nem állt ott más, mint egy zsúptetős kis agyagkunyhó.

– Boszorkány vagy! – rivallt asszonyára a herceg. – Varázslatoddal megtévesztettél. Hát ez a ti palotátok nem más, mint hitvány agyagkunyhó? Nyomban áruld el, hogyan tetted, mert leüttetem a fejed!

– A Nap műve volt, a Napé! – kiáltott a hercegné. – A Nap varázsolt palotát a kunyhóból. Nem vagyok boszorkány, csak napimádó.

Azzal elmondta élettörténetét a hercegnek, a kezdet kezdetétől egészen a napig, míg találkozott vele, és elmesélte, hogyan

segítette meg mindig a Nap. A herceg szívét annyira megindította a történet, hogy attól fogva napimádó lett maga is.

Azontúl pedig boldogan éltek, míg meg nem haltak.

HÉT VAK ASSZONY FIA

Valamikor régen élt egy király meg a felesége, de nem volt biz egy fia gyerekük sem, akkorka sem, mint a kisujjam. Pedig hogy szeretett volna fiúörököst a király! Így aztán, első asszonya beleegyezésével, feleségül vette a szomszéd király leányát. De még akkor sem született gyerekük. Elvett hát egy másik királyleányt – az is gyerektelen maradt. Így járt a következő is, az azutáni is, még egy, meg még egy. No, szomorú is volt a király, hogy minden hiába.

Egy szép napon, ahogy épp udvart tartott tanácsnokaival, egy fakír áttörte az örök sorfalát, akik sehogyan sem akarták a király elébe engedni.

A király utasította katonáit, engednék be a *szádhu*-t, aztán megkérdezte:

– Ki vagy? Hogy merészelsz engedelmem nélkül udvaromba lépni?

– Égi küldött vagyok – felelt a szádhu –, hírül adom néked, hogy Isten meghallgatta imáidat. Hamarosan fiad születik.

Hanem a király nem hitt már az efféle jóslatokban. Haragosan kidobatta katonáival a zarándokot. Csalódottan, elkeseredetten indult útjára a szegény jámbor férfiú. A király még sürgette is katonáit, kergessék el mielőbb. Erre már csak annyit mondott a szádhu:

– Jó tettért jót várj, a gonoszért rosszat. – S azzal eltűnt.

A király hamarosan megfélekedezett a zarándokról, és másnapra vadászatot hirdetett.

Reggel a király már éppen készült kilovagolni a vadásztársasággal, mikor megjelent előtte hét királyasszonya, s kérve-kérték: ne menjen vadászni, mert álmot láttak, hogy a királyt nagy baj éri a vadászon. Hanem a király ügyet sem vetett rájuk, s már el is lovagolt, egyenesen az erdőbe, ahol már várta a többi vadász.

Álló nap űzték a vadat a király meg a többiek, de se vad, se madár nem került terítékre. Kifáradtan készültek már éppen hazatérni, amikor egyszerre csak elsuhant a király előtt egy csodaszép fehér szarvástehén, ezüstpatájú, aranyszarvú. Elsuhant,

egyenesen be a bozótba. A királyt annyira elbűvölte a szarvas szépsége, hogy maga után intve vadászait, az állat üldözésére indult. A szarvas bokorról bokorra szökölt, egyenletes, nem is lassú, nem is gyors iramban. Hol bebújt a bozótba, hogy üldözői nyomát veszítsék, hol előbukant megint, és esalogatta őket.

Hosszan tartott a hajsza, de csak nem sikerült utolérni a vadat. Végül a vadászok fáradtan abbahagyták az üldözést, csak a király eredt a nyomába egyedül. Szentül elszánta magát, hogy élve keríti kézre a nemes vadat.

Hosszúra nyúltak már az esti árnyak, mikor a szarvastehén utoljára suhant el a király szeme előtt. Sűrű erdő borította sötét völgybe csalogatta maga után üldözőjét, aztán eltűnt egy fekete barlang mélyén.

A király megfékezte lihegő paripáját és leszállt. Ahogy körülnézett a barlang bejáratánál, megpillantott egy öreg anyókat, amint kavargat valamit egy gőzölgő üstben. Megszomjazott a hajzában a király, kérte hát a csúf öreg banyát: kaphatna-e egy ital vizet, szomját csillapítani. Az öreg asszony akkor fennhangon egy idegen, különös nevet kiáltott, de a királyra ügyet sem vetett.

Mekkora volt a király meglepetése, amikor a barlangból a hívó szóra nem a szarvas bukkant elő, az aranyszarvú, hanem egy aranyhajú szép leány, kezében egy kupa vízzel! Oly szép volt a leány, hogy a király egy pillantás és belészeretett, s meg is kérte menten feleségül.

– Öld meg hét asszonyod – felelt a szép kísértő –, s akkor elnyerheted kezemet.

Harcra kelt a király lelkében a hét asszonya iránti kötelesség meg az aranyhajú leány szerelme. Könyörögve kérte a lányt: szabjon kisebb árat szerelméért – hanem az csak kötötte magát a szavához.

Szó szót követett, végül elállt a lány a nagy követeléstől, nem kívánta a hét asszony életét, csupán a szemük világát, meg hogy hátralevő napjaikat sötét börtön mélyén töltsék, szomorú rabságban.

Vidáman tért haza a kegyetlen király, örült a jó vásárnak. Börtönre is vettette nyomban hét asszonyát, kivetette szemüket, s elküldte az új királynénak. Az meg nyakláncot készített a fényes szemgolyókból, s anyjának adta: viselje, míg ő távol jár tőle.

Akkor elment a királyi palotába, s magának követelte a hét asszony minden ruháját, ékességét, magának a régi királyasszonyok egész szolganépét. A királyt annyira elbűvölte az új asszony szépsége, hogy alázatosan teljesítette minden kívánságát, rabszolgája lett minden szeszélyének.

Némán szenvedett a hét vak királyasszony sötét börtöne mélyén. A legifjabbnak egy napon fia született, mindannyiuk vigaszára. Amint beszélni tudott, anyának nevezte mind a hét asszonyt, s szerette is valamennyit, akár az édesanyját.

Amikor a fiú felcseperedett, lyukat vájt anyái börtönének falába, s nap nap után kiszökött az utcára játszani. Senki a városban nem tudta, ki fia, de mindenki szerette, mert okos, eleven fiúcska volt, mindig kész a csínytevésre meg a kacagásra. Elhalmozták ínycsapatokkal, de a fiú mindent hazavitt anyáinak, és megosztotta velük. Így éltek hosszú évekig, a király és a felesége pedig azt hitték, rég elpusztult már nyomorultul mind a hét vak asszony.

Egyszer éppen kint játszott az utcán a kis herceg, s megpillantotta a fehér királyné palotájának ablakán turbékoló galambokat. Elszaladt bagolyborsóért, s a galambok elébe szórta. Azok nyomban körülrajzolták a fiút, és sebesen felcsipegették a borsót. Egy-két bátrabb madár még a vállára is telepedett a fiúnak, s a tenyeréből evett. Annyira hozzászelídült a galambcsapat, hogy ezentúl mindennap elment a palota elé, és tenyeréből etette őket.

Történt egy napon, hogy a fehér királyné éppen a palota teraszán sétált, amikor a gyerek eljött galambjaihoz. Látta, amint rajzanak körülötte, tenyerére, karjára, vállára telepednek, ő meg becézi, simogatja őket. Elfutotta a méreg: egy ilyen kis kölyök meri becézni az ő palotagalambjait! Nyomban szalajtott is szolgáit: hozzák elébe a fiút.

A fiú felment a teraszra, de még oda is követték a galambok. Ettől lett csak igazán mérges a királyné!

– Tüstént add vissza a galambjaimat! – rivallt a fiúra. – Hogy mertél hozzájuk nyúlni?

– Vedd csak el, ha hagyják magukat – felelt büszkén a kis herceg. – Én ugyan vissza nem tartom őket! – s már nyújtott is tenyerén egy galambot a királyné felé. De a madár felröppent, s

riadtan csapdosott a levegőben, mintha csak tudná, milyen gonosz teremtés akarja a körme közé kaparintani.

Ugyan megbosszankodott a királyné, hogy tulajdon palotagalambjai elszállnak előle. De elfojtotta mérgét, s megkérdezte a gyerektől: ki fia.

– Hét vak asszonyé – felelt ártatlanul a gyermek.

No, akkor már tudta rögtön a királyné, ki az a hét vak asszony. Majd szétvetette a düh, hogy vetélytársnői még élnek, s még hozzá utódot is adtak a királynak! Mivel a hét asszonyon nem vehetett bosszút, úgy határozott, a fiú fizet életével anyái vétkéért. Félt, hogy elriasztja a kis herceget, ezért álnok kedvességgel szólott hozzá:

– Szegény, szegény asszonyok, mennyire sajnálom őket! Megtennél-e valamit, amivel visszaszerezheted szemük világát?

– Mondd meg, mit tehetek! – válaszolt izgatottan a fiú, mert tudta: anyáinak legnagyobb boldogsága lenne, ha megláthatnák őt.

– Semmiség az egész – mondta a királyné. – Az én anyám nagy varázsló, és hét anyád szeméből fűzött láncot visel a nyaka körül.

Azzal üzenetet írt anyjának, s a fiúval elküldte:

„Ez a fiú hét vetélytársnőm gyermeke. Vesd a forró üstbe, és öld meg.”

A hét vak asszony sok nyelvre megtanította a kis herceget, de a fehér királyné bűvös nyelvű üzenetét nem érthette.

Alig várta a fiú, hogy anyáinak visszaszerezhesse szemük boldogító világát, elkérte hát egy nemesember fiától a lovát, s úgy eredt útnak.

Sok szép városon át vitt az útja, nagy volt a kísértés, hogy elidőzzön némelyikben, de nem állt meg sehol, üzte-vitte nagy küldetése. Egyik királyság határában aztán foglyul ejtették a király katonái. A király lánya ugyanis megesküdött, hogy nem lesz senki másé, csakis hét anya fiáé. Mivel pedig ilyen emberről senki sose hallott, a király elrendelte: hozzanak elébe minden férfit, aki átutazik országán.

– Én bizony hét asszony fia vagyok – mondta büszkén az ifjú herceg. – Vezessetek nyomban a királylány elé, mert nincs időm itt vesztegelni.

A katonák kinevették a hercegfiút, azt hitték, rá akarja szedni őket, de a királyleány, kertjében sétálva, megpillantotta a herceget,

és felismerte benne a hét anya fiát, akire oly rég várt már szívrepesve. Elrendelte, hogy a katonák kísérik az ifjút a palotába, s míg a király meg a királyné elé vezették, virágfüzért akasztott az ifjú nyakába.

Nagyon boldog volt a királyi pár, hogy leányuk meglelte szíve választottját. Ünnepséget rendeztek volna nyomban, hogy megüljék a szerencsés esetet. De a hét vak asszony fia elmondta, hogy nagy út áll még előtte: anyáinak szemét akarja elhozni a fehér királyné anyjától, s csak útja végeztével veheti el a királykisasszonyt. Meg is mutatta mindjárt jegyesének a fehér királyné üzenetét.

A királykisasszony jártas volt a varázslatokban, s rémületében elsápadt, mikor elolvasta az üzenetet. Valamilyen ürüggyel bezárkózott szobájába, eltépte az üzenetet, és másikat írt helyette:

„Add oda a fiúnak a kért nyakláncot.”

Útnak indult hát a hét vak asszony fia. Utazott nappal, utazott éjjel, míg el nem ért a völgybéli barlanghoz, ahol a fehér királyné anyja lakott. Mikor az öreg boszorkány elolvasta az üzenetet, összevonta ugyan szemöldökét, de ha tetszett, ha nem, csak oda kellett adnia a nyakláncot.

– Már csak tizenhárom szemből áll a lánc, mert egyet elvesztettem – mondta még búcsúzóul.

A herceg elvitte anyáinak a láncot. Mostoháinak egy-egy pár szemet adott, édesanyjához pedig így szólt:

– Neked, anyám, fél pár szemet adok, de én pótolom majd szemed világát!

Aztán lóra szállt, és elszárguldott jegyesének országa felé. De azt már meg nem állta, hogy útközben egy pillantást ne vessen kedves galambjaira. A fehér királyné palotája előtt leszállt hát a lóról, s magot szórt a madaraknak.

Megint csak a teraszon sétált éppen a királyné. No, kékült-zöldült mérgében, hogy épségben látja az ifjú herceget! Küldte is érte menten szolgálait: hoznák elébe.

De amikor megállt előtte a herceg, csak tettette megint a nagy kedvességet a királyné.

– Add ide nekem ezt a kedves galambot – szólt hozzá –, s én írok anyámnak és hét anyád részére elkérem tőle bűvös tehenét,

amelynek egész álló nap folyik a teje, hogy könnyen megtöltené a királyság legnagyobb vízmedencéjét is.

A fiú odaadta a galambot, a királyné meg ugyanazt az üzenetet vetette megint papírra, mint első alkalommal:

„Vesd a forró üstbe, és öld meg.”

Útnak eredt hát megint a herceg. Amikor jegyesének országába ért, elmondta a királyleánynak, hogy újból csak el kell halasztaniuk a menyegzőt, míg meg nem szerzi anyáinak a fehér királyné ígérte bűvös tehenet. A királyleány elolvasta az üzenetet, és el is tépte nyomban. Helyette ezt írta:

„Add oda a bűvös tehenet ennek az ifjúnak.”

Elért a herceg a vén boszorkány barlangjába, átadta az üzenetet, a boszorka meg pukkadózott mérgében. De hát mit volt mit tenni: engedelmeskednie kellett lánya parancsának. Elküldte hát a herceget a dzsungel mélyére, ahol egy fakír gondozta a bűvös tehenet.

– Eredj – mondta az ifjúnak –, mondd meg, hogy adja oda a tehenet.

Démonok, szellemek, kísértetek földjén haladt át a herceg, míg végre elérte a remetelakot, ahol azonban fakír helyett egy démon tanyázott.

– Ki vagy? – üvöltött a félelmetes teremtmény. – Mit akarsz itt?!

A herceg átadta a boszorkány üzenetét, melynek hallatára a démon megremegett félelmében, az ifjú lába elé borult, bocsánatáért könyörgött, és odaadta a tehenet.

Éjjel-nappal, megállás nélkül száguldott hazafelé a herceg, s meg is érkezett épségben. Hét anyja örült nagyon a tehénnek, gondosan ápolták, etették, mosdatták, s fejték este-reggel. Annyi tejet adott, hogy ha egész nap itták is, még mindig annyi maradt estére, hogy eladhatták, és dús jövedelemre tettek szert.

Most már mindent megszerzett anyáinak az ifjú herceg, indult hát vissza jegyeséhez. De amikor a palota előtt ha-keltában megpillantotta a galambokat, csak leszállt megint a lóról, hogy meglátogassa kedves madarait. Meglátta a fehér királyné, s azt sem tudta, mit csináljon tomboló mérgében, amiért nem sikerült megöletnie az ifjút.

Magához hívatta, s nagy érdeklődést mímelve, kikérdezte, hol járt, mit látott, s vajon megszerezte-e a bűvös tehenet. Mikor a herceg büszkén elmesélte sikeres útjának történetét, így szólt hozzá a gonosz királyné:

– Add nekem ezt a galambot, én meg írok anyámnak, megüzenem, hogy adja neked a bűvös magot: ha reggel elveted, arathatsz estére.

Bátran elfogadta az ajánlatot az ifjú, hisz eddigi útjain is mindig hozzá szegődött a szerencse. A királyné meg ezt írta anyjának:

„Ha most meg nem ölöd, én öllek meg téged!”

Útban a boszorkány barlangjához megint megállt jegyesének palotájánál, s mentegette magát az újabb halasztásért. Amikor a királylány meglátta az újabb üzenetet, majd meghalt rémületében. Most is kicserélte hát a papírt; ezt írta az új lapra:

„Tedd meg az ifúnak minden kívánságát.”

Elámult a boszorka, amikor harmadszorra is ilyen nyájas üzenetet kapott, de hát a lánya szava parancs – elküldte hát a herceget az erdőbe, ahol majd megtalálja a bűvös magot,

– Jól vigyázz – mondta a boszorka –, egyetlenegy szílat tépj csak le, és fordulj vissza tüstént. Útközben pedig hátra ne nézz, ha kedves az életed!

Elment a herceg, s ahogy az erdő felé közeledett, egyre mélyebb lett a sötétség. Elfogta a félelem, de aztán elmondott egy fohászt, és anyáira gondolt. Így már megerősödött lelkében, s el is érte hamar a bűvös mag mezejét. Letépett egy kalászt, visszafordult, de útközben hallja ám, hogy valaki a háta mögött nevéen szólítja. Megfeledkezett a vénasszony intő szaváról, hogy hátra ne nézzen, megfordult és így kiáltott:

– Ki szólít?

De alighogy kimondta, virágszállá változott, s moccani sem bírt a sűrű bozót közepén. Állt hát szegény, magatehetetlen.

Telt-múlt az idő, s az öreg boszorkány gondolta már, hogy baja esett az ifúnak. Tudta: felel érte lányának, felkerekedett hát, és keresésére indult.

Mikor odaért a bűvös mag mezejére, látta, hogy a herceg virágszállá változott. Elmormolt néhány varázsigét, s íme: megint csak ember alakjában állt előtte az ifjú!

– Most aztán hátra ne nézz többé, bármit hallasz is! – intette újból, azzal útnak eresztette.

Boldogan ölelte meg fiát a hosszú távoliút után a hét anya. S ahogy a bűvös magot elvetették: íme! drágakövek mezeje tárult szemük elé!

Most már aztán elment jegyeséért a herceg, s haza is vitte hamarosan. Nagyon örült mind a hét asszony szépséges menyének, az is megszerette hét anyósát, s nem is nyugodott, míg szakasztott olyan palotát nem építtetett nekik, mint amilyen a gonosz királynéé. Akkor aztán nagy lakomát rendezett, s meghívta rá királyapósát, meg az összes nemesurat.

Nagy csodálkozva látta a király, hogy a fényes palota mása az övének, egészen az utolsó szögletig. S ahogy a hét hölgyet megpillantotta az asztalnál, tudta már, hogy nem mások ők, mint régi feleségei.

Alig hitt szemének a király, de aztán házigazdája, a hét királyné fia, elmondta neki, milyen gonoszul bánt el hét asszonyával, hogyan vette el a gonosz fehér királynét, hogyan született ő maga, a herceg, mint tört az életére a fehér királyné, s végül királylány-feleségének segítségével hogyan menekült meg maga is, a hét anya is a halálos veszedelemből.

Elszomorodott nagyon a király a történet hallatán. Nyomban megölette a gonosz fehér királynét, s azontúl hét régi asszonyával élt, meg a fiával, menyével. Még ma is élnek tán, ha meg nem haltak.

MESE A VARÁZSGYŰRŰRŐL

Élt egyszer India szívében, Amir Pur városában egy kereskedő. Volt egy semmirevaló fia, lopta a napot, tétlen henyélt napestig. Apja szegény nem tudta, mihez kezdjen vele. Végül elhatározta, hogy kereskedőt csinál a fiából. Adott neki háromszáz rúpiát, s elküldte gyümölcsöt vásárolni Garib Pur városába.

Fogta a fiú a pénzes zacskókat, s felkerekedett Garib Pur városának. Alig néhány lépést haladt csak az úton, amikor két veszekedő férfit pillantott meg. Egy nyomorult kutyán vitakoztak: az egyik el akarta pusztítani, a másik meg, a gazdája, nem hagyta.

– Ne öld meg a kutyát – szólt az elsőhöz a kereskedő fia. – Ha nekem adod, kapsz érte száz rúpiát.

No, erre könnyen ráálltak a vitakozók, a kereskedő fia meg elballagott a kutyával.

Ahogy folytatta útját, egyszerre csak két veszekedőhöz ért megint: ezek még egy macskán civódtak. Az egyik el akarta pusztítani, a másik meg nem hagyta.

– Ne öljétek meg szegény cicát – szólt hozzájuk a kereskedő fia –, adjátok inkább nekem. Száz rúpiát adok érte.

Megint csak örömmel elfogadták az ajánlatát.

Száz lépést sem ment még, amikor harmadszor is veszekedők akadtak az útjába. Ezek kobrát fogtak, s az egyik meg akarta ölni, a másik nem.

– Ne pusztítsátok el a kígyót – mondta nekik a kereskedő fia. – Adjátok el nekem száz rúpiáért.

Persze ezek is felcsaptak nyomban. Örültek, hogy ilyen nagy pénz üti a markukat.

A fiúnak most már nem maradt pénze, haza kellett hát térnie szégyenszemre, dolgavégezetlen.

– Te eszeveszett! Te semmirekellő! – kiabált az apja, mikor meghallotta, mit művelt a fiú a pénzzel. – Takarodj a házamból! Eredj az istállóba! Ilyen rossz fiúnak nincs helye a házban!

Mit tehetett a fiú, meghúzódott az istállóban. Szénából vetett magának ágyat, a lovakkal osztotta meg a takarmányukat, s nem volt más társasága, mint a kutya, a macska meg a kígyó.

Keservesen élt, de szenvedésén sokat könnyített kedves állatainak ragaszkodása. Akárhová ment, a nyomába szegődtek, éjjelente vele aludtak; a kutya a fejénél, a macska a lábánál, a kígyó meg köréje tekeredett.

Egyszer éppen történeteket meséltek egymásnak, s a kígyó felsóhajtott:

– Ha tudnád, gazdám, milyen hálás vagyok neked, amiért kiszabadítottál azoknak a gonoszoknak a keze közül! Én Indra *rádzsa* fia vagyok. Egyszer épp kibújtam barlangomból, hogy friss levegőt szívjak, amikor elfogtak, és meg akartak ölni. Hogyan is hálálhatnám meg, amit értem tettél? Jöjj el atyám birodalmába: bizonyára szívesen látná fiának megmentőjét!

– Merre van atyád birodalma? – kérdezte a kereskedő fia. – Szívesen találkoznék vele.

– Ó, de boldog vagyok, hogy elfogadod szerény meghívásomat! – mondta a kígyó. – Atyámnak országa nincs messze innen. Ismered azt a nagy hegyet Amir Purtól keletre? Ott, a hegylánc lábánál, egy szent forrásban van atyám birodalma. Jöjj velem, boldog lesz, hogy megismerhet. Talán helyettem meg is jutalmaz jótettedért – habár minden jutalom kevés azért, amit én értem tettél. De kérlek, gyere csak el velem, s ha meg akar ajándékozni, kérd el jobb kezéről a gyűrűt, meg a csodafazekat és kanalat. Ezek birtokában mindent megkaphatsz, amit csak kívánsz. A varázsgyűrű csodálatos palotát teremt eléd, a fazék meg a kanál ellát minden jóval.

A kereskedő fia beleegyezett. A kígyó mutatta az utat, s el is értek szerencsésen a patakig. Éppen bele akart ugrani, amikor a macska meg a kutya így kiáltott:

– Gazdánk, kedves gazdánk! Mi lesz velünk? Hova menjünk?

– Várjatok rám itt a parton – mondta a kereskedő fia –, hamarosan visszatérek. – Azzal vízbe ugrott a kígyó után.

Csakhamar elértek Indra birodalmába, és az uralkodó maga elé rendelte őket. A kígyó visszaüzent, hogy maga nem jelenhet meg előtte, mert rabszolgája a kereskedő fiának, aki megmentette életét. Ezért a király maga ment eléjük. Barátságosan üdvözölte fiát és a megmentőjét. Jótettéért hálából pénzzel akarta megjutalmazni a kereskedő fiát, de az csak a varázsgyűrűt kérte, meg a csodafazekat-kanalat, ahogy a kígyó tanácsolta. Indra neki is

ajándékozta mind a hármat. A fiú akkor búcsút vett a kígyóktól, és visszatért a kutyához, macskához, jó barátaihoz.

– Nézzük csak meg, mire képes a varázsgyűrű – tanácsolta a macska és a kutya. Így hát a kereskedő fia hangos szóval szólította a gyűrűt:

– Gyűrű, építs nekem gyönyörű palotát, benne legyen egy aranyhajú szépséges hercegnő, akit hitvesemmé teszek!

És íme: már ott is volt a palota, benne meg a tündérszép hercegnő! Akkor a kereskedő fia így szólt a fazékhoz meg a kanálhoz:

– Terítsetek elénk pompás lakomát!

És nyomban dús asztal terült eléjük.

A hercegnő a kereskedő fiának felesége lett, s csaptak is hét országra szóló lakodalmat.

Teltek-múltak az évek; boldogan élt az ifjú pár. Hanem egyszer az történt, hogy a hercegnő éppen öltözködött, fésülködött, s a fésűn maradt arany hajszálait leszedte, összesodorta, egy szál nádba dugta, azt meg az ablaka alatt csordogáló folyóba dobta. Sok mérföldnyire vitte a víz a nádszálát, míg végre egy herceg kifogta, s ha kifogta, meg is nézte: mit rejt a belseje. Mikor megpillantotta az arany hajszálakat, menten tudta, hogy ez csak a kereskedő fiának asszonyáé lehet, s egy szempillantás alatt nagy szerelem ébredt szívében a hercegnő iránt.

Ezután a herceg már nem ehetett, nem ihatott: csak sírt, sóhajtozott naphosszat szívének keservében, s írta a szerelmes verseket az aranyhajú szépséghez. Annyira epekedett, hogy apja, a király, attól tartott: egyetlen fiát elemészti a bánat, s ő itt marad trónörökös nélkül. Nem tudta, mitévő legyen, elkeseredésében hát boszorkány-nénikéjéhez fordult tanácsért. Az öregasszony megvigasztalta, s ígérte, hogy hamarosan írt hoz az ifjú herceg sajnó szívére: jegyeséül szerzi az aranyhajú hercegnőt.

Gyorsan méhhé változott, és elrepült a kereskedő fiának palotájába. Ott aztán megint felöltötte valódi alakját, felkereste a hercegnőt, és így szólt hozzá:

– Íme, megjött a te soselátott nénikéd hosszú zarándokútjáról! Mióta a világon vagy, most térek meg első ízben!

A csodaszép hercegnő első szóra hitt az öreg boszorkánynak. Szívélyesen fogadta, bevezette palotájába, kérte, érezze magát otthon, és maradjon, míg kedve tartja. Több se kellett persze a boszorkánynak, maradt hát, és csakhamar valósággal uralkodott a hercegnő gondolatain, akaratán. Olyannyira, hogy még arra is sikerült rávennie: szerezzé meg urától a varázsgyűrűt, azzal az ürüggyel, hogy hátha el találja veszteni vadászat közben. Mivel a kereskedő fia mindennél jobban szerette feleségét, habozás nélkül rábízta a gyűrűt.

Másnap kéri a boszorkány a gyűrűt a hercegnőtől. Mikor a hercegnő megmutatta, az öreg bűbájos visszaváltozott méhhé, s a gyűrűvel elrepült, vissza valódi rokona, a herceg palotájába. Az szegény már majd elepedt a nagy szerelemtől.

– Kelj fel – szólt az ifjúra a boszorkány. – Varázsszert hoztam neked. Amit csak kérsz, teljesíti.

Elfogta az öröm a herceget. Nyomban megparancsolta a gyűrűnek: varázsolja elébe szívének kívánságát. És íme: már ott is volt a hercegnő palotástul! A herceg meg térdre borult előtte, megvallotta nagy szerelmét, és kérte: legyen a felesége. Mit tehetett szegény, magányos hercegnő: elígérkezett a hercegnek, csak egy feltételt szabott – egy hónapig várjanak az esküvővel.

Közben a kereskedő fia hazatért a vadászatról – és hűlt helyét találta palotájának is, feleségének is. Elkeseredésében el akarta dobni életét, de akkor ott termett két barátja, a kutya meg a macska, és imigyen vigasztalták:

– Gazdánk, kedves gazdánk, ne hagyj fel a reménnyel! Kérünk egy hónapot, s azalatt megkeressük palotádat, asszonyodat!

A kereskedő fia megölelte hűségese kíséreit, és útnak bocsátotta őket. Kéz a kézben el is indult a kutya meg a macska, s egy percig sem pihentek, míg el nem érték a palotát, ahova a hercegnőt repítette a varázsgyűrű.

– Várj itt rám – mondta a macska. – Bemászom a kertbe, hogy meglássam asszonyunkat. – S egy szempillantás alatt már bent is volt a hercegnő szobájában. Az nagyon megörült a macskának, s elmesélte, hogy-mint járt, mióta elkerült otthonról.

– Kedves cicám, hogy kerülhetnék vissza az én jó uramhoz? – kérdezte végül.

– Mi sem könnyebb annál – szólta a macska. – Azt mondd csak meg: hol a varázsgyűrű.

– A boszorkány gyomrában – felelt a hercegnő.

– Jól van – mondta a cica. – Majd megszerzem. – Azzal kiment a hercegnő szobájából, keresett egy patkánylyukat, lefeküdt elébe, s holtan tette magát.

Éppen akkor zajlott a patkánykirályfi fényes lakodalma. Folyt a dáridó odabent a patkánylyukban. A macska lapult a nyílásnál, s mikor a lakodalmi menet kisorjázott a lyukon, nekik ugrott, és elragadta a vőlegényt.

– Ó, jaj, kérlek, eressz szabadon! – kiáltott a boldogtalan vőlegény.

– Ereszd szabadon! – könyörgött a násznép. – Megfoghatod bármelyikünket, csak a vőlegényt kíméld meg!

– Jól van – felelt a macska. – Szabadon eresztem, de halljátok, mit kérek cserébe életéért. El ebben a házban egy boszorkány, aki lenyelte uramnak gyűrűjét. Ha elhozzátok nekem azt a gyűrűt, szabadon bocsátom a vőlegényt; ha nem: felfalom!

– Elhozzuk! – kiáltották karban a patkányok. – Ha nem álljuk szavunkat, valamennyiünket felfalhatsz!

Azzal már be is surrantak a boszorkány szobájába, és csendben vártak éjfélig. Amikor a boszorka mélyen aludt, egyikük felmászott az arcára, és farkát ledugta a torkába. Ez persze annyira csiklandozta a boszorka torkát, hogy köhögnie kellett, s fel is köhögte a gyűrűt. Az nagy koppanással esett a padlóra, egy patkány fel is kapta menten, kivitték a macskának, és cserébe visszakapták a vőlegényt.

Sietett a macska a kutyához, mondta neki:

– Szaporán, lustaság, igyekezzünk a gazdánkhoz! Itt a gyűrű; most már nemsokára gazdag és boldog lesz megint a mi jó urunk: visszakapja palotáját, feleségét.

Kedvetlenül tápászkodott fel a kutya; irigyelte a macskát, hisz őt illeti majd hír és dicsőség, amiért visszaszerezte a varázsgyűrűt. Útjukban egy folyón kellett átkelniük, s a kutya a hátán vitte át a macskát. Ahogy ott gázolta a vizet, annyira úrrá lett rajta a féltékenység, hogy lerázta társát a hátáról. Az persze kiejtette szájából a gyűrűt, bele a folyóba, ahol nyomban elnyelte egy hal. No, akkor már elszomorodott a kutya, és kétségbeesetten kiáltott:

– Ó, jaj, mit tettem! Mit tettem!

– Jól van no, fel a fejjel – biztatta a bátor macska. – Majd valahogy visszaszerezzük. Eredj, ölj meg egy bárányt, és hozd ide. A többit bízd csak rám.

Rohant a kutya, s hamarosan hozta is a leölt bárányt.

– Tedd le a partra – parancsolta a macska, azzal a kutyával együtt bebújt egy közeli bokorba.

Nemsokára egy keselyű körözött a döglött bárány fölött, s csakhamar le is csapott rá. A macska meg már ott is termett, elkapta a madarat, s addig el sem eresztette, míg az meg nem ígérte, hogy visszaserzi a varázsgyűrűt.

– Mi sem könnyebb annál – mondta a keselyű. Azzal már el is szállt a halak királyához, s megkérte: szerezze meg alattvalóitól a gyűrűt. A halkirály nagyon félt a rettenetes madártól, engedelmeskedett hát, és alig telt el egy kis idő, a keselyű már vihette is a gyűrűt a macskának.

– De most aztán szaporán! – szólt a macska a kutyához.

Hanem az alig vitte vagy száz lépésnyire a gyűrűt, amikor megpillantott egy jókora csontot. A csontot felkapta, a gyűrűt meg elejtette. Épp ott keringett a fejük fölött egy kánya: ahogy meglátta a gyűrűt, felcsippentette, s már vitte is fészkébe, egy közeli fára.

– Már megint elvesztetted! – mondta szemrehányón a macska. – No de se baj, gyere csak gyorsan a fához, majd én visszaserzem.

Odaszaladtak a fához, és estéig a tövében lapultak. Akkor a macska felmászott, és kilopta a gyűrűt a kanyafészekből.

– Nincs veszteni való időnk! – mondta a kutyának. – Most aztán vigyázz arra a gyűrűre, akár a szemed világára! Gyorsan, mert a gazdánk már vár!

Restelkedett nagyon a kutya. Kullogott csendben a macska nyomában, s hazaérve, elbeszélte összes kalandjukat a kereskedő fiának. Még azt sem titkolta, hogy neki ugyan kevés része volt a gyűrű visszaserzésében – hacsak az nem, hogy később értek vele haza.

A kereskedő fia megparancsolta a gyűrűnek: hozza vissza palotáját, feleségét. És íme: már ott is termett mind a kettő. Megsimogatta, megveregette két hűséges barátját a kereskedő fia, s boldogan éltek mind a szépséges palotában.

A SAKÁL ÉS A FOGOLYMADÁR

Történt egyszer, hogy a sakál kimentett egy fogolymadarat a vadász markából. Márpedig erre csak igen ravasz sakál képes. Attól fogva elválaszthatatlan barátok lettek a fogoly meg a sakál. A sakál mindenféle fortéllyal szórakoztatta a foglyot, az meg persze igen hálás volt megmentőjének.

Hanem egyszer így szólt hozzá a sakál:

– Kedves barátom, én már annyi mindent tettem érted. Megmentettem az életedet, s azóta mindig szórakoztatlak. És te még semmit nem tettél értem cserébe. Ha valaki a barátom, nevetessen, lakasson jól, s ha veszélyben az életem, siessen megmentésemre. És te? Mit teszel te? Semmit. Bizony, csalódtam benned, barátom!

– No csak, no csak, barátom – válaszolt vígan a fogoly. – Majd meglátjuk, mit tudnék én tenni érted.

Szólván a fogoly szárnyra kelt, a sakál meg ügetett utána.

Csakhamar meglátott a fogoly két vándort, amint egymás nyomában baktattak a poros úton. Az egyik a vállára vetett boton vitte batyuját. A fogolymadár rátelepedett a bot végére, de olyan pehelykönnyű volt, hogy a vándor meg sem érezte a súlyát. Hanem a hátsó vándor meglátta a madarat, s gondolta: ha ilyen jámborul elüldögél a boton, bizonyára könnyű préda lesz. Vállán vitte cipőjét, mert feltörte lábát, s most fogta az egyik cipőt, és a madárhoz vágta. Az persze tüstént elröppent, és a cipő fejbe kólintotta az első vándort.

– Mit csinálsz?! – förmedt társára az első. – Ennek már fele se tréfa! Jó, hogy a koponyámat be nem törted!

– Bocsáss meg, barátom – mentegetőzött a másik. – Egy fogolymadár ült a botod végén, azt hittem, eltalálom.

– Micsoda?! Fogolymadár a botom végén? – kiáltott dühösen az első. – Nem látok én egy fia madarat sem! Nem átallsz tréfálni velem? Hisz az apád lehetnék! Majd mindjárt móresre tanítlak, te semmirekellő!

Azzal marokra fogta botját, s alaposan nekiesett a másiknak. Az sem hagyta magát, és parázs verekedés tört ki. A sakál nézte őket, s

közben az oldalát fogta nevéttében.

– No, hogy tetszik a szórakozás? – kérdezte a fogoly.

– Hát a szórakoztatáshoz értesz, tagadhatatlan – mondta a sakál.

– Most aztán lássuk, meg tudsz-e ríkatni?

– Gyere csak utánam – szólt magabiztosan a fogoly. – Ne legyek a barátod, ha nyomban meg nem ríkatlak. Látod amott a vadászokat meg a kopókat? No, mássz csak be a bozótba, és figyelj, mert a hangom veszélyt hordoz, mint mennydörgést a lég.

A sakál elrejtőzött, a fogoly meg alacsonyan szállt a bokor felett. A kutyák megszimatozták a sakált, s hatalmas csaholással nekiugrottak a bokornak és előráncigálták a szerencsétlent. A vadász azt hitte, rókát leltek, de amikor látta, hogy csak sakál, maga után füttyentette kopóit, és otthagya a vadat, csak előbb még belerúgott. Azt már addig félholtra marták a kutyák.

– No, sírtál-e? – kérdezte a fa tetejéről a fogolymadár.

– Hogy sírtam-e? Meghiszem azt, te kis szörnyeteg! – jajgatott a sakál. – Épp hogy élek! No de most már elég legyen ebből! Eredj, szerezz nekem ennivalót... ez a barátságnak legjobb próbája.

– Gyere csak utánam – mondta a fogolymadár. S nagy magabiztosan vezette a sakált, egészen egy kútig. Onnan épp előbukkant két asszony, fejükön kosár, tele ennivalóval. Mikor a fogoly a közelükbe ért, elkezdett előttük körözni, mintha sebesült volna, és nem tudna felszámyalni. Bokorról bokorra ugrált, az asszonyok meg utána, mert könnyű prédának vélték. Még a kosarokról is megfeledkeztek. A ravasz kis madár egyre messzebb csalogatta őket, de utolérni nem tudták. Közben persze a sakál élt az alkalommal, és pukkadásig zabálta magát a kosarakban talált eleséggel.

– No, jóllaktál-e? – kérdezte a madár, mikor üldözői abbahagyták a hajszát.

– Megvallom, ügyes vagy mindenben – felelt a sakál. – Hanem tudod-e, mi a végső próbája a barátságnak? Az, hogy megmented életemet, mint ahogy én is megmentettelek. Ezt már biztosan nem tudod megtenni.

– Meglehet – felelt a madár, színleg ráhagyva a sakálra. – Hiszen látod, milyen kicsi vagyok és gyenge. Amit tudtam, megtettem: most már vagy elfogadsz barátodnak, vagy sem. Mivel pedig későre jár,

azt mondom neked, jobb lesz, ha hazatérünk. Mindjárt megkérem krokodilus barátomat, vigyen át bennünket a folyón.

– Rendben van – mondta a sakál –, nekem ennyi is elég.

– No hát akkor gyere csak utánam – szólt a madár.

A folyóhoz érve, megkérte a krokodilust, vinné át őket. Az szívesen ráállt, ők meg rátelepedtek pikkelyes, erős hátára.

Ahogy épp a folyó közepén jártak, így suttogott a fogoly a sakál fülébe:

– Azt hiszem, a krokodilus gonosz tréfára készül: víz alá akar merülni velünk!

– Ez nem lehet igaz! – rettent meg a sakál. – De ha engem vízbe ejt, belepottyansz magad is!

– Igen ám, csakhoggy én tudok repülni, te meg nem!

Ebben a pillanatban a krokodilus megrázta magát, és félelmetes hangján így morgott:

– Megéheztem!

A sakál elsápadt félelmében, s elrebegette utolsó fohászát. Hanem a fogolymadár így szólt nagy nyugodtan:

– Lassabban a testtel, krokodilus barátom. Tudod, hogy én sovány falat lennék, meg aztán ha kedvem tartja, elrepülök. Sakál barátomnak pedig megvan a magához való esze: nem hordja magával az életét, hanem otthon tartja lakat alatt a pohárszékben.

– Hiszen csak tréfáltam! – szólt a krokodilus. – Csak egy kicsit rátok akartam ijeszteni! Ne féljete, átviszlek én benneteket biztonságban! – azzal már szépen szárazra is tette őket a túlsó parton.

– No, barátom – szólt akkor a sakálhoz a fogolymadár –, most már látod, hogy az életedet is megmentem, ha kell!

– Jól van, jól van – felelt a sakál –, csak éppen nemigen fogom megint rád bízni. Kicsit nagyon is ravasz vagy te nekem!

Azzal elinált a barlangjába, s egy hónapig is eltartott, míg kiheverte a nagy ijedséget!

A MALOM ÉS AZ OSTOBA

Egyszer egy ostoba lement az Indus folyó partjára. Megpillantott ott egy zakatoló vízimalmot. Így szólt akkor magában az ostoba:

– Azt mondják az emberek, hogy Istent megismerni az ő csodálatos tevékenységéről. Nos hát, ez itt csodálatos dolog, és csodálatos az ő tevékenysége, hisz se keze, se lába, mégis jár. Bizonyára ez az Isten!

Azzal odaszaladt, térdre borult, és megcsókolta a malom kerekét. Az éles malomkerék meg alaposan összevagdalta az arcát.

AZ AFGÁN MEG A SZAMÁR

Történt egyszer, hogy az Indus partja mentén ült egy afgán egy kikötött révhajóban. Mellette feküdt a kardja. Egy kis idő múlva jött a parton egy paraszt, maga előtt hajtotta szamarát, s kérte az afgánt: vinné át őket a folyón. Mikor azonban a csónakba akarta hajtani a szamarát, az megmakacsolta magát, és sehogyan sem engedelmeskedett. Kéréssel, fenyegetéssel, szidással, rúgással – rá nem vehette a paraszt semmiképpen, hogy belépjen a csónakba.

Akkor az afgán felugrott, megragadta kardját, s egy csapással leszelte a szamár fejét.

– Afgánnak joga a büszke makacsság – kiáltotta –, de szamárnak: soha!

BOKACSONTOCSKA

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy kisfiú, akinek meghaltak a szülei. Nagynénje nevelte, egy pásztor özvegye. A kisfiú terelgette hát a bárányokat.

Reggelente kivitte nyáját legelni a mezőre, maga meg egész nap furulyáját fújdogálta, míg a bárányok legelésztek. Este aztán hazahajtotta a nyáját.

Egy szép napon épp egy nagy fa alatt üldögélt, mikor odament hozzá egy szörnyűséges, éhes ordas, és így szólott:

– Éhes vagyok, hallod-e, pásztor! Téged faljalak-e föl, vagy a nyájad?

Így felelt a kis pásztorfiú:

– Én biz nem tudok felelni a kérdésedre, farkas. Majd megkérdem a nénikémet.

Este aztán, hazatérve, megkérdezte nénikéjét:

– Kedves néném, egy szörnyűséges, éhes ordas azt kérdezte tőlem: engem faljon-e föl, vagy a nyájad. Mit feleljek neki, ha holnap megint eljő?

Végigmérte az özvegyasszony kisöccsét, aztán a kövér bárányokat, s habozás nélkül így válaszolt:

– Hát persze hogy téged faljon föl, nem pedig az én nyájamat!

Másnap reggel újból kihajtotta a kisfiú a nyáját a zöld legelőre. Meg is jelent a szörnyűséges, éhes ordas, és megkérdezte:

– No, kis pásztor, kit faljak föl: téged vagy a nyájad?

A kisfiú félretette furulyáját, és így felelt:

– Ó, kedves farkas, azt mondta a nénikém, hogy engem falj föl, ne a nyáját.

Akármilyen szörnyűséges volt is az éhes ordas, mégis megesett a szíve a szépen furulyázó kis pásztorfiún. Mondta hát szép szóval:

– Felfallak, ha mondod, de mitévő legyek a csontjaiddal? Megegyem-e vagy eltemessem?

– Tégy, amit akarsz – mondta a kisfiú –, én boldog leszek, ha csak a kis bokacsontomat megkíméled. Arra kérlek, fűzd fel egy madzagra, aztán akaszd amoda a tóparton búsuló szomorúfűzfára.

Felfalta hát a farkas a kis pásztorfiút, bőröstül, csontostul, csak a kis bokacsontot hagyta meg, s ahogy a kisfiú kérte, madzagra fűzte, és a fűzfa ágára akasztotta. Csodálkozva látta, hogy a bokacsontocska táncra kel, ahogy ott függ az ágon.

Történt egyszer, hogy három rabló járt arra, és éppen a fűzfa alatt ütöttek tanyát. Egy palotát raboltak ki nemrégiben, s osztozkodni készültek a zsákmányon.

Éppen három halomba rakták az aranydíszeket, ékszereket, mikor hirtelen sakálordítást hallanak. És ugyanabban a pillanatban megpattant a csontocska madzagja is, és bokacsontocska a legnagyobb tolvaj fejére pottyant. Az meg azt hitte, kővel dobták meg. Elinaltak hát mind a hárman, s egyre kiáltoztak:

– Üldöznék! Szaladjunk!

A kincset meg otthagyták őrizetlen.

Bokacsontocska felkelt, összeszedte a kincset, és örült a szerencséjének. Aztán letelepedett a vízparton szomorkodó fűzfa alá, és megfűtta furulyáját. Mind az erdő vadjai, az ég madarai, de még a halak is a vízből odagyűltek köréje, és hallgatták az édes hangokat.

Alig telt el néhány nap, Bokacsontocska megbarátkozott az összes állattal. Márványmedencéket állított a tó partjára, hogy az állatok könnyebben ihassanak. És esténként a vad tigris, akár a szelíd galamb, mind ott lefetyelte a vizet Bokacsontocska medencéiből. Eljöttek az elefántok is, meg a farkasok. A nőstény farkas még azt is hagyta, hogy megfejje Bokacsontocska. Az jóllakott a tejjel, aztán a többit beleöntötte a tóba, úgyhogy csakhamar tejjé vált a tó vize.

Bokacsontocska meg ott üldögélt a tej-tó partján, és fújta, fújta furulyáján a szebbnél szebb dalokat.

Egyszer egy öregasszony jött vízért, fején hordta a kancsót. Meghallotta Bokacsontocska édes szavú furulyáját, ment a hang után, és elért a tej-tó partjára. Ugyan ámult-bámult, amikor megpillantotta mind az állatokat, madarakat, halakat, amint a fa tövében összegyűlve hallgatják a zenét. Vajon honnan jön ez a csodálatos zene? Úgy tetszett – sehonnan. Nézett erre, nézett arra az öregasszony, de sehogyan sem látta meg, ki muzsikál. Akkor Bokacsontocska kiszólt a fa alól:

– Töltsd meg a kanosodat, anyám. Mind ihat, aki idejön!

Az öregasszony megtöltötte a kancsóját, és boldogan sietett haza: örült jó szerencséjének.

Útjában az ország rádzsájával találkozott. Vadászott a rádzsa, s eltéved az úttalan pusztaságban.

– Szomjan halok, anyám – szólt az öregasszonyhoz, mikor megpillantotta fején a korsót. – Adj egy korty vizet.

– Vizem nincs, de tejet adhatok – mondta amaz. – Most merítettem a tej-tóból.

– Miféle tej-tóból?! – kérdezte csodálkozva a rádzsa.

Akkor az öregasszony elmesélte, milyen csodát látott. A rádzsa nyomban elhatározta, hogy maga is odamegy, és megnézi azt a csodálatos tavat.

Mikor odaért a tóhoz, és meglátta az állatokat, a madarakat, halakat, amint összegyülekezve hallgatják Bokacsontocska furalyaszavát, így szólt magában a rádzsa:

– Ezt a furulyást hazaviszem.

Hanem Bokacsontocska meghallotta a rádzsa szavait, és elszaladt, mert megijedt a rádzsától. Az meg utána. Soha még nem űzött ilyen gyors, ügyes futót. Bokacsontocska úgy suhant a fák közt, akár a nyíl, vagy éppenséggel elrejtőzött a fák, bokrok sűrűjében. De a rádzsa szentül eltökélte, hogy megkaparintja a csodálatos kis furulyást, és elszántan követte tüskön-bokron át.

Végül sikerült utolérnie. De alig kapta a keze közé a kis furulyást, komor felhők torlódtak az égen, dörgött, villámlott, s a földről őzsuták, nőstény nyulak, dámvadak kiáltása hallott. De mindannyiukat túlzengte Bokacsontocska éneke:

*Ó, kedves felhők, nyugodjatok,
Szegény Bokacsontnak menekülni kell;
Ó, én jó vadjaim, nyugodjatok,
Szegény kis Bokacsont vándorútra kel!*

Oly édes, oly szép volt a kis furulyás éneke, hogy a rádzsa szíve megtelt szájalommal. Mikor látta, hogy csak egy kis csont az, ami ilyen szépen dalol, megesett rajta a szíve, és eleresztette.

Így aztán Bokacsontocska visszament a tóparti fűzfa lombja alá, és mind a mai napig ott üldögél, fújja, fújja furulyáját; az erdő vadjai,

az ég madarai, de még a halak is köréje gyülekeznek, és úgy hallgatják énekét. Néha pedig, amikor falusiak járnak arra, és meghallják a furulyaszót, így beszélnek: – Nem más ez biztosan, mint Bokacsontocska, aki engedte, hogy felfalja a farkas, mert néniének bárányait akarta megkímélni; de áldozataért cserébe a farkas meghagyta furulyáját és édes-szép dalait.

A RÓKA MEG AZ OROSZLÁN

Valamikor régen Hindosztán dzsungeljében egy igenigen büszke és kegyetlen oroszlán volt az úr. Megölte apját, meg testvéreit, így jutott uralomra, s akkor aztán tulajdon népét kezdte tizedelni. Abban az időben, amiről a mese szól, már alig akadt állat az őserdőben. Az a pár is, amelyik még megmaradt, állandó veszedelemben tengette nyomorult életét. Valahányszor meghallották az oroszlán éhes üvöltését, rohantak és elrejtöztek barlangjukban. Hanem az oroszlán híres jó vadász volt. Sorra kihajszolta őket odújukból, s felfalta valamennyit, míg nem maradt más, mint egy rókapár. Azok igen jól elrejtöztek tekervényes sötét, szűk barlangjukban. Akárhogyan is szeretett volna bejutni, sehogyan sem férközhetett közelükbe az állatok királya. Hosszú időn át ostromolta a rókalyuk bejáratát. De a rókák hónapokra elegendő eleséget raktároztak el, és nem bújtak elő sehogyan sem. Süket fülekre talált az oroszlán, mikor a bejáratnál ráüvöltött a rókákra, hogy jöjjenek elő.

Eltelt néhány nap, s a barlangból egy moccanás sem hallatszott. Gondolta az oroszlán: hátha csakugyan nincs odabenn a rókapár? Mardosta már az éhség, felkerekedett hát, hogy más préda után nézzen. Hanem akármerre barangolt is az őserdőben, nem volt már egy fia vad sem, vagy madár – csupa lerágott csont akadt az útjába. Elkecseregetten kuporodott le az oroszlán, böngött haragjában, és nagy fáradtan arra gondolt, hogy siralmasan kell elpusztulnia.

A róka meg a felesége már régóta lapult barlangjában, s most meghallották a távolból az oroszlán ordítását. Azt gondolták, elég messze jár, s ők kimerészkedhetnek egy kicsit, friss levegőt szívni, megmozgatni elzsibbadt tagjaikat. Így hát kióvakodtak odújukból, aztán hamar táncrea keltek a bokrok között, melyeket magasra növelt a nyár, és halkán zörgetett a friss szellő. Balszerencsájükre az oroszlán magához tért csüggedtségéből, meglátott épp egy sündisznót, üzőbe vette, és közben megpillantotta a rókapárt. No, rohant is már feljűk. Azok meg mit tehettek? Sarkon fordultak és mentették az irhájukat. Sikerűlt is egy perccel hamarabb elérni barlangjukhoz, mint ahogy az oroszlán odaért.

– Gyertek elő, nyomorultak! – ordított az erdő ura. – Hónapokig lestem rátok! Gyertek elő, ostobák, elég soká bujkáltatok előlem! Gyertek elő, mert kirázlak benneteket a földből, ki én!

Szegény rókaasszony reszketett félelmében. Hanem a párja igen vakmerő róka volt. Nagy elszánással egyemesen odament az oroszlán elébe, és széles mosollyal köszöntötte:

– Üdvözlöm felségedet! – hajolt meg mélyen. – Kegyeskedjék beljebb kerülni! Hogy-mint szolgál felséged egészsége? Nem voltunk itthon a feleségemmel; épp az imént értünk haza.

– No hiszen! Épp az imént értetek haza! – üvöltött az oroszlán, s közben vicsorítva megrázta sörényét. – Gazfickók! Hisz előttem surrantatok be az odútokba! És vajon miért nem álltatok meg, mikor rátok kiáltottam? Miért hánytatok fittyet parancsomnak?

– Felség, felajánlhatom szolgálataimat? – kérdezte a róka. – Hűséges alattvalóid vagyunk, hiszen tudod, de nem sejtettük, hogy meg akarsz bennünket látogatni. Elmenekültünk itthonról, mert el akartunk rejtőzni a kútban lakó hatalmas oroszlán elől. Felfalta már egész népedet, és most a mi életünkre tör.

– Miféle hatalmas oroszlán lakik a kútban? – ordított az állatok királya. – Hatalmas oroszlán?! Azt mondod, hogy van olyan király a földön, aki bemerészkedik az én birodalmamba?

– Úgy bizony, felség, szegény alattvalóid támasza, bizony trónbitorló jár az erdőben, aki a te uralmadat akarja megdönteni. Különös, hogy felséged még nem vette hírét! Felfalta már minden szolgálodat, és amott lakik a kútban. Magam láttam: akár a tűz, olyan a tekintete, üvöltése mennydörgéssel vetekszik, lépte meg akár a villám. Ó, szörnyűséges oroszlán az, hidd el!

– Tüzes a tekintete! – bömbölt az oroszlán. – Mennydörgés a hangja, villám a lépte! Hiszen ez az én tekintetem, hangom, léptem! Ki mer énhozzám hasonlítani? Gyere tüstént, mutasd meg nekem azt a vakmerőt! Nem tűrök vetélytársat az erdőben, s nem is nyugszom, amíg el nem pusztítom a gonoszt!

– Szolgálatodra, felség – mondta a róka nagy alázatosan. – Csakugyan megérdemli a bitorló, hogy elpusztítsd! Kegyeskedj utánam jönni, kérlek. Elvezetlek hozzá.

Ment az oroszlán a róka nyomában, aztán amikor a kúthoz értek, a ravaszdi belenézett. Reszketést tetteve ugrott félre egy pillantás

után.

– El onnan, hitvány gyáva fickó – mondta az állatok királya. – Majd megnézem én magamnak azt az aljas bitorlót!

Azzal nagy büszkén odacsörtetett a kúthoz és belenézett.

Jól mondta a róka: a kútból csakugyan egy haragos oroszlán nézett szembe a királlyal. Az elüvöltötte magát, tüzes tekintettel megrázta villám-tagjait – és íme: a kútbéli oroszlán is szakasztott ugyanúgy! Ordított a király, majd hogy tüzet nem okádott rettenetes mérgében. Nemkülönb a kútbéli oroszlán. Végül az állatok királya nem állhatta tovább: rávetette magát a kútban lakó bitorlóra.

Hanem ott nyoma sem volt másik oroszlánnak: nem volt az más, mint a tulajdon tükörképe. Akkor látta csak, hogy a ravasz róka törbe csalta, de akkor már hiába volt dörgés, morgás, csikorgás: a mélységes kútból nem menekedhetett, és ott pusztult nyomorultul.

A róka meg a felesége boldogan éltek tovább az erdőben, és csakhamar benépesedett újra a dzsungel: visszatértek a vadak, madarak, mert nem fenyegette többé létüket a borzasztó oroszlán.

MESE A KÉT ZSUGORIRÓL

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer két dúsgazdag zsugori. Szakadatlan túl akartak tenni egymáson fukarságban, még a falatot is megvonták szájuktól.

Volt egyiknek egy tele fazék vaja, de bizony csak épp a kenyere morzsáit húzogatta végig a vaj színén. Persze, dicsekedett, hogy milyen pazarul lakmározik.

Barátja, a másik zsugori, meglátta egyszer, amint épp belemártogatta kenyérét a vajba, és rászólt:

– Mit csinálsz, te ostoba? Pazarolod azt a drága, finom vajat! És ha egy morzsát leejtesz, és elmerül a vajban? Micsoda veszteség lenne!

– Mit tegyek hát? – kérdezte az első.

– Kövesd az én példámat – mondta rá a másik. – Nézd csak: felakasztottam vajas fazekamat a falra, olyan magasra, hogy el ne érhessem. Minden kenyérmorzsát megmutatok a fazéknak, aztán megeszem. Így a vajam is megmarad, s én is úgy érzem, hogy vajas kenyérrel laktam jól.

– És mi lesz, ha a vaj megavasodik? – kérdezte az első zsugori.

– Akkor odaadom a szegényeknek, és mindenki dicséri majd adakozó szívemet.

– Éhínség van – mondta az első. – A szegényeknek most volna szükségük a vajra.

– No, próbálják csak elvenni tőlem! – kiáltott fel mérgesen a barátja. – Nyomban rendőrt hívok!

MESÉK RASZÁLU RÁDZSÁRÓL

ELSŐ MESE

RASZÁLU IFJÚSÁGA

*Keddi nap lépte át szűk laka küszöbét,
Mosolygó szombaton köszönté őt a lét,
Színre lép: övé lesz hatalom, uralom,
Raszáluak nevezték szülei e napon.*

Szialkot ura Szulvahán rádza volt; a híres nevezetes Vikramáditja királynak, Uddzsain uralkodójának leszármazottja. Szulvahán rádzsának két királynéja volt: az idősebbik Ihran, a fiatalabbik Luna, egy varga leánya. Első asszonyától volt egy fia, *Puran*, aki a csillagjósok tanácsára születésétől tizenkét esztendő koráig atyja szeme elől elrejtve, magányos helyen nevelkedett. A mondott időszak leteltével megjelenhetett az udvarnál, s egy alkalommal atyja érte küldött, hogy tegye tiszteletét új felesége, Luna *láni* előtt. Az új asszony egyidős volt az ifjú herceggel, és igenigen szép. Puran is híres volt szépségéről, és Lima ráni első pillantásra belészeretett. De mivel az ifjú nem volt hajlandó meghallgatni az asszonyt, az bevádolta a rádzsánál, s így Puran kegyvesztett lett: haragos apja száműzetésre és halálra ítélte. Hóhérai megragadták, és a rengetegbe hurcolták: ott levágták kezét-lábát, és egy beomlott kútba vetették, nyomorult pusztulásra. Hanem Puran királyfi életben maradt, s hosszú évekig tengődött, míg csak ki nem mentette a kútból *Guru Góraknáth*, a nagy szent, ki azután a kezét-lábát is visszaadta.

Ép és egészséges volt hát megint a herceg, és nagy kedvességben volt része pártfogójától. Megfogadta Puran, hogy fakír lesz; tanítója tanácsára eltitkolta kilétét, és atyja szialkoti palotájának közelében, egy elhagyatott kert mélyén húzódott meg. Szent életének híre csakhamar bejárt hegyet-völgyet, egy szép napon még a királynak is fülébe jutott, hogy a gondozatlan kert gyökerükig elszáradt növényei új életre ébrednek, s a halott fákön – csodák-csodája! – rügy fakad. Felkerekedett hát a király és ifjabbik asszonya, aki maga is új életet szeretett volna szíve alatt hordani; elmentek a nagy hírű fakírhoz. Messziről meglátta őket Puran, s így szólott magában:

„Íme, apám közeleg, s vele mostohám is; ha megismer, biztosan veszemre tör megint.”

Hanem Puran jóságos férfiú volt, gondolt hát még egyet:

„Sebaj, majd megsegít az Isten! Akármit tegyen is a mostohám, felelnie kell majd érte. És ha emlékszik is rám – mit tehetek? Tisztelettel kell fogadnom őket.”

Mikor a király és asszonya odaértek, Puran felállt, alázatosan meghajolt, és tekintetét nem emelte fel a földről.

– Ó, fakír! – kiáltott a király. – Miért hajolsz meg? Én tartozom tenéked tisztelettel!

– Ó, király! – felelte Puran. – Volt egy mesterem valamikor, meghalt már rég. Felséged arca, alakja őrá emlékeztet, s ezért fogadtalak mély meghajlással.

Ekkor a királyné szólott Puranhoz, ekképpen:

– Azért jöttem látásodra, fakír, mert nincsen gyermekem.

– Bizony, fiad fog születni – felelte Puran –, de fiadnak anyja nem lesz ment a könnytől soha, mint ahogyan örökös sírás volt osztályrésze mostohafiad anyjának is. És amint a te fortélyosságod gonosz sorsra juttatta lhran ráni gyermekét, a te fiad is, bár hős lesz és hatalmas, és egyedül-egymaga vesz erőt ellenségein, végezetül asszonyi ármánynak esik áldozatául.

E szavakkal Puran egy szem rizst adott atyjának, hogy az adja majd tovább Luna ráninak, s akkor világra jön a megjövendőlt gyermek.

A fiú időben meg is született, s atyja *Raszál*-nak vagy *Raszálu*-nak nevezte. Születését gond kísérte és bánat, mivel a csillagok állásából vihart és harcot jövendöltek az ifjúnak a csillagjósok, és szavuk szerint a királyra is bajt hoz fia születése. Ezért alig pillantotta meg a gyermek a napvilágot, távoli magányra száműzték, s akár féltestvére, Puran, ő sem láthatta atyját tizenkét hosszú esztendeig. Ám ahogy növekedett, ízelítőt kapott majdani dicsőségéből a királyok, hősök történetének hallatán, melyeket éjjelnappal duruzsoltak, énekeltek fülébe a bárdok meg a dalnokok. Végül már zeneként csendült fülében minden háborús hír, dal, mese, monda. Mindent megtanult, ami rangjához, mindent kipróbált, ami kiszemelt pályájához illett, de kiváltképp jeleskedett mágiában,

íjászatban, lovaglásban, kardforgatásban, lándzsavetésben, a pihenés óráit pedig sakkjátékkal, szarvasvadászattal múlatta el.

Így telt el Raszálu herceg gyermekkora, míg csak újra meg nem jelenhetett a fővárosban, át nem léphette atyja palotájának kapuját. Korához képest igen erős volt és tetre kész, inkább férfi, mint fiú módjára. Csendes időtöltésben, harci gyakorlatban egyként ügyeskedett, s mindennél szívesebben töltötte idejét azzal, hogy golyókat lödözött golyóvető íjából. Megleste a városi asszonyokat, amint a folyótól hazatérőben teli vizesvödröket, rocskákat hordoztak fejükön; akkor a herceg a palota faláról tévedhetetlen biztonsággal megcélozta a vizesedényeket, és vidáman nevetett, mikor a diribdarabra tört edényekből széles sugárban dőlt a víz, végig az asszonyok vállán-karján.

A tréfa áldozatai végül panaszra mentek a vezírhez, az meg a királyhoz. Intették újra meg újra a herceget – mindhiába. Végül a vezír azt ajánlotta, megint számúzzék Raszálut egy évre.

Hanem a király így felelt:

– Egy fiamat már száműzetésbe, halálba küldtem, s gyászolom örökké. Itt a kincstáram: vegyél annyi pénzt, hogy a város minden asszonyának réz vizesedényt vehess belőle.

Így szólt a király, s azután fiát is intette, ne bántsa többé a vízhordó asszonyokat.

De bizony hiába remélték az asszonyok, hogy rézedényeik épségben maradnak: Raszálu acélíjat készített, vasgolyókat öntött, és oly erős volt a karja, oly éles a szeme, hogy lövedékei áthatoltak még a teli rézedényeken is. Elkeseredetten panaszkodtak megint az asszonyok, s kérésükre a vezír megint csak a herceg száműzetését követelte.

– Nem – felelt a király. – Egyetlen fiamat el nem küldöm én. Ássanak inkább kutakat a város minden negyedében, hogy az asszonyok zavartalanul húzhassanak vizet.

Így hát a király parancsára városszerte kutakat ástak, s az asszonyok azt remélték, most már békén, háborítatlanul húzhatják a vizet. De megint csalódniuk kellett, mert a leleményes herceg felmászott egy magas torony tetejére, ahonnan beláthatta mind a város házait, kertjeit, s onnan lövöldözött a boldogtalan asszonyok rézedényeire.

Üjből kérték a királyt: ítélje száműzetésre vagy halálra lázadó fiát. Most már a király türelme is elfogyott, s így beszélt:

– Bárcsak Raszálu meg se született volna, vagy elém ne került volna soha! Hagyja el országomat, eredjen, amerre lát, ne is lássam többé!

Limához pedig imígyen szólt:

– Megparancsolom, hogy fiad tüstént hagyja el birodalmam, és ne halljak róla többé soha!

Mélységes bánat töltötte el a királyné szívét. Raszáluért küldött, és így szólott hozzá:

– Idegenek leszünk már egymásnak, fiam, mert a király kimondta ítéleted. El kell hagynod anyádat, otthonodat, hazádat, s elmenned keserves száműzetésbe!

Megkérdezte akkor a herceg:

– Miért, ó, miért kell, hogy elhagyjalak anyám, téged is, hazámat is? Vajon mi a bűnöm? Beszélj királyatyámmal, kérdezd meg: a számkivetést mivel érdemeltem?

Este a királyné könyörgő kéréssel, keserves könnyekkel fordult férjeurához: kegyelmezzen fiuknak; de hiába volt a szó meg a sírás – ha egyszer a királynak felgerjedt haragja, nem hajlott senki kérésére.

– Raszálu bűnére nincs bocsánat – mondta –, elkeserítette szomjúhozó népemet, s ezért száműzetés a büntetése.

Amikor a herceg hírért vette, hogy atyja hajthatatlan, elébe járult, és így beszélt:

– Mindenben engedelmesen követem szavadat, ha két feltételemet elfogadod. Az egyik: tégy engem muzulmánná; a másik: légy muzulmán magad is.

Magánkívül volt a király e szavak hallatára, s dühében azon nyomban kiutasította fiát a palotából. Majd minisztereit küldött, és ezt mondotta nekik:

– Állítsatok fel egy bábut, kezét kössétek hátra, arcát fessétek feketére. Ebből majd megérti a fiam, hogy száműzetésre ítéltetett.

Egy szép napon, hogy Raszálu éppen vadászatból tért haza, anyjának palotája előtt megpillantott egy bábut, s így szólt társaihoz:

– Ez a bábu azt jelenti, hogy el kell hagynom az országot. Ó, hát ilyen jóságos az én királyatyám? Mi a nagy Vikramáditja királynak

vagyunk utódai, ki háromszázszor áldozta fel magát játékonyságból – és atyám engem egy hitvány semmiségért számkivetésbe taszít? Ám se baj – engedelmeskedem!

Szólván, Raszálu összehívott egy csapatnyi bátor férfiút, Szialkot ifjúságának színét-virágát, s íjjal, lándzsával, karddal felfegyverezte őket. Magát is ellátta sebes paripákkal, arannyal-ezüsttel, s mikor mindannyian elkészültek, felszökkent vele egy napon született híres *Fuládi* kancájára, s anyja ablakához lovagolt. Hosszú, fájó búcsút vettek, aztán Raszálu felkerekedett, és harcra, prédára éhes csapatának élén kivágtatott a városból.

Luna ráni zokogva, mellét verve megszagatta fürtéit, s az ablak résén kitekintve nézte, amint fia egyre távolodik, majd belevész a vadonba. Addig nézte, míg csak egy porfelhő mutatta már, merre jár Raszálu, s ahogy nézte, siratta tovatűnő fiát, kitárt karral, záporozó könnyekkel így kiáltott:

*Elnyel a távol, a baljóslatú,
Fiam, Raszálu!
Szálló pótban elfoszló alakú
Kincsem, Raszálu!
Szívem acélpengéin kés hasítja,
A bánat fájdalomam hevét felszítja,
Halljad, Raszálu!
Ha magzatod viharba, harcba tér,
Anyá, az életed semmit sem ér.*

RASZÁLU GUDZSARÁTBA ÉRKEZIK

Raszálu hátat fordított szülőhazájának, és *Gudzsarát* földje felé vette útját. Ahol csak megálltak útjukon, a herceg tudatta az ország népével, hogy kalandos vállalkozásra készül, s aki erős és bátor, csatlakozzék lobogójához. Így mire *Gudzsarátba* értek, derék harcosok tekintélyes csapata sorjázott mögötte, harcra készen ifjú vezérük zászlaja alatt.

Gudzsarát birodalmának *Gudzsar* volt a királya, egy *rádzsput* nemzetség feje, a szialkoti uralkodóháznak és Szulvahán rádzsának baráti szövetségese. Midőn hírért vette, hogy idegen sereg táborozik a városfalak közelében, tárgyalásra indult hozzájuk. Megpillantván Raszálut, udvariasan szólította:

*Atyád melyik rádzsza,
És neved mi légyen?
Hol születted, mondd meg,
Merte, mely vidéken?*

Raszálu pedig így válaszolt:

*Atyám nagy Szulvahán rádzsza,
Én Raszálu lettem,
Szialkot a birodalma,
Én is ott születtem.*

Ekkor Raszálu illő fogadtatásban részesült, és *Gudzsarátba* érkezését fényes mulatsággal ünnepelték. Megkérdezte tőle aztán *Gudzsar* király:

– Királyságnak vagy örököse: miért hát, hogy országotól oly messze jársz seregeddel?

Raszálu pedig így felelt:

– *Dzsilam* közelében van egy hely, kővé vált óriások birodalma. *Bitorlók* kezén van ez a föld, melynek egy negyedére atyám formál jogot, mert atyafiságban volt az ország régebbi rádzsáival. Mivel pedig jogait megtagadták, felkerekedtem visszahódítani atyám jussát, elfoglalni örökségemet.

Gudzsar király akkor segítséget ajánlott fel Raszálunak, mondván:

– Sereget adok veled, mustra lövészeket, fegyvert, lőszert; s kívánom, győzedelmeskedj ellenfeleiden.

Embereihez pedig így szólt:

– Eredjetek harcolni Raszálu rádzsza vezérletével, s akkor térjete csak haza, ha elbocsát benneteket.

Ahogy elérkeztek a Kővéváltak Földjére, a herceg nyomban megkezdte hadműveleteit: várakat ostromolt, földerődítményeket építtetett, elvágta az ellenséges utánpótlás útját. Raszálu ereje akár az óriásoké; acélját rajta kívül senki más fel nem tudta húzni; három nyilának mindegyike száz fontot nyomott, s célját elérte mindig mind a három.

Rövid ostrom után elesett a főerősség, s Raszálu bevonult a városba. Dús volt a zsákmány: tömegével arany, ezüst, drágakő, fényes-ékes öltözékek, és a sok szépséges kisasszony – mind-mind a tiszték meg a katonák prédája lett.

A bitorló hercegecskék elmenekültek, vagy kényre-kegyre megadták magukat Raszálunak, s a királyságban megint helyreállt a rend. Választott kormányzó uralkodott, s újból az igazság és jólét napja virradt a Kővéváltak Földjére.

Raszálu rádzsza Dzsilamban hírét hallotta egy bizonyos fakírnak vagy szentnek, aki Tillá faluban tanyázik. Szájról szájra járt a szent férfiú csodatetteinek híre – elhatározta hát a rádzsza, hogy felkeresi maga is. Oly nagy volt a remete varázsereje, hogy régen tudott már a királyfi jöttéről, mire az odaért a domb lábához, ahol a szent ember tanyázott. Így szólt tanítványaihoz a remete:

– Raszálu rádzsza közeledik, hogy próbára tegye tudományom. Pedig hindu fia lévén, jobban kellene tudnia, mi a kötelesség! No de én túljárok az eszén: magam teszem majd őt próbára, s aztán meglátjuk, mi nagyobb: az ereje vagy a híre!

– Ó, mesterünk – válaszoltak a tanítványok –, bizony nagy a rádzsza hatalma! Azt beszélik, oly erős és gyors a nyila, hogy átveri még a követ is. Találj hát ki valamit.

Akkor a remete óriási, éhes tigrissé változott, s mikor a király emberei megpillantották a dzsungelben csörtető bestiát, ijedten szóltak urukhoz:

– Ó, nézd, királyunk, mily nagy a remete hatalma, ha még a tigris is féli! Gyerünk, forduljunk vissza!

De Raszálu rádzsza így felelt:

– Bölcs ember nem hagyja dolgát végezetlen: csak az ostoba torpan meg félúton!

S azzal a király kihívóan szólt a vadhoz:

– Rádzsput vagyok: nosza, mérjük össze erőnket!

Válaszul a tigris szörnyű morgást hallatott – mintha közalgó földrengés moraja volna, olyan volt ez a hang –, aztán ugrásra készen lekuporodott. Hanem amint Raszálu felhúzta acélíját, és ráhelyezte szörnyűséges nyilát, a tigris eltűnt ijedtében.

Zavartalan folytatta útját a király a remete lakhelyéhez. A szent ember nyugodtan üldögélt tanítványai körében, a király közeledtére azonban felemelkedett, és mély tisztelettel köszöntötte a férfit, aki még nála is hatalmasabb.

– Micsoda remete az ilyen! – kiáltott a király. – Feláll halandó ember előtt?

Zavartan, szégyekezve felelt a szent:

– Ó, király, ez a domb csupán koldusok menedéke, nem pedig Gundgarh, az óriások otthona. Ha egyszál egymagad kihívnád Gundgarh óriásait, hír és dicsőség lenne osztályrészed; de miféle becsület és hírnév száll rád, ha minket, szegény fakírokat igazol le?

– Ó, uram – mondta a király –, te gúnyolsz engem! Hanem halljad eskümet: ahogy Vikramáditjának, a nagy királynak vagyok utóda: úgy fogadom, hogy át nem lépem addig békés otthonom küszöbét, míg Gundgarh óriásai a lábam előtt nem hevernek!

– Mi mást tehetek – szólt az agg próféta –: imádkozom, hogy siker kísérje lépteid. Bizton tudom, hogy diadallal jársz, s legyőzöd valamennyit... igen, mind egy szálig... de emlékezz mindig a szómra: Kardot ártatlan ellen sose ránts, és ne ontsa kezed fakírok vérére!

Raszálu rádzsza akkor elbocsátotta kíséretét, elhagyta a remetelakot, és magányosan folytatta vándorútját.

HARMADIK MESE

RASZÁLU LÁZADÁSA

S most, hogy Dzsilam határán bevégezte munkáját Raszálu rádza, felkerekedett más tájai felé a világnak, elhagyván hazáját, honfitársait – noha száműzetése letelik kisvártatva. Útján hű társa volt Sadi papagája, meg a szürke kanca, Fuládi. Folytatta hát útját, anyja meg, aki hírért vette: merre jár, hírnököt küldött utána. Hanem a hírnök hamarosan visszatért, és így szólt Lunához:

– Raszálu elment, s haza nem is tér már.

Meghallotta ezt a király, küldött ő is egy hírnököt fia után, de az is csak hasonló üzenetet hozott. Altkor Raszálu dajkája is hírnököt küldött az ifjú rádzsához, s ennek a szavára már adott Raszálu. Hazatért Szialkotba, s mikor a dajka megpillantotta a palota udvarán, megpezdült mellében a tej, s így kiáltott Raszálunak:

*Megjöttél, fiam, nagy úttól,
Sebet osztó háborúkból?
Talpig férfi voltál?
Ki az anyád, hogyha én nem?
Érted éltem, érted féltem,
Bálványom vagy – oltár!*

Hanem Raszálu rá sem nézett. Csak amikor elment mellette, akkor pillantott fel, és így felelt:

*A kezembe koldusbotot ragadtam,
Homlokomon rongyturbán, igaz,
Beteg lettem? Egészséges maradtam?
Koldus vagyok – ízig-vérig az!*

Így tért vissza Raszálu Szialkotba, és örvendezett apja is, anyja is.

Hogy Raszálu kis ideje otthon volt már, kezdett hajlani a tanácsra, és házasságra gondolt. Ilyen üzenettel küldte anyjához szolgáját:

– Hogyha eddig nem szóltam róla, nem tartott vissza más, csupán a szégyen. Most azonban arra kérek, válassz nekem feleséget, mert szívesen hajlok szavadra.

Igen megörült anyja a hír hallatára, hisz sokat beszélt már fiának erről, de Raszálu eddig soha nem akart hallani házasságról. És most mégis ő maga hozza szóba a dolgot! A király is vidám szívvel hallotta a hírt asszonyától, s ilyen üzenettel küldte vissza Raszáluhoz a szolgáját:

– Összehívom országom nagyjait, elrendelem, hogy családunk bráhminja nyissa ki tábláit, elhivatom Móti Rámot is, és késedelem nélkül megkezdjük a lakodalmi készülődést.

Szólván a király, Szulvahán rádza, egybehívta tanácsosait, külön üzent a vezírért, Móti Rámért, a kiszemelt menyasszony atyjáért, s ásá hónap ötödik napjára ki is tűzték az esküvőt.

Másnap, kora reggel, a vízhúzás idején, Raszálu fürödni ment a folyóhoz. Visszaútban elhaladt Móti Rám háza mellett, s az udvaron, a kút körül, megpillantott egy csomó beszélgető, nevetgélő leányt – akár az asszonyok, úgy fecsegték. Első volt közöttük Raszálu jegyese, akit hamarosan el is fog venni feleségül. Jókedvű, nyílt szavú leány volt, mindig készen állt nála a tréfa, a játékos beszéd, s most így kiáltott a nyílt utca során a férfinak, aki eljegyezte:

*Hej, ki ügetsz szürke kancán,
Haja lobog, mint egy pajzán
Kislány kontya: szél cibálja;
Kérlek, rádza, vigyázz rája –
Mert megeshet, hölgyed után
Járva – hoppon maradsz csúnyán!
S mi lesz emléked!
Kikacag téged!*

Raszálu igen haragudott, hogy így megszégyenítette a lány, s imigyen válaszolt:

*Vőlegényed haragja riasszon –
Te idézted fejedre, kisasszony!
Megesküszöm anyámra, Lunára:
Sértésednek nagy lesz még az ára!*

Erre pedig így felelt a leány:

*Luna fia, fenn hordod az orrod,
S mondókád a tömeg előtt mondod.*

*Pedig legény akad,
Mint te, egész csapat:
Jár, hol a sár sűrű,
S te – a vezérürü!*

Raszálu így válaszolt:

*Ó, leendő feleségem,
Ne csodálkozz e beszéden:
Esküszöm jó anyámra,
Aki szült e világra,
Asszonyomul elragadlak, letörlek,
Szégyenbe és gyalázatba gyötörlek!*

Azzal folytatta útját. Mikor pedig megtörtént minden előkészület a lagzira, apja, jómaga és mind a vendégsereg Móti Rám házába mentek, ahol megterítették már a lakodalmi asztalt, és helyükre tessékelték az ünneplőket. Egyedül Móti Rám, a menyasszony apja nem ült le, hanem nekifohászkodott, s így beszélt, vendégei közt járván:

– Ó, kedves barátaim, üdvözöllek benneteket, kik eljöttetek házamba! Bár lenne minden tetszésetekre, örömötökre – hisz szegény rabszolgátok vagyok!

A lakoma végeztével a férfiak lepihentek, és pipára gyújtottak, a leányok meg bejöttek és *béro-ghóri*-t játszottak. Aztán dalra zendítettek, táncra keltek, s mind a falu leányai tréfálkoztak, beszélgettek a királlyal meg a herceggel, csípős szavukkal senkit nem kíméltek; Raszálu pedig ötven rúpiát szórt szét közöttük, s tetejébe odavetett egy aranyat is. Aztán a leányok kézen fogták, s bevezették az esküvői szobába, és közben vígan folyt a szó, csendült a kacagás. Raszálu ment a leányokkal, apja, barátai követték őket. De ahogy átmentek az udvaron, Raszálu titokban intett szolgájának, hogy el ne mulassza felszerszámozni, felnyergelni Fuládi kancát.

Akkor előléptek a bráhmin papok, beszóltatták a jegyespár szüleit, maguk a jegyesek meg a szoba közepén ültek le, míg a bráhminok szent szöveget olvastak fel egy könyvből. Így szólt akkor Raszálu a főpaphoz:

– Ó, Szundar Dász, én, a rádza, szólok hozzád! Hogy szómat rövidre fogjam: kérlek, ne házasíts meg engem!

– Ó, Raszálu rádza! – felelt a pap. – Halld csak meg a szavam: kérlek, ne hozz szégyent nemes nevedre! Viselkedésed nem méltó magas születésedhez!

De Raszálu ügyet sem vetett a tanácsra, csak hallgatott mogorván. Mikor elolvasták a szöveget, a papok összekötötték a menyasszony meg a vőlegény ruhájának szegélyét, s felszólították őket, hogy több ízben kerüljék meg a lánggal égő tüzet. Raszálu eközben felpillantott, s íme: meglátta az udvaron a lovát, teljes készületben. Kardjával akkor egy szempillantás alatt kettévágta a ruhákra kötött csomót, s odébb szökött, míg felesége szemrehányón így kiáltott:

– Ó, Raszálu, vétkeztél ellenem, hogy szétvágta házassági csomómat! Bizony felelni fogsz ezért az ítélet napján!

Gonosz játék keseríti

Feleséged!

Isten elé ki teríti

A mentséged?

Raszálu azonban gúnyosan válaszolt:

– Arra gondolj csak, ráni, hogyan beszéltél hozzám akkor a kútnál! Ha én állat vagyok: menj hát, keress más férjet magadnak!

Az örömszülőket igen elkésérítette ez a beszéd, kérlelték hát Raszálut, térjen vissza hitveséhez – kérlelték, fedetlen fővel, alázatosan.

– Gyerekkorodtól én nevellek – mondta a király –, s mindezt csak azért, hogy szomorúságára légy szívemnek? Hogy megszégyenítsd atyádat ily nagy tömeg előtt?

Raszálu ügyet sem vetett apja szavára, sarkon fordult, és távozni készült, de aztán félúton megállt, visszafordult, s egész testében reszketve így beszélt:

– Halld a szómat, atyám! Ugyan elkésérítettél – hanem innen most egyenesen Mekkába megyek, s csak akkor láttok újra, ha mohamedán sereg élén lovagolok be Szialkotba; s porig rontom a várost!

Ezzel elnyargalt; vágatott éjjel-nappal, míg egy falakkal, tornyokkal körülbástyázott erős városhoz nem ért. A kapuhoz lovagolván, így kiáltott a rádzsza:

– Ki a város feje?

– Mekka városa ez – felelt az őrszem –, s a város ura Hazrát Imám Ali Lak.

Raszálu bélovagolt a kapun, felkereste Ali imámot, s így szólította meg:

– Kérlek, fogadj engem!

Látta az imám, hogy hindu áll előtte, így szólott hát hozzá:

*Atyád melyik rádzsza,
És neved mi légyen?
Hol születted, mondd meg,
Merte, mely vidéken!*

Raszálu pedig válaszolt ekképpen:

– Rádzsput vagyok én,

*Atyám nagy Szulvahán rádzsza,
Én Raszálu lettem,
Szialkot a birodalma,
Én is ott születtem.*

Akkor Ali imám elrendelte, hogy két prófétája, a pandzsábi pír és Szurkru Szóbah ölelje meg Raszálut; maga járt elől jó példával, a hármójuk ölelése olyannyira megtisztította az ifjú szívét, hogy kiszabadult a hitetlenség bilincséből. Imára is tanították, s Raszálu ettől fogva nem volt már hindu, hanem mohamedán.

Így szólt Raszálu egyszer a főpaphoz:

– Híres-nagy hitetlen az én atyám, s gonosz szokások rabja. Segítsetek hazatérnem, s őt jobb belátásra bírnom.

– Miféle gonosz szokásokról beszélsz? – kérdezte a pap.

– Először is – kezdte sorolni Raszálu – új vendéget hív minden este, s reggelre kelve kioltja életét, vagy az őserdőbe vetteti, keserves pusztulásra. Azután: nappali köntösét elégeti este, amit meg éjjel hord, elégeti reggel. Végezetül pedig: nem iszik két nap ugyanazon kútból. Minden áldott reggel új kutat ásat, s feleslegesen pusztul így az élet.

Meghallván mindezeket, elhitték már a papok, hogy Szulvahán rádza nagy hitetlen csakugyan, de megtanácskozván a dolgot, így feleltek Raszálunak:

– Igaztalan dolog volna, ha te, az édesfia, hadra kelnél tulajdon atyád ellen. Hozzád nem illik effajta viselkedés, hisz úgy való, hogy a fiú tisztelje atyját!

Raszálu azonban nem tágított, tovább is kérlelte őket. Akkor az imám azt mondta a többi papnak: ne tagadják meg a segítséget, csak halogassák a dolgot, áltassák Raszálut ígéretekkel. Raszálu meg az ígéreték hallatán egyre hevesebben, egyre buzgóbban óhajtotta megvalósítani tervét.

Szulvahán rádza ezenközben hozzáfogott Szialkot megerősítéséhez, annyira fenyegető volt a hódító mohamedán csapatok közeledtének a híre. Hanem az egyik torony csak leomlott, akárhányszor építették is fel. Háromszor tetőzték be az építők – háromszor hullt porba az építmény. Megkérdezte akkor csillagjósait a király, mitévő legyen. Így feleltek az asztrológusok:

– Sosem áll meg a torony, míg az alapjába nem temetitek egy mohamedán ifjú fejét, mégpedig olyanét, aki egyetlen fia anyjának!

Nosza, küldte is katonáit a király, azok meg érkeztek bizonyos Zabéro nevű öregasszony házához, megragadták a fiát, és kérdezték őt:

– Ugyan nem vagy-e mohamedán?

– Az vagyok – felelte bátran az igaz szívű ifjú –, az vagyok bizony, nem tagadom, mert mindenképpen meg kell halnom egyszer, s Isten elébe járulnom.

Akkor a katonák a király elébe vitték. Meglátta a király, hogy esküvői karperecét hord az ifjú, nyakában meg virágkoszorút. Kérdi tőle:

– Miféle ünnepre ékesítetted fel magad, ó, fiam?

– A magam ünnepére – válaszolt az ifjú –, mert a mai nap esküvőm napja.

– Akkor sem menekülsz! – szólt a király. – Hej, katonák, csapjátok le ez ifjú fejét, s temessétek a földbe!

Le is fejezték nyomban az ifjút, özvegy anyja szeme láttára, aki keservesen zokogott, majd kiragadta a tört egy katona kezéből, és így kiáltott:

– Meghalok hát én is! Ó, hogy az Isten bocsássa rád villámait, gonosz rádza!

De alig mondta ki halálba induló szavait, fiának élettelen teste és feje megmozdult a földön. Ahogy az asszony meglátta ezt, elejtette a fegyvert, felragadta gyermekének véres maradványait, kebléhez szorította, és így kiáltott a királyhoz:

– Most pedig elmegyek Mekkába, s ügyem hű szószólóival térek vissza, bosszút állani!

Nyomban útra is kelt az asszony, de mert öreg is volt, gyenge is volt, fél mérföldnél többet nem tett meg egy nap. Fáradt tagokkal, dagadt lábbal roskadt le, és így fohászzkodott Istenhez:

– Öreg vagyok, nehezemre esik a járás. Küldd el hozzám a pandzsábi pírt segítségül!

Aztán lefeküdt a sivatag közepén, s az éjjel különös álmot látott. Fehér szakállas öreg ember közeledett feléje, és így beszélt:

– Hunyd le a szemed, asszony!

Ő pedig lehunyta szemét, s egyszeriben Mekkában találta magát.

Ennyi volt az álom. Reggel pedig, amikor felébredt és körülnézett: íme! valóra vált az álma, mert ott állott a nagy mecset lépcsőjén, s már látta a mecset papjait is. Így szólott hozzájuk az öregasszony:

– Szegény özvegyasszony vagyok, nincsen védelmezőm. Egy hindu rádza, a legnagyobb hitetlen egész Hindosztánban, kegyetlenül megölette egyetlen fiamat, hogy felépíthesse tornyát. Ha igaz követői vagytok a Prófétának, gyertek, segítsetek bosszút állanom!

– Anyánk, ne sírj – szóltak a papok. – Fejünkkel állunk bosszút a fiadért.

– Bárcsak elapadna a könnyem – felelt az öregasszony. – Hanem a szívem keserű, s nem szakad meg könnyeimnek árja. Sírok, sírok, míg fel nem szántjátok a városnak még a helyét is.

– Főpapunk fia három nap múlva esküszik – válaszoltak a papok. – A lakodalom után nyomban felkerekedünk Szialkotnak!

– Igazatok van, ó, papok – mondta az öregasszony. – Csakhogy az én lányom meg odahaza sír, mert elrabolták a férjét, s én nem várhatok tovább!

Felkerekedtek hát Szialkotnak. Hanem ahogy útnak indultak, látja az öregasszony, hogy mindössze öt lovasból áll az egész sereg.

Szólott Raszáluhoz:

– Be kevesen vagytok! Hogy fogtok megállni egész Szialkot ellenében?

A Hazrat felelt a kérdésre:

– Bízzál bennünk, anyám!

– Bízom hát, hogyne bíznék – mondta az öregasszony –, de ha egyszer nem vagytok, csak öten!

– Csukd be a szemed! – mondta a pap.

Az öregasszony szót fogadott, s ahogy néhány pillanat múlva kinyitotta megint a szemét, látja ám, hogy hatalmas sereg sorakozik az úton, alig is férnek egymástól, egyik lovas nyeregkápája a másikét éri, s a patacsattogás zaja felcsap egészen az éjig. Akkor már elégedett volt az öregasszony, s azt tanácsolta, maradjon csak továbbra is láthatatlan a sereg.

Nagy sokára megérkeztek Szialkot falai alá, bekerítették a várost, s tábort vertek a falak tövében. Másnap kora reggel ki akartak lépni a kapukon a város lakói: látják ám, hogy mi történt az éjszaka. Mentek nyomban rádzsájükhöz, Szulvahánhoz, megjelenteni a dolgot. Kinézett a király az ablakon, s így szólott:

– Bizony, a fiam, Raszálu, hozta ránk ezt a nagy sereget. Elment Mekkába, s most mohamedán hadsereg élén tör a vesztünkre!

Megkezdődött hát a nagy csata Szulvahán rádzsza és fia, Raszálu között. Soká kitartott Szialkot városa, hanem a végén csak megdőlt, s akkor kapukon, falakon özönlött be az ellenség, városszerte folyt az öldöklés, a lovak sügyig jártak a vérben. Még mielőtt elesett volna a város, meglátták a szialkotiak, hogy egy fejetlen férfi hadakozik, karddal a kezében, a fejét meg a kapunak hajította. Maga Hazrát volt ez a férfi. Csodájára jártak Szialkot lakói, szállt közöttük a szó, mind erről beszélt. Amikor ezt meghallotta Hazrát, leeresztette kardját, lehullott lováról, s ott temették el a város kapuja mellett.

Közben Szundar Dász, a bráhmin pap, egyre könyörgött Istenhez békeességért. Hanem az imája nem lelt meghallgatást, mert a mohamedánok harcoltak, míg csak be nem vették az erődítményt és a királyi palotát is. Ahogy berontottak a palotába, megpillantották Szulvahán rádzsát, amint ott ül egy zsámolyon, s hukáját szívja. Szóltak akkor a papok Raszáluhoz:

– Eredj atyádhoz, s kérd meg: legyen mohamedán!

Raszálu oda is lépett a rádzsához, s felszólította: térjen át mohamedánnak, ha kedves az élete.

– Fiam – válaszolt a király –, én neveltelek férfivá: kíméld hát meg éltemet!

Raszálu azonban megragadta a rádzsá hosszú haját, kezére csavarta, földre rántotta, s a mellére lépven, már éppen készült a fejét levágni.

Így szólott hozzá akkor az atyja:

– Sem anyád, sem én magam nem vétettünk soha a hitvesi hűség ellen. Minden bizonnyal az én tulajdon fiam vagy hát, s az Ég színe előtt én, atyád, vádat emelek ellened.

Hanem amikor Raszálu végzetes csapásra emelte karját, a papok visszafogták. Akkor eltávozott a palotából, s eltemette a csatában elhullott mohamedánok holttestét.

Egy idő múltán kibékült atya és fia, s Móti Rám felajánlotta Raszálunak második lányát az első helyett feleségül. A papok visszatértek azonban Mekkába, s csakhamar Raszálu is elhagyta a várost, felpattant Fuládi kancájára, s megint egyszer vándorútra indult.

A VADÁSZ-KIRÁLY

Raszálu rádza új tanácsadókat nevezett ki Szialkotban, aztán egyedül egymagában elment Dekkánba, mert a híres vadással, Mirsikarival akart találkozni.

Ahogy lovagolt, kancája egyszer csak felneszelt, mert az erdő mélyéről távoli zene édes hangjai ütötték meg a fülét.

– Uram – szolt gazdájához –, mi ez a szép hang, és honnan jő?

Így felelt Raszálu:

– Beszélnek, hogy az erdőnek van egy királya, Mirsikari, aki a zöld sűrű mélyén ül, és egyre játszik lantján, amelyet a vizek királyától, *Khvadza Kizár*-tól kapott ajándékba. Ahogy az állatok meghallják a zenét, odagyűlnek köréje, és hallgatják az édes-szép zenét, ő meg kap az alkalmon, felhúzza íját, és kedvére lenyilazza bármelyik vadat.

Azzal Raszálu rádza lovával és Sadi papagájával egyenesen a hang irányába tartott, és megközelítette Mirsikari ligetét.

Mirsikarinak pedig azt mondták csillagjósai, hogy eljő az idő, amikor Raszálu úrrá lesz rajta varázslatban, harcban, erdő-mesterségben. Várta hát azóta is, és most, amikor meglátta a lóháton közelgő idegent, ily kérdéssel fordult hozzá:

*Atyád melyik rádza,
És neved mi légyen?
Hol születted, mondd meg,
Merre, mely vidéken?*

Raszálu pedig így felelt:

*Atyám nagy Szulvahán rádza,
Én Raszálu lettem,
Szialkot a birodalma,
Én is ott születtem.*

Kérdi akkor Mirsikari:

– Te vagy hát az a Raszálu, kinek jövetelét megjósolták csillagjósaim?

– Én vagyok – felelt a király.
– Hallottam már rólad – mondta Mirsikari –, s most már látlak is.
– És vajon mit hallottál rólam? – kérdezte Raszálu.
– Az igazi Raszálu – mondta Mirsikari – száz font súlyú nyilat hord. Megismerlek hát erről a jelről, s Isten kegyelméből a mai napon az erdőben találkozom veled, ahol pedig alig-alig volt reményem erre.

Kérdi akkor Raszálu:

– Mit csinálsz itt? Miért játszol a lanton?
– Ezt csinálom minden áldott nap, egész esztendőben – felelt Mirsikari –, játszom a lantomon, s idecsalogatom az erdő vadjait, kik lantom szavára körém gyűlnek. Akkor én kedvemre kiválasztom valamelyiküket, megcélzom és lelövöm, mert hús nélkül nem élhetek. De most hogy eljöttél, Mester, a sűrű erdő mélyére, kérek téged: hadd lehessen tanítványod.

– Legyen hát – mondta Raszálu –, hanem először három feltételnek kell megfelelned.

– Bármit mondasz – szólt Mirsikari –, követem szavadat.

– Halld hát az első feltételt: Senki ne tudja, hogy idejöttem, senkinek ne mondd, hogy láttál. A második: három felé mehetsz vadászni az erdőben: északnak, keletnek, nyugatnak – de a negyedik irányban tilos az utad. A harmadik feltétel pedig ez: él az erdő tiltott részében egy szarvaspár: a bak meg a sutája. Semmi szín alatt sem szabad ezeket megölnöd.

– És honnan tudjam – kérdezte Mirsikari –, melyik ez a kiváltságos szarvaspár az erdő számtalan vadja közül?

– Az erdő déli részén élnek – mondta Raszálu –, s onnan elő sem jönnek soha. Nem kerülnek utadba, nem is látod őket soha, hisz az erdő arra tilos neked. Ha mégis odamennél, ha éltükben kárt teszel – emlékezz: életeddel fizetsz!

Mirsikari elfogadta a feltételeket, Raszálu pedig megtanította, hogyan bánják az ő módja szerint vadász- és harci fegyverekkel, aztán az erdő más részére távozott.

Mirsikari akkor játszott még a lantján, elejtette aznapi prédáját, aztán hazatért városába, elköltötte vacsoráját, hálószobájába tért, s kedves szókat intézett asszonyához. Beszélgetés közben pedig

máris megszegte Raszálu rádza első feltételét, így szólt ugyanis feleségéhez:

– Raszáluval találkoztam ma az erdőben.

– Tréfálsz? – kérdezte az asszony. – Raszálu tán afféle futóbolond, aki az erdőben kószál? No, bölcs dolgokat beszélsz te össze!

Mirsikari elszégyellte magát, hogy felesége így rápirított, s színe előtt Istenre esküdött és mondta:

– Tulajdon két szememmel láttam ma Raszálut az erdőn!

Felesége azonban csak nem hitt neki, és így szólott rá:

– Ugyan hallgass el már, ne bosszants, hisz úgysem hiszem el, amit mondasz!

Ezután Mirsikari megparancsolta feleségének, hogy még az éjjel készítse el másnapi reggelijét, mert – úgymond – holnap a virradat már az erdőben kell hogy érje.

Hanem az asszony azt mondta magában:

– Miért is fáradoznék éjnek éjszakáján? Hisz ráérek ezzel reggel is, mielőtt útra kelne.

Másnap reggel a mondott időben – sötét volt még – felkelt az asszony, megfürdött, és kiment a főzőházba, hogy reggelit készítson az urának. Nagy meglepetésére nem talált egy falat húst sem az egész házban. Mondta magában: „Márpedig Mirsikari nem eszik mást, csak húst. Ki kell mennem az utcára, el a mészárszékbe, s veszek ott majd két fontnyi kecskehúst.”

El is ment a mészároshoz, és így szólt be a házába:

– Adj nekem két font kecskehúst, és holnap négy font vadhúst adok neked érte.

– Hisz éjjel van még! – szólt ki a házból a mészáros. – Ki sem nyithatom még az ajtót! Mit tudhatom: tán boszorkány hangját hallom, vagy óriásasszonyét, de az is lehet, hogy gonosz szellem szólogat!

– Mirsikari rádza felesége vagyok! – kiáltott az asszony.

– Ha te vagy Mirsikari felesége – felelt a mészáros –, hozd meg az árát, s megkapod a két font kecskehúst.

Míg az asszony a mészárossal civakodott, Mirsikari felébredt, szólította feleségét, kereste is a házban, de bizony nem lelte. Várt egy darabig, de hiába várt – csak nem jött meg az asszony. Későre

járt már, elunta a várakozást, fogta hát lantját, tegzét, íját, s étlen kiment az erdőbe. De ahogy elért a sűrűbe, nyomban megszegte Raszálu második feltételét is, mert a tiltott részen kezdett vadászni.

Letelepedett, felhangolta lantját, s megpengette. Áradt az édes hang a hajnali levegőben, behatolt a rengeteg mélyére, s meghallotta útján Raszálu rádzsza kancája is. Szólott urához, hallván az édes erdei dallamot:

– Hallod-e, gazdám, megint a tegnapi lant szól!

– Az bizony – mondta Raszálu. – Hanem az emberem nem állta szavát, sem az enyémet meg nem fogadta, s most majd mindjárt megláthatjuk, hogyan telik be a sorsa.

Közben Mirsikari egyre csak játszott lantján, s egyszerre előmerészkedett a tisztásra egy szarvaspár: a bak meg a sutája. Álltak, hallgatták az édes hangokat. Aztán mintha húzná őket a zene, megindultak a muzsikus felé. Mondta akkor az ünő:

– Várjunk csak itt, nézzünk jól körül. Nem Mirsikari rádzsza játszik-e a lantján? Mert ha ő az, jaj nekünk, hisz sok testvérünk lelte már halálát az ő csalogató lantszavára!

Mirsikari meglepődött, mikor ilyen beszédet hallott, s abbahagyta a muzsikálást. Körülnézett, s meglátott egy zöld levelekkel borított chuchra-fát. Odalopakodott, tépett a hatalmas levelekből, beborította velük egész testét, aztán mikor már egészen fához volt hasonlatos, tovább pengette lantját, és lassan-óvatosan közelített a szarvaspárhoz.

Amikor azok meglátták a közelgő csudát, így szólt a bak a párjához:

– Nézd csak! Idejön – biztosan akar tőlünk valamit. Menjünk hát élébe!

Hanem az ünő intette párját:

– Egy lépést se!

De akkor a bak így felelt:

*Sűrű erdő rejtekén,
Erdő mélyén élek én,
Jászlam ő és vánkosom;
Nézd: egy kis facsemete
Bolyong, mint egy remete,
Minket keres, gondolom.*

Mondja akkor az ünő balgatag párjának:

*Sűrű erdő rejtekén,
Erdő mélyén élek én,
Jászlam ő és vánkosom;
Nem valóság ez – mese,
Hogy egy kis facsemete
Sétáljon falábakon.*

Hanem a bakot nem tartóztathatta semmi. Így beszélt:

*Sűrű erdő rejtekén,
Erdő mélyén élek én,
Otthonom a rengeteg.
Hátha éhes, vagy pedig
Bújdosik, mert üldözik,
Sorsharag, vagy emberek.*

– Nem, nem – kiáltott az ünő –, hallgass a szavamra:

*Sűrű erdő rejtekén,
Erdő mélyén élek én,
Mert ez ősi, szép hazánk;
Balsejtelem láza ráz:
Fa ez vajon, s nem vadász,
Ki a halált hozza ránk?*

– Ó, kedves párom – folytatta az ünő –, vigyázz, ne menj a közelébe!

S ezzel meg is állt, hanem az önfejű bak csak ment, ment, vonzotta a behízelt muzsika. Mikor lőtávolságra került, Mirsikari foga közé kapta lantját, felhúzta íját, és rálőtt a vadra. Vállon találta az ostoba bakot, s az lerogyott a földre. Mirsiltari odafutott, kihúzta kését, s készült már, szokás szerint, elvágni zsákmánya torkát.

Raszálu rádza szemtanúja volt mindezeknek, s így szólt most kancájához:

– Nem hallgatott a szavamra: figyelj csak, s meglátod hamarosan, milyen bajt zúdított magára.

Mirsikari már emelte kését, hogy végezzen áldozatával, amikor ekképpen beszélt hozzá szemrehányó szóval a szarvas:

*Ó, halálos nyílvesszőjű zsarnok,
irgalmazzon éles – pengéd;
Ajzd fel inkább újra dalra lantod,
Melynek hangja édes-gyengéd;
Pendüljön meg utolszor a dallam,
Lelkem könnyebben száll el a dalban!*

Mondta ekkor Mirsikari:

– Lantom okozta vesztét, játszom hát még egy dalt. Csakhogy félek, míg pengetem a lantot, ez hirtelen megfordul, s feldőf hegyes szarvával.

Fogta hát magát, lovaglólásban rátelepedett a bakra, súlyával földhöz préselte, s megpendítette újra lantját, a bak meg, ahogy lassan elszállt belőle az élet, elandalodva figyelte az édes hangokat.

Akkor Mirsikari abbahagyta, letette lantját, elővette megint a kést, és elvágta a bak torkát, míg a vére mind a földre nem csörgött.

Ezután vizet keresett, mivel – úgymond – ha a kést meg nem mosom, nem lehet a vadhúst megenni. – Hanem vizet semerre sem látott, így hát a sűrű harmat-lepte fűbe törölte véres kését. Mikor megtisztította, foga közé vette, s kezéről is hasonlóképpen akarta letörölni a vért. Történt azonban, hogy a nedves fűben ott lappangott épp egy vipera, s megmarta Mirsikarit. Nagyot kiáltott a híres vadász, szájából kiejtette kését, az meg estében kettészelte a kígyót. Meghalt az is, meghalt nyomban Mirsikari is, ahogy a méreg felszívódott testében – kiszállt a lelke, s ő holtan terült el a földön.

Látván ezt, Raszálu rádza így szólt a szomorú események közepette kancájához:

– Figyelj csak, most mi következik.

Kis idő múltán előlopakodott a sűrűből az ünő is. Kereste párját, s nagy döbrentére holtan találta. Látta azt is, hogy Mirsikari csöndesen fekszik a földön. Gondolta magában:

„Sokat, sokat zsákmányolt a vadász- király, s most megpihent.”

Ahogy azonban közelebb merészkedett, megpillantotta a kettészelt kígyót, s mellette a kést. Tudta már akkor, hogy férjét Mirsikari ölte meg, Mirsikarit a kígyó, a kígyót pedig a kés.

Elnézte a szomorú látványt, s így szólt bánatában:

– Miért élnék én most már ezen a világon? Isten tudja, ki mindenki tör az életemre, milyen szenvedést tartogat még

számomra a végzet. – S elgondolkozott: mi módon vethetne véget életének. Hosszas töprengés után így döntött: – Elhullott párom szarva hegyes, akár a tör. Feltámasztom fejét, s magam a szarvára vetem, hogy átjárja testemet, s így leljem halálomat.

Úgy is tett: feltámasztotta a bak fejét, hátrált pár lépést, aztán a felmeredő, hegyes szarvakra vetette magát. Melle felhasadt, s csakhamar elszállt belőle az élet. Haláltusájában két kis szarvasborjúnak adott életet: bak volt az egyik, suta a másik. Alig lélegeztek azonban egyet-kettőt, kiszállt belőlük is a pára, s ott heverték holtan halott anyjuk mellett.

Raszálu rádza nézte, mindegyre nézte a szomorúnál szomorúbb eseményeket, s így szólt kancájához:

– Figyeld csak, mi következik még.

Eltelt egy perc, eltelt kettő, s íme: egy sakál settenkedett elő az erdő mélyéről. Meglátta az egymás hegyén-hátán heverő holttesteket, nagyot ugrott örömében, s bajsztát fenve, így kiáltott:

– Be szép ajándékot vetett elém az Isten! Jóllakom, alszom rá egyet, aztán kezdem előről. Igen ám: csakhogy Mirsikari híres vadász, s ha felébred, biztosan lenyilaz. Az lesz hát a legokosabb, ha elcsenem az íját és elhajítom, be a bozótba, mert akkor ha felébred is, nem árthat nekem, s lesz időm bőven elmenekülni.

Így szólván a sakál, nagy óvatosan megközelítette Mirsikarit, megkaparintotta íját, s az erdőbe húzódva, igyekezett kettétörni. Hanem az erős drótból font ideg kemény falatnak bizonyult, nem bírta vele a foga. Végül azt eszelte ki, hogy álla alá szorította az íjat, a másik végére meg hátsó lábával rálépett, úgy próbálta az elülsővel lefeszégetni a fáról az ideget. Épp sikerült valahogy lecsúsztatnia, de az ideg olyan erős volt és feszes, hogy hirtelen visszapattant, és egész testében kettészakította a sakált, úgyhogy a felsőteste egyenesen égnek repült.

Nagyot nevetett Raszálu rádza a sakál balsorsán, s szólott kancájához:

– Menjünk csak, nézzük meg őket közelebbről.

Odaértek a szörnyű események színhelyére, s Raszálu kérdezte kancáját:

– Mit tegyünk mármost? Hogyan szállítsuk el Mirsikari holttestét?

– Tedd fel a lovára – felelt Fuládi –, az majd hazaviszi egyenest.

Raszálu emelte is a holttestet, s már éppen tette volna a ló hátára, de az nem állt rá sehogyan, mondván:

– Nem fogadta meg parancsodat a gazdám, hát én többet nem viszem a hátamon.

– Akkor hát – mondta Raszálu –, vezess el gazdád palotájához.

Azzal fogta Mirsikari turbánját, tegzét, íját, lantját, s a halott vadász lovának nyomában elügetett, végig a füves tisztáson, végig az erdő zöld fáinak között.

Elérkeztek a városba, s Raszálu megpillantott egy asszonyt a mészárszék előtt. Így szólt az asszony éppen a húst mérő mészárosához:

– Siess, mert vár már az uram, Mirsikari.

Megállt Raszálu, s ekképpen szólt hozzá:

– Mit csinálsz itt, asszony?

Csak méress húst a mérlegen;

Kié lesz, azt nem tudhatod;

Betelt a végzet férjedem –

Nem éri meg a holnapot!

Sarkon fordult ennek hallatára az asszony, és megkérdezte:

– Ki vagy te, hogy gyalázni mered az uramat?

– Raszálu vagyok – felelt a rádza. De az asszony nem hitte a szavát.

– Szép kis Raszálu az – mondta gúnyosan –, aki ok nélkül gyalázza embertársát! Gonosz dolog ez, idegen!

Kérdi akkor Raszálu az asszonyt:

– Megismered-e a férjed holmiját?

– Hát hogyan ismerném?!

Akkor a rádza elébe terítette a turbánt, a lantot, Mirsikari fegyvereit, és így szólt:

– Nézd csak meg, nem a férjedé-e ez a holmi.

Alig vetett egy pillantást férje dolgaira az asszony, ájultan hullott a földre.

Amint magához tért, felugrott, és rohant az ország királyának palotájába, és futtában sírva verte mellét. Raszálu követte. A palotában hangos szóval kiáltott az asszony:

– Uram, királyom, ez az ember megölte férjemet, Mirsikarit!

Jajszavának hallatára a király menten törvényt rendelt, s a kitűzött órában száz emberét küldte Raszáluért. Hanem a rádza egybeterelte mind a százat, befedte őket pajzsával, aztán így üzent a királynak:

– Gyere el, s ha tudod, vidd el embereidet a pajzsom alól.

Ahogy a király hírére vette, micsoda hatalmas varázslóval van dolga, s hogy az száz embert képes pajzsával befödni, nyomban hírvivőt küldött illetően parancssal:

– Ha erővel nem bírjátok, szép szóval, rábeszéléssel próbálkozzatok.

A hírvivők el is mentek Raszáluhoz, s alázatosan, tisztes szóval megkérték, menne el urukhoz.

– Megyek – felelt a rádza, s lándzsával kezében, nyomában a király embereivel a városba lovagolt, egészen a palotáig. Ahogy a király elébe lépett, így szólt hangos szóval:

– Mért hívtátál, király?

– Te ölted meg Mirsikarit? – kérdezte az ország ura.

– Felelj meg előbb te az én kérdésemre – válaszolt Raszálu –, s ha kitalálod, mit jelent, megtudod azt is, hogyan lelte halálát Mirsikari:

*Egy ölésre két halál,
Két ölésre négy halál,
Négy ölésre hat halál:
Négy volt a hím s kettő a nő.*

De bizony a király sehogyan sem tudta megfejteni a rejtvényt. Így szólt akkor minisztereikhez:

– Menjetek el ezzel az idegennel, akárki légyen is, nézzétek meg: igazat mondott-e, s vigyázzatok nagyon, hátha csakugyan ő Raszálu.

Raszálu elvezette a minisztereket az erdőbe, s ott meglátták a hat holttestet. A Mirsikariét felemelték, s a király elébe vitték. Az meghallgatta elbeszélésüket, megnézte a tetemet, majd így szólott Raszáluhoz:

– Igazat beszéltél csakugyan.

Akkor Raszálu visszavitte tanítványának, Mirsikarinak holttestét az erdőbe, letette a földre, hosszú, mély sírt ásott tulajdon kezével, s

eltemette a vadász-királyt a lombok árnyékában. Tartós, szilárd hantot emelt fölébe, s kihirdette mind a városban, az egész országban:

– Aki vadászni megy, keresse fel előbb Mirsikari sírját, s rója le a kegyelet adóját a vadász-király emlékének!

Megadván ekképp a végső tisztességet a vadász-király földi maradványainak, a következő feliratot véste sírkövébe, minek előtte folytatta volna vándordútját:

*Dertli király, a nagy s dicső –
Mily dicstelen várt rá a vég!
Elporlaszt mindent az idő,
S kihuny a csillagfényű ég.*

RASZÁLU RÁDZSA ÉS A HATTYÚK

Vándorútján Raszálu egy városhoz ért, amelynek kapuján felirat hirdette, hogy egy szép napon eljő majd Szialkot urának, Szulvahánnak fia, Raszálu, vasnyilat száz láb magasra lövi, s jutalmul száz lábnyi anyagból készült turbánt kap.

Raszálu elhatározta, hogy ott marad. Egyszer a város lakói versengésen mérték össze erejüket, s ő is elővett egy nyilat, és ég felé röpítette. Csendes bámulattal vették körül az emberek, várták a nyíl visszatértét, de bizony hiába várták. Így szóltak akkor nagy csodálkozással:

– Ez csakugyan maga a nagy Raszálu!

Akkor száz lábnyi anyagból turbánt csavartak fejére, s városszerte kihirdették, hogy eljött közbük maga Raszálu, s nagy erejét tisztelte mind a város népe.

Másnap a rádza folytatta vándorútját, s ahogy éppen a folyó mentén járt, megpillantott egy szerelmes varjúpárt. Épp azt duruzsolta a varjúasszony párjának:

– Vigyél föl az égbe, édes párom!

– Senki nem juthat el az égbe – felelte a hím.

Hanem az asszony egyre csak kérlelte:

– Vigyél hát akkor olyan magasra, ameddig eljuthatsz.

Azzal már szárnyra is kelt, a hím meg utána; szálltak, szálltak az ég felé, csakhamar eltűntek szem elől, és Raszálu elgondolkodott: vajon meddig jutnak? Azzal folytatta vándorútját.

A két madár meg oly magasra szállt, hogy végül elérkeztek a jegeseső birodalmába. Hullt a hó, jég verte, vihar csapkodta őket, s a varjúasszony kétségbeesetten felkiáltott:

– Az égre kérlek, ments meg, vigyél biztos helyre!

– Mit is tehetnék? – kérdezte a párja. – Magad kerested a bajt, nem hallgattál az okos szóra!

És szólván, alá ereszkedett, vele az asszony is, de csakhamar úrrá lett rajtuk a fáradság, és ernyedttel lehullottak egyenesen egy szigetre, a tenger közepén. Mondta akkor a varjúasszony:

– Gyerünk, keressünk menedéket.

Ahogy kerestek-kutattak, útjukban egy hattyúpárra akadtak, amint fészükön ültek egy fa tetején. A varjú alázatos köszöntéssel közeledett hozzájuk.

– Mit akarsz, varjú? – kérdezte a hattyú a váratlan vendégtől.

– Az égre kérlek – válaszolt a varjú –, légy hozzánk kegyes, és adj menedéket, hogy megmenthessük hajszolt életünket.

– Nincs ugyan közöttünk atyafiság – mondta a hattyú –, de azért csak gyertek, gyertek, befogadlak.

Meghallotta a beszélgetést a hattyúasszony, és hevesen tiltakozott. – Nem engedek ilyen fajta teremtményeket a házamba! – kiáltotta. – Aljas népség az ilyen, s mit szól majd az atyafiságunk, ha megtudják, hogy ilyenek miatt kockáztattuk becsületes nevünket!

– Az ég nevében kért menedéket – mondta a párja –, s ezért kötelességem menedéket és ételmet adni.

Bemászott hát a varjúpár a hattyúfészekbe, a hattyú megkínálta őket gyönggyel (ezen élnek a hattyúk), jóltartotta a varjakat.

Másnap reggelre elállt az eső, s a varjú így szólt a hattyúhoz:

– Kedves barátom, óvakodj a gonosztól.

– Aki gonoszul él, gonoszság a bére – válaszolt a hattyú.

– Igazat szólsz – mondta a varjú –, de akár gonosz valaki, akár nem, igyekezzék távol tartani magától az aljasságot, nemtelenséget.

– Vajon miért mondod mindezeket? – kérdezte a hattyú.

– Hát nem tudod – kérdezte a varjú –, hogy egyetlen éjszaka megfosztottál hattyúfeleségemtől, akit tizenkét esztendeje nevelgetek? Add csak vissza, barátom, az lesz a legokosabb!

– Hát így viszonzod vendégbarátságomat? – kérdezte a hattyú.

– Nem ismerek én semmiféle vendégbarátságot! – felelte az orcátlan varjú. – Add vissza a feleségemet! Ha nem adod szép szóra, vagy megverekszünk, vagy megyünk a király elé igazságért!

– Nem akarok én verekedni veled – mondta a jámbor hattyú. – Gyerünk inkább a király elébe!

Felkerekedtek hát mind a madarak, s mentek Boj rádzsza elébe. Ahogy színe előtt megjelentek, kérdi tőlük a király:

– Mit kerestek itt, négy madarak? Lépjetek mind elém!

A király tisztjei akkor a bírói szék elé taszigálták őket, s a madarak így beszéltek:

– Urunk király, ítéletedért esedezünk; kegyeskedj meghallgatni ügyünket!

– Mit akartok hát? – kérdezte a király.

– Kérdezd előbb a varjút – mondta a hattyú.

– Nem, nem – ellenkezett a varjú –, nincs énnékem semmi mondanivalóm; kérdezd csak előbb a hattyút!

Akkor a hattyú imígyen adta elő ügyét:

*Eső verte, és tépte zivatar,
S e ravasz varjú védelmet akar,
Isten nevében menhelyért sikolt,
Mi fészünk adtuk, s mindenünk, mi volt;
De ja] – midőn újra virradt a nap:
Ül ő fészünkön, gúnyol és kacag.*

Ezután előállt a varjú, és ő meg így számolt be a történetekről:

*Egy szép nap a folyó felé
Elsétálgattam én,
S véletlen leltem egy tojást
A partnak fövenyén.*

*Csőrömben vittem el haza,
Ápoltam lelkesen,
Kikoptak rendre tollaim
Hűséges keblemen.*

*Széttörte végre börtönét –
S nem volt mihaszna hím,
Ki vándorolva jár, bolyong
A dzsungel útjain.*

*Nőstényke volt, s így szóltam én:
„Az élted meghagyom,
Tizenkét éved töltsd be csak –
S elveszlek, angyalom!”*

*És jött e hattyú – verte jég,
Eső és zivatar:
„Isten nevére, adj helyet –
Szólt – úz a vad vihar!”*

*Nagylelkűn befogadtam őt,
De lám, a becstelen
A kaszt jogán elvette nőm,
S gyalázta meg nevem!*

Meghallgatván ekképp mindkettőjüket, így ítélkezett Boj rádza:

– Hattyú, én úgy hallom beszédelekből, hogy a varjú szól igazat: add hát vissza a feleségét!

Szegény hattyú egy szó nem sok, annyit se válaszolt, és tüstént átadta feleségét a varjúnak, aztán keservesen zokogva elvonult egy távoli kertbe, s ott tengette bús magányban szomorú napjait.

A varjú meg, miközben nagy diadallal vezette el új asszonyát, azt gondolta magában: „Mivel ilyen szép feleséget kaptam, bizonyára kedve támad majd az atyafiságomnak, hogy elrabolják tőlem. Okosabb lesz, ha elrejtőzöm vele biztonságos helyen.”

Történt azonban, hogy épp arra keresett biztonságos helyet, ahol a hattyú élt nagy visszavonultságban. Így aztán a négy madarat megint összesodorta a végzet.

Egyszer arra lovagolt vándorútnán Raszálu rádza. Mondja hűségese kancájának:

– Múlassuk az időt valaki jóbaráttal, hadd mesélje el történetét!

Épp akkor megpillantott egy sakált, utána eredt és megfogta.

– Mért fogtál meg, kegyes uram? – kérdezte a sakál.

– Csak hogy a szavad halljam – felelt Raszálu –, és elmúlassam az időt.

Akkor a sakál feltelepedett Raszálu nyeregkápájára, s csudálatosabbnál csudálatosabb hazugságokkal traktálta őket, ami mindkettejüket módfelett elszórakoztatta. Ily módon közeledtek Boj rádza városához, mikor is Raszálu rászólt a sakálra, hogy elég volt, elmehet.

– Kegyetlenség, ha most elűzöl – mondta a sakál –, itt a város határában mind nekem esnek a kutyák, és széttépnek! Vigyél, kérlek, magaddal!

Ráállt Raszálu, s belovagolt a városba. Aki útjába akadt, üdvözölte, és megkérdezte:

– Ki vagy, idegen?

– Raszálu vagyok, Szulvahán fia – felelt a rádza.

Nevének hallatára köréje gyűlt mind a város népe, és így kiáltottak:

– Meghallgatta kérésünket az Isten!

Raszálu akkor elment Boj rádzsza udvarába, akihez őszinte barátság vonzotta; leszállt lováról, belépett a palotába és leült. Boj rádzsza előhozatta sakktábláját, és meghívta vendégét egy játszámra. Raszálu annyira megkedvelte mulatságos kis pajtását, a sakált, hogy játék közben odaültette maga mellé. Boj rádzsza kezdte meg a játékot – ezer rúpia volt a tét. De ahogy elhajította a kockát, a sakál nekiesett a karjának, és a dobás nem sikerült. Így Raszálu nyerte el a tétet. Ugyan megdühödött Boj rádzsza, szidta a sakált, de az szépen kérlelte:

– Bocsáss meg, kegyes uram, irgalmazz szegény fejemnek! Virrasztottam egész éjjel, s most úrrá lett rajtam a fáradtság, azért értem hozzád – hidd el, véletlen volt csupán!

Boj rádzsza újra kezdte a játékot, de a sakál megint csak meglökte, és elrontotta a dobását. No, akkor már haragosan felkiáltott Boj rádzsza:

– Hé, valaki! Gyertek nyomban, szabdaljátok darabokra ezt a sakált!

– Virrasztottam egész éjjel – mentegetőzött ismét a sakál –, bocsáss meg, kegyes uram, nem szándékosan vétkeztem!

– Mi legyen ez a sok beszéd az éjszakai virrasztásról? – kérdezte Raszálu. – Hogy érted ezt, sakál komám?

Feleli a sakál:

– Elárulom a titkot – de csak Boj rádzsának!

– No mondd meg hát, sakál – szólt rá Boj rádzsza –, mit csináltál egész éjjel?

– Kegyes uram – válaszolt a sakál –, kínzó éhségem a folyópartra kergetett: ott kerestem eleséget. Hanem elhagyott a szerencsém, nem találtam semmit. Felkaptam hát egy követ, hozzávágtam egy másikhoz, és íme: a kettő közt szikra pattant.

A sakál elhallgatott, és Boj rádzsza megkérdezte:

– Hát aztán mi történt?

– A szikrától lángot fogott a száraz levél a parton, egy szikra a vízre pattant, és egy perc alatt fellángolt az egész folyó. Én meg féltettem kegyes életedet, száraz fűvel próbáltam hát elfojtani a

tüzet, de akárhogyan buzgólkodtam, bizony elégett a folyó kétharmad része, s csak az egyharmada maradt meg.

Aki csak hallotta a sakál meséjét, elnevette magát:

– Micsoda beszéd! Hogyan foghat tüzet a víz? S ha megesik is ilyesmi, hogy olthatja a tüzet a száraz fű?

– Uraim – felelt a sakál –, ha a víz nem foghat tüzet, hogyan lehet varjúnak hattyú a párja?

A rejtélyes felelet hallatán megkérdezte Raszálu rádzsza:

– Hát most meg miről beszélsz, sakál koma?

– Kegyes uram – mondta a sakál –, tegnap Boj rádzsza ítéletet mondott ezen a szent helyen, a varjú meg a hattyú peres ügyében. S elhamarkodott ítélete szerint a hattyú feleségét a varjú kapta meg. Tulajdon fülemmel hallottam az ítéletet. És most szegény nyomorult hattyú sírva bolyong az erdőn, a szégyentelen varjú meg erdőszerte büszkélkedik új asszonyával.

– Igazat beszélsz? – kérdezte Raszálu.

Boj rádzsza meg ráfelelte:

– Igen, a fickó igazat szól. Most már én is látom, hogy tévesen ítéltem.

Akkor Raszálu rádzsza magához hívatta a négy madarat, megparancsolta, hogy üljenek fel egy faágra, és csukják be szemüket. Ezután fogta golyóvető íját, és agyonlőtte a varjút, mondván:

– Íme, így jár a hitvány áruló.

A nőstény hattyút meg visszaadta szíve párjának, az pedig boldogan dicsőítette Raszálu bölcsességét:

*A többi királyok; ludak;
Te sólyom vagy, erős;
Döntésed bölcs utat mutat –
Légy hosszú éltű, hős!*

RASZÁLU RÁDZSA ÉS BOJ RÁDZSA

Raszálu rádza kis ideig pihent, mulatott Boj rádza udvarában, de csakhamar a király engedélyét kérte távozásra. Házigazdája azonban sehogy sem akart megválni tőle, és így szóló vendégéhez:

– Áldott a palotám, amióta itt vagy – s még nagyobb kegyet kérek most tőled: maradj még, s fogadj tanítványodul!

De Raszálu így válaszolt:

– Tiltja sorsom, hogy soká elidőzzem egy helyen. De azért egy kis ideig maradok még, s megtanítják tudományomra.

Egy darabig maradt hát, ott lakott továbbra is barátja házában, és oktatta vívásra, birkózásra.

Hanem mindennek vége szakad egyszer: felkerekedett Raszálu is, és a város lakói, akik mind szerették, tisztelték, elkísérték egészen a város határáig. Boj rádza és a vezíre pedig, meg szép számú kíséretük, néhány napi járóföldre a híres vendég mellé szegődött.

Szép útjukon így szóló Boj rádza Raszáluhoz:

– Mondd meg, ó, barátom, mit tartasz a földön az öt legátkozottabb dolognak?

Raszálu pedig felelt ekképpen:

*Pazarló nő, ki tékozolva él;
Felnőtt leány, ha a feje kopasz;
A meny, kinek morc képe savanyú;
Ha görbe tengelyű a kerti kút;
Ha földedet köz-ösvény vágja át;
Legyen övé bár széles e világ –
Elátkozottabb dolgokat ki lát?*

Boj rádzsának nagyon tetszett a felelet, s fennszóval dicsérte Raszálu bölcsességét. Így folytatta útját a két király, nyájas társalgással töltvén az időt.

Egy szép reggelen megérkeztek *Subhá* ráni csodaszép kertjéhez. Belovagoltak a kertbe, leszálltak mind lovukról, letették fegyverüket, s inni hajoltak az édesvizű hús forrás fölé.

De alighogy nekikészülődtek az ivásnak, íme: a bokrok, fák közén megjelenik száz csodaszép kisasszony, mindegyiknek kard a kezében, s közelednek fenyegetően. Raszálu elmosolyodott, és így szólt Boj rádzsához:

– Tyű, de félelmetes szép hölgyek! Próbáljunk csak csúfot üzni belőlük!

Aztán a lányokra pillantott, és megszólította őket:

– Ó, szépséges hölgyek, mit jelentsen a kivont kard kezetekben?

A lányok pedig így feleltek:

– Aki idegen bemerészkedik e kertbe, és megízleli a forrás vizét: fülének és kezének elvesztésével lakói, és szégyenben kiűzetik mindörökre!

– Ó, jaj – sóhajtott fel Raszálu –, minő balszerencse vezérelt e tájra!

A lányok meg még szigorúbban folytatták:

– Megízleltétek-e már a forrás vizét? Ha igen, valljátok csak be, mi meg tüstént levágjuk kezeteket, fületeket, mert így parancsolta úrnőnk, a királynő!

– Ó, világszép hölgyek – szólt Raszálu –, mi még nem ittunk a forrás vizéből. Szegény vándorok vagyunk, eresszetek utunkra! Engedjétek, hogy csillapítsuk szomjunkat, aztán hadd menjünk békével!

– Ki vagy, idegen? – kérdezték a kisasszonyok.

– Én magam – felelt a király – Raszálu volnék; úgy szólít, aki ismer.

Nevének hallatára összesúgtak a lányok, s így beszéltek maguk között halkán:

– Ha csakugyan Raszálu, jobb lesz, ha eleresztjük, mert elkap és megöl valamennyiünket. Érvük be a többiekkel, ejtsük foglyul azokat!

De Raszálu kitalálta, mi jár a fejükben, s így szólt:

– Ha engem elengedtek, ó, szépséges hölgyek, nem eresztenétek vajon szabadon a társaimat is? Hisz együtt jöttünk, együtt vándorlunk!

Mondja akkor az egyik leány:

*Az örök vándor három volt:
A patak, fenn a nap, s a hold;
Hármuk közül,*

*Mondd, s kiderül,
Ki volt apád, s nevezd meg jó anyádat!*

– Vándorok vagyunk, igaz – válaszolt Raszálu –, de nem annyira örök vándorok, inkább csak a világot járjuk.

– Az ám – mondta az előbbi hölgy –, csakhogya:

*Hárman valának világutasok,
Mondják, egy bárány, egy nő, s egy tulok.
Ne játssz tovább; türelmem cserbehagy:
Azonnal mondd meg, hogy hívnak, ki vagy?!*

Mondja akkor Raszálu rádza:

– Ugyan mindegy, vándorok vagyunk-e, vagy világjárók – annyi biztos, hiába könyörgünk kegyelemért!

– Igaz, ami igaz – felelték a hölgyek, kicsivel békésebben –, nagy a mi hatalmunk, s megtehetjük azt is, hogy szabadon eresztünk benneteket. Igen ám, de mit mondjunk akkor az úrnőnknek?

– Eredjetez zord-szívű úrnőtökhöz – szölt Raszálu –, és mondjátok neki ezeket:

*A forrásnál pihentek ök,
Hárman, családod papjai;
Kardunk vasától rebbenök,
Mint kiket kerget valaki;
Az útjuk messzeségbe nyúl –
Iránya Kasmír, vagy Kabul.*

A balga kisasszonyok ott is hagyták erre Raszálut és társait, mentek a palotába, s megjelentették Subhá ráninak mindazt, amit Raszálu rájuk bízott.

– Ó, jaj! – kiáltott fájdalmasan a királynő. – Tizenkét esztendeje már, hogy családod papjai utoljára itt jártak! S most, hogy újból megtették látásomra ezt a hosszú utat, ostobaságom elúzi őket! Ki tudja, visszatérnek-e még valaha?!

Így szólván, a királynő zokogásban tört ki, felugrott ültéből, és nyomában hölgyeivel, a kertbe sietett.

Hanem Raszálu meg a többiek addigra kipihenték már fáradalmaikat, felkerekedtek hát, s folytatták útjukat. Alkonyaikor tisztásra értek a szabad vadonban, ahol mangófák roskadoztak dús

gyümölcsük súlya alatt, és szép patak csevegett. Elhatározták, hogy letáboroznak éjszakára, le is szálltak hát lovukról, és megpihentek a fák hús árnyán.

Épp akkor megpillantottak messze egy szarvast, Raszálu tüstént felvonta íját, elejtette, majd a hamarjában felszított tűz lángjánál megsütötték, és nyomban el is fogyasztották a vadpecsenyét. Ettek, ittak, vígan voltak valamennyien.

Történt pedig, hogy a delhi Hom rádza éppen akkor háborúságba bonyolódott egy másik rádzsával. Hatalmas volt az öldöklés, Hom rádza vereséget szenvedett, elbujdosott fővárosából, és maroknyi kis csapattal menekült messzi tájra. Odaértek a mangófákkal övezett tisztáshoz, ahol Raszálu és társai találtak pihenőhelyet éjszakára, s tábort ütöttek ott a menekülők is. Elköltötték szerény vacsorájukat, aztán lepihentek. Szép, enyhe éj volt, Hom rádza királynéja elszenderedett ágyán, férjének sátra mellett, hanem a mellette üdögélő rádza szemét kerülte az álom. Búbánatosan nézte szendergő asszonyát, majd meg a fényességes holdat. Kis idő múltán magához szólította vezírét, és így szólt hozzá:

– Verset költöttem az imént!

– Kérlek, uram, engedd meghallanom – szólt a vezír.

Akkor Hom rádza ily verseket mondott:

*Legszebb víz a Gangesz, a szent folyó;
A legszebb fény a Hold, ezüst golyó;
Nincsen szebb álom, mint amely pihen
Szendergő nőnk szemén szép szelíden;
Minden gyümölcs közül, mi függ a fán,
Ínyem csak dús levű mangót kíván.*

– Éljen! – kiáltotta a vezír; és vadul tapsolt. – Kitűnő vers, kegyes uram, és pallérozott forma!

Raszálu rádza és barátja, Boj rádza aludt már, de most felébredtek, és végighallgatták a nyájas párbeszédet. Raszálu egyszer csak közbeszólt:

*Erdők mélyén járok, rádza,
Éltem szomorú már;
Bármily szépen szólsz is, rádza:
Társad buta gúnár!*

– Ki az? – kiáltott haragosan Hom rádza. – Ki mer betömi szent magányunkba? Hé! Fogjátok el az arcátlan fickót, s hozzátok tüstént elém!

Hom rádza egyik tisztje nyomban megkereste Raszálut, és nagy-hányavetin így szólt hozzá:

– No, szedd a lábad, uram! Hogy merészelsz beleszólni a mi urunk szavába?

– Ha kedves az életed – válaszolt Raszálu –, takarodj vissza tüstént a gazdádhoz!

– Miért? – kérdezte a tiszt. – Ki vagy te, és honnan kerülsz ide?

– Raszálu vagyok, Szulvahán fia – felelt a rádza –, és hazám szent Szialkot. Ha jártas vagy az udvar szokásaiban, és tudod, mi járja királyok között, ám kérj meg udvariasan, hogy látogassam meg a rádzsádat, s akkor talán majd úgy tetszik nekem, hogy felkeresem. Hanem erőszaknak nem engedek, soha!

Nagyon meglepte Hom rádza emberét ez a beszéd, s nyomban sietett is vissza urához, és elmesélte a történeteket.

– Eredj vissza hozzá – mondta Hom rádza –, és kérd meg udvariasan, hogy jöjjön el hozzám. Szólni kívánok vele.

A tiszt visszatért Raszáluhoz, és így szólott hozzá:

– Uram, Hom rádza Delhiből üdvözetét küldi, és szólam kíván veled.

Akkor már felkelt Raszálu, odament a sátorhoz, és illő udvariassággal köszöntötte Delhi királyát.

– Csakugyan magad vagy, Raszálu? – kérdezte az. – Hát miért nem nyerte meg tetszésedet a versem?

– Azért, jó uram – válaszolt a rádza –, mert akármilyen szép is a forma, vajmi keveset ér, ha nem rejtezik mögötte igaz érzés! Ezért bátorkodtam hát szavadat szegni.

– Lehet, hogy tévedek – mondta Hom rádza –, s ha így volna, kérlek, helyesbítsd szavaimat!

– Szívesen – állt rá Raszálu. – Úgy vélem, ez lenne tán a helyes elgondolás:

*Szép vagy folyó, nagysodró ár,
Hullámod hömpölyög;
Szép vagy, te tűző szemsugár,
Dús szempillák között.*

*Álmok tudói hirdetik,
S szavuk mély tana bölcs:
Ha fiúgyermek születik –
Istentől e gyümölcs!*

– És vajon mit jelent ez? – kérdezte Hom rádzsza.

– Amikor a világra születél – kezdte Raszálu –, vajon ki adott neked Gangesz-vizet? És amikor, szomjas szökevény, elleneid elől menekültél – vajon hasznodra volt-e a Gangesz vize? Ha nincs szemed, ugyan hiába fürkészed a hold fényét; ha egészséged megromlik, bizony megromlik álmod is; és ha utód nélkül halsz meg – élted meddő volt, mint a száraz ágé, hisz nincsen fiad, ki nyomdokodba lépjen, s általa fennmaradjon a neved.

A bölcs válasz hallatán Hom rádzsza nagy csodálattal dicsérte Raszálut, és így szólott hozzá:

– Uram, igazat beszélsz, és én tévedésben éltem.

Másnap reggel Raszálu megölelte, megcsókolta jó barátját,

Boj rádzsát, búcsút vett tőle, aztán egymagában felkerekedett, s elindult, új kalandok elébe.

HETEDIK MESE

RASZÁLU RÁDZSA ÉS A GUNDGARHI ÓRIÁSOK

Vadászott egyszer Raszálu az erdőben, s mikor elfáradt, leheveredett egy fa tövébe. Hamarosan elnyomta az álom. S íme, csodás álmot látott: megjelent előtte az öt Szent Férfiú, és így szólották hozzá:

– Kelj fel, rádza, s indulj nyomban, kiirtani az óriások nemzetségét!

Háborgó lélekkel ébredt a rádza, s indult is nyomban, ahogy a szentek parancsolták. Elszánta magát, hogy késedelem nélkül végrehajtja a nagy tettet.

Nem egy mérföldet – százat is megtett a hős király hűségese, bátor Fuládi kancája hátán; hegyen át, lápon át, sötét erdőn keresztül vitt az útja; űzte-hajtotta a lázas sietség.

Egy szép napon az erdő sűrűjében egy nagy városhoz ért – hanem ez a város néma volt, akár a sír. Raszálu belovagolt a város kapuján – elhagyatottan ásítózott az utca, néptelenek a nyitott üzletek. Egy téren megállt, s nagy csodálkozva körülnézett – vajon mit jelentsen ez a síri csend? Egyszerre füstoszlopot pillantott meg: egy távoli sarkon szállott felfele. Ahogy odament, látta ám, hogy egy nyomorúságos vénasszony tömérdek kenyeret dagaszt, meg is süti, tésztát is készít halomszám – de közben egyre hull, hull a könnye nagy keservesen, ha meg nem, akkor rázza a nevetés.

Raszálu rádza elálmélkodott a csudálatos látványon, megállt, és így szólt az öregasszonyhoz:

– Anyám, mondd: ki költi el mind ezt a rengeteg ételt e magányos helyen? S vajon miért sírsz, miért kacagsz?

– Honnan jössz, fiam? – kérdezte Raszálut az asszony. – Égből-e vagy föld mélyéből? Ki vagy, hogy nem tudod: ez az ország emberevő óriások birodalma? Idegen vagy; javadra válik, hidd el, ha még tovább utadon, és nem kérdezel tőlem semmit.

– Nem úgy! – mondta Raszálu. – Szívem el nem viselheti, hogy ily nagy búban látlak, s még csak az okát se tudjam!

Akkor az asszony így beszélt:

– Ez országnak királya, Kasudéo, elrendelte, hogy minden áldott nap vigyenek az óriásoknak egy emberi teremtményt, egy bivalyt, és négyszáz font kenyeret. Az én hét szép fiamból hatot felfaltak már a szörnyek, ma van a sor a hetediken, holnap meg jómagamon. Ez az én szívem nagy bánata, ezért hullik a könnyem. És hogy miért kacagok? Mert – hetedik fiamnak ma lenne menyegzője napja, s mert most már a menyasszonya – hahaha! – mit tehetne? kénytelen lesz meglenni nélküle!

És szólván, az öregasszony még hevesebb kacagásra, még forróbb könnyekre fakadt.

– Ne sírj – mondta néki Raszálu –,

*Ha a fiadnak veszni kell –
Az én vérem apadjon el!*

Hanem az öregasszonyt keserves leckére tanította az élet, s könnyein át így válaszolt:

– Ó, jaj, hát élt-e már olyan ember, ki életét adta volna embertársáért? – s azzal folytatta keserves munkáját.

Raszálu azonban elmondotta neki, hogy bizony őt egyes-egyedül az a szándék hozta ide, hogy porig rontsa az óriások birodalmát.

– Ki vagy hát, idegen? – kérdezte az öregasszony. – Ki az atyád, és hol ringott bölcsőd?

– Szent Szialkot a szülőházam – felelt a rádza. – Szulvahán fia vagyok, s Raszálu a nevem.

„Nem tudom, csakugyan Raszálu-e az idegen – gondolta magában az öregasszony ámbár meglehet, hisz írva vagyon: »Megszületik egyszer Raszálu, s lerontja az óriások birodalmát.«”

Raszálu pedig körülnézett, és megkérdezte:

– Hogyhogy ily néptelen a város?

*Itt templomtornyok, paloták,
Bazárok, boltok bőviben,
De némák űk, s a pagodák,
Mélyükben holt idő pihen.
Mily sorcsapás alatt nyög a világ:
Hogy ily kihalt a tér, a bolt, a ház?*

– Ne csodálkozz ezen – mondta az öregasszony –, hisz felfaltak már mindenkit az óriások.

Raszálu akkor leszállt lováról, biztos helyre kötötte, maga meg végigheveredett egy alacsony nyugágyon, és egyszeriben elnyomta az álom. Közben előkerült az ifjú legény meg a bivaly. Megrakták az állatot kenyérral, tésztával, aztán a legény elhajtotta, végig a néptelen utcákon, ki az erdőbe. Az öregasszony odaóvakodott az alvó király melléj s oly szájalmasan zokogott, hogy az felriadt álmából, és ijedten kérdezte: mi legyen ez a hatalmas jajveszékelés. Az asszony így felelt:

*Te, ki ügetsz szürke kancán,
Raszálu, szakállas idegen,
Fegyvereknek ádáz harcán
Erőd áradjon szét szíveden!
A zsarnokok jönnek mindannyian,
És elrabolják egyetlen fiam.*

Raszálu akkor felkelt, s vigasztaló szókat intézvén az anyához, ellovagolt, hogy utolérje a fiút. Hamarosan meg is látta, s így szólott hozzá:

– Hogy tudjuk meg, fiú, hogy közelednek az óriások?

– Először is – válaszolt a fiú –, szél kerekedik, a szél esőt hoz, s az eső után már itt is vannak az óriások.

Mentek hát tovább, s megérkeztek egy folyó partjára, ahol a fiú megállapodott, Raszálu meg vadászszákmány után nézett. Míg távol volt, az egyik óriás, *Tirja*, odaért a partra, vízért. Oly irdatlan nagy volt a teste, oly hatalmasak tagjai, hogy vizes tömlőnek huszonhét bivaly bőrét kellett összevarrni a számára, merítövödréhez meg hét bivaly bőre kellett. Mire megtöltötte vizes tömlőjét, valósággal felnyögött a folyó, hogy Raszálu messziről is meghallotta, és csodálkozva nézett: honnan jó a hang.

Tirja meglátta a legénykét, a bivalyt meg a rakomány kenyeret, mohón vigyorgott, és így szólt:

– Ejha, de örülök ennek a sok nyalánkságnak!

Aztán felmarkolt egy nagy halom cipót, becsörtetett a bozótba, és falni kezdett. Raszálu visszatért, és a fiú megszólította:

– Már itt is van az egyik óriás, elvitte a kenyéradagját, és mindjárt jön a többi is; akkor aztán felfalnak engem is, meg a bivalyt. Okosabb lesz hát, ha odébbállsz.

– Ki ez, aki elvitte a kenyeret? – kérdezte Raszálu.

– A vízhordó, Tirja. Mindig ő jön legkorábban, s munkájáért az a jutalma, hogy elsőnek kaphatja meg kenyerét.

– És most hol van? – kérdezte a rádza.

– Ott, a bozótban – mondta a fiú. – Már falja a kenyeret.

Raszálu kihúzta a kardját, belovagolt a bozótba, meglepte a mit sem sejtő óriást, egy csapásra levágta a jobb kezét, s visszaszerezte a cipókat.

Tirja meg vérfagyasztó ordítással – hogy a többi óriás mind felriadt álmából, munkájából, hegyi barlangjából – kérdezte a hőstől, látván annak hatalmas tegzét, fenyegető arcát:

– Ember vagy-e vagy démon?

– Én Raszálu vagyok – felelte a király.

A név hallatára a megcsonkított szörnyeteg sírva-ríva futott haza testvéreihez, két-három lépéssel átugorva az irdatlan távolságot. A többi óriás nagy megrökönyődéssel fogadta:

– Hát veled mi történt? Elment az eszed hirtelen? Hol a tömlő, hol a veder?

Tirja meg nagy búsan így felelt:

– A bivalynál hagytam a vedret, a ló nyeregkapájára akasztottam a tömlőt. Annyit mondok, bátyáim: Fusson, aki tud!

*Jön Raszálu, hős kardja nem pihen,
Rejtőzzünk el a barlang mélyiben.
Isten vagy Démon – bárki küldte őt:
Bunkót hoz hátán, óriásömlőt,
Fuss, ahogy tudsz!*

Azzal Tirja nekiiramodott, és úgy elszaladt ijedtében, hogy egy pillanat, s már a pora se látszott.

Hanem az óriások legidősebbjét, a tar fejű Kabirt, más fából faragták: egyszerűen elhatározta, hogy utánajár, mi történt, s ki vágta le Tirja karját. Nagy bátran, magabiztosan eredt Raszálu elébe. Alig ment pár lépést, már látta is, amint egy bivaly, egy

legényke meg egy lovas közeledik az úton. No, akkor tudta már, mit csináljon. Mondta magában:

– Nem megyek tovább. A bivaly, a fiú meg a kenyér valamennyiünké – hanem a lovas meg a lova ráadás, így hát megtartom magamnak. Most nyomban rajtuk is ütök, az öcsémnek meg majd azt mondom, bosszúból faltam fel ezeket, Tirja karjáért. Akkor aztán nem szólhatnak semmit.

Míg ezt így eltervezte, Raszálu is meglátta őt, hanem Kabir olyan hatalmas volt, s oly rémítő, hogy egyáltalán nem nézte emberi lénynek. Mivel azonban látta, hogy a feje mozog, megkérdezte a fiút:

– Mondd csak, fiam, mi legyen amott az a mozgó tetejű hegy? Talán erre felétek a hegyek is járnak?

– Nem, uram – mondta a legényke. – Nem járnak, és ez nem is hegy, hanem az egyik óriás. Kabir a neve, ránk vár, és fel is fal, annyi szent!

– Jól van – mondta Raszálu. – Gyerünk csak tovább!

Közben a rádza felvonta íját, ráhelyezett egy nyílvesszőt, s oly nagy erővel lőtte ki, hogy az egyenesen átfúródott Kabir feje búbján. Keserves ordítással rohant vissza fivéreihez az óriás, azok meg azt sem tudták, hová legyenek ámulatukban. Kérdezték bátyjukat:

– Hát téged mi ért? Ki elől, mi elől futsz ilyen vadul? Tán valami megfeküdte a gyomrodát?

Kabir éppen válaszra nyitotta a száját, amikor sebén át kizúdult az agy veleje, s nyomban végigzuhant a földön, testvérei lábánál, s estében így szólt hozzájuk:

– Figyeljetek a szómra, öcsém... sokáig élünk ezen a földön, de egyszer üt a mi óránk is. Hallgassatok rám: óvakodjatok a hegyen felfelé tartó lovastól!

Az óriásokon őrjöngő düh lett úrrá két fivérük balsorsa láttán, és vad fogadkozásban, szitkozódásban törtek ki:

– Ki az az ember, hogy így elbánik fivéreinkkel?

Tundiá és Mundiá már indult volna, hogy megkeressék a vakmerőt, és azon helyt felfalják. *Akáldéó* azonban nyugtatgatta őket, s igyekezett lecsillapítani felgerjedt fivéreit:

– Várjuk csak meg, testvérek, míg ideér – majd itt meglátjuk, hogyan állhatunk bosszút rajta!

Így hát az óriások buzgón készülődtek Raszálu fogadására.

Közben Raszálu, a legényke meg a bivaly felbukkant a láthatáron.

– Hej, óriások, üdvözöllek! – kiáltott a rádzsza.

– Üdvözlünk mi is téged – viszonzta a köszöntést Akáldéó –, s legyen üdvöz apád is, anyád is! Hanem most aztán maradj ott, ahol vagy, legyél bár akárki, és halljuk előbb a nevedet! Raszálu rádzsza vagy-é? Úgy hallottuk atyáinktól, hogy Raszálu rádzsza keze által leljük egykor halálunkat, de akár az vagy, akár nem: készek vagyunk a harcra, megküzdünk veled! No, halljuk hát, ki vagy?

Raszálunak nemigen akarózott bemutatkozni, de az óriás egyre unszolta, s mikor látta, hogy Akáldéó haragra gerjed, így beszélt hozzá:

– Szialkot a hazám, Szialkot a városom. Atyám Száriban – voltak, akik Szulvahán néven ismerték –, anyám Luna ráni.

Azért említette anyja nevét is, mert a ráni tündérnemzetségből származott; s mikor az óriások fiatalabb ja meghallotta a nevét, máris szaladtak volna, de Tundiá és Mundiá kitartott:

– Meneküljön, aki fél – mi itt maradunk Akáldéóval!

Akáldéó pedig így szólt öccseihez:

– Testvéreim, ne szaladjatok. Szüléinktől varázslatot tanultam, s majd meglátjuk, megáll-e annak ellenében is ez a lovas! Ha igen, akkor csakugyan ő Raszálu rádzsza.

Aztán a rádzsához fordult és rákiáltott:

– Egyet horkantok, s elsöpörlek a föld színéről!

Azzal a szörnyeteg befogta jobb orrlyukát, a ballal meg hatalmasat fújt. Azon nyomban sűrű sötétség borait a földre, a levegőben vöröses por gomolygott, a varázslat felidézte barlangjuktól a szeleket, s levonta a felhőket az égről. Azután megeredt az eső, szakadt negyven éjjel, negyven nap, csapkodott a mennykő, dörgött az ég, cikázott a villám, s recsegett-ropogott eresztékeiben az egész világ.

– Sose hátrálj meg, lábodon állj meg, kancám! – kiáltott Raszálu rádzsza, a legénykéhez meg így szólt: – Gyere, öcsém, kapaszkodj a kengyelembe, s ne félj semmitől!

S míg a süvítő orkán tövestül tépte ki a fákat, a király rendíthetetlen ült nyergében, szeme se rebbent, egy izma sem

rándult, míg körötte tombolt a vihar. De nem ám! Oly keményen ült a nyeregben, hogy a ló térdig süppedt a földbe.

Ahogy elült a vihar, és felszállt a sötétség, így kiáltott nagy büszkén Akáldéó:

– No, Raszálu, ott vagy-e még?

S bizony, ahogy megvilágosodott, ott látták Raszálut, ugyanazon a szent helyen, mint az égszakadás-földindulás előtt.

Akáldéót majd szétvetette a düh, most már mindkét orrlyukából fújt egy nagyot, s eleredt újra az eső, kétszeres erővel; nyolcvan nap és nyolcvan éjjel dühöngött a vihar, úgyhogy száz mérföldnyire nem maradt kő kövön, fa lábön, állat, madár épségben. És mikor végre elült ez a vész is, megint elkurjantotta magát Akáldéó:

– No, Raszálu, ott vagy-e még?

És íme: csak ott áll most is a hős rádza, mint a vihar előtt: nyugodtan, mozdulatlanul, akár a halál angyala. Félelem és döbbenet fogta el az óriások szívét, menekültek volna már, amerre látnak, de akkor megszólalt egyikük:

– Ha csakugyan te vagy Raszálu, nyilad áthatol hét vaslapon – mert így vagyon írva szent könyveinkben!

– Nosza, elő azokkal a vaslapokkal! – mondta Raszálu.

Akkor az óriások előhozták a vaslapokat: harmincöt tonnát nyomott mindegyik, s egymás mögé állították mind a hetet. Mondták akkor Raszálunak: nyilazza át valamennyit. A rádza hát felvonta iját, s oly erővel röpítette el százfontos nyilát, hogy az átsüvített a hét lapon, aztán mélyen a földbe fúródott.

– Nem találtál! – kiáltott egyszerre valamennyi óriás.

– Az még nem esett meg, amióta csak élek! – vetette oda Raszálu. – Menjetek csak, nézzétek meg a vaslapjaitokat!

Az óriások oda is mentek, s látták, hogy ott a lyuk mind a hét lapon, a nyílvessző meg mögöttük áll a földben.

Mondja akkor Raszálu:

– Húzzátok ki a nyílvesszőt!

Húzták-vonták, de bizony még megmozdítani sem bírták, ahányan voltak. Így aztán maga Raszálu húzta ki végül.

– Igaz, ami igaz: óriás ez, nem ember – mondta valamelyikük. – No, próbáljuk csak megkínálni vaskásával! Ha megeszi, akkor bizonyára démonok vére folyik az ereiben!

Hozták is már az óriások a tíz fontnyi vaskását, odanyomták Raszálu markába, de az nagy ügyesen kicsérélte a maga kásájával, amely ott volt a lova abrakos tarisznyájában; menten nekilátott, jó étvággal elfogyasztotta az egészet az óriások szeme láttára, aztán így kiáltott:

– No, most aztán jól vigyázzatok!

Tyű, most voltak csak bajban az óriások! „Semmi kétség – gondolták –, ez bizony maga a híres Raszálu rádza, és biztos a veszünk is!”

Akárdéó azonban varázsigét mormolt, s nyomban kővé vált. Két másik óriás, Tirja és Vazir, futott, amerre látott, de a két nyomorék, Tundiá és Mundiá, bizony ott maradt, akár tetszett nekik, akár nem. Kérdi akkor Raszálu Fuládi kancájától:

– Hát már most mit csináljunk?

– A vezérük kővé vált – mondta a ló –, oly nagy a varázsereje. Ezért hát vele bizony semmit nem tehetsz. Legjobb lesz, ha megveresz el ezzel a kettővel, aki itt maradt.

Raszálu odalépett hát a két óriáshoz, és mondta nekik: üssenek elsőnek.

– Elhagyott már minket az erőnk! – siránkoztak amazok.

– Rádza! – szólalt meg a papagáj. – öld meg őket azon nyomban!

– Ó, Raszálu – könyörögtek az óriások –, gonoszul bántál el ma velünk! Két fivérünket megölted, ó, zsarnok! Miféle méreggel ettél meg? Az Égre kérünk, vess véget kínjainknak!

Raszálu akkor felvonta íját, s elsőnek Tundiát találta, akit a nyíl egyenesen Makszudabághba repített. A következő találat Mundiát érte: azt meg Alikhanba repítette a nyíl. Ott aztán földet értek, Tundiá is, Mundiá is. Akár a hegyek, olyan volt az óriások teste, s vérük folyóként kanyargott a dombok között.

Ezután Raszálu Akárdéóhoz lépett, rásújtott vagy kettőt-hármat, de biz lepattant róla a csapása. Kérdezte akkor lovát, papagáját: mitévő legyen.

– Rádza – szólott a papagáj –, sose fáradj; még utóbb karod törik a kövön. Hármójukat megölted, kettő elmenekült, de azok közül is félkarú az egyik. Ennek a kőnek nem ártasz semmiképpen. Menjünk csak a füst nyomába: talán rátalálunk ott az asszonyaikra.

Majd azok megmondják, hogyan bánhatnánk el ezzel a kősziklával, s akkor aztán utána küldjük a fehérszemélyeket is!

Raszálu altkor elindult a füst nyomában, s csakhamar el is ért egy vadbozót-kerítette nagy házhoz. Csakhamar kilépett a házból egy szörnyűségesen rút asszonyszemély: haja a bokáját verte, foga úgy meredezett, akár a vaseke hegye. Úgy látszott, férje elébe siet; kezében vasrudat tartott, amelynek végén egy egész, nyárson sült teve himbálózott. Még Raszálu is elrettent a borzalmas asszony láttán, hisz életében sem került még ilyen undok látvány a szeme elé. Nagy keservesen szólt Sadi papagájához:

– Jaj már nekünk, jaj már nektek is, jaj mindannyiunknak! Megmenekültünk a szörnyeteg óriások markából, de most aztán olyan veszedelembe rántottad gazdádat, hogy innen már nincs menekvés! Semmi kétség: elevenen felfal mindnyájunkat!

– Sose búsulj, rádza! – biztatta a papagáj. – Csak fel a fejjel! Hisz asszony ez, és semmiképpen nem olyan bátor, mint a férfiak! Ijessz csak rá: majd meglátod, menten alább adja!

Raszálu akkor kivonta kardját, és rákiáltott az asszonyra:

– Hej, Bugalbatt, tüzes haraggal forgatom a kardom! Ki a titkoddal rögtön; hadd hallom, miben áll az urad varázssereje!

S azzal meglengette kardját, mintha nyomban le akarná kaszabolni az asszonyt. Az rémülten bámult rá, aztán összefonta karját és megszólalt:

– Követem parancsodat, uram!

– Halljam hát tüstént a titkot! – szólt Raszálu. – Az urad kővé vált. Hadd hallom, hogyan kelted megint életre?

– Megteszem – mondta az asszony –, csak gyere velem odáig.

Oda is értek, de bizony alig látta meg az asszony urának kővé vált alakját, szaladt máris vissza, és. el is szökött volna, ha Raszálu el nem kapja. Mondja akkor az óriásasszony:

– Csak akkor tanítlak meg a varázslatra, ha megígéred: uram halála után elveszel feleségül! Nem élhetek özvegyen! Ölj meg, azt sem bánom, de akkor bizony meg nem birkózhatsz soha az urammal, s ő új életre kel. Hanem ha szavadat adod, felélesztem, s te megölheted – utána meg elveszel feleségül!

Raszálu jót nevetett, de aztán így szólt hozzá Sadi papagája:

– Mit tétovázol, rádza? Add csak a szavadat! Soha ilyen alkalmat! Igaz, meg kell hogy vásárold amennyi szövetet csak találsz országszerte, hogy felöltöztesd, de nézd csak, micsoda világszép asszonyod lesz! Szép is, jó is, méltó kegyes személyedhez!

De bizony Raszálu azt sem tudta, mit mondjon zavarában, meg aztán álnok ígéretet sem igen akarózott tennie, de legkevésbé azt kívánta, hogy csakugyan el kelljen vennie az óriásasszonyt. Végül nagy nehezen mégis megígérte, hogy elveszi, az asszony meg így felelt akkor:

– No, rádza, ne késlekedj! Nincs veszteni való időnk! Óriás-uramnak kővé meredt egész teste, de a szíve még ver! Indulj, rádza, szúrd át a szívét!

Raszálu akkor megsarkantyúzta lovát, az meg egy szökésre száz yardnyit ugrott, s ahogy megközelítették a kővé vált óriást, már látták is, hogy hevesen ver a szíve. Raszálu akkor átdöfte a szívét, úgyhogy a kő túlsó oldalán bukkant elő a kardja. A félszemű szörnyeteg megremegett – akárha földrengés dübörögne! – és csakhamar kihűlt az egész kőszikla.

Mondja akkor lova Raszálunak:

– Itt az idő, rádza, hogy áldd a szavadat! El kell vened – vedd hát el életét! Ha nem, megbánjuk mindannyian!

– Nem úgy, lovam – felelt a rádza –, nem árthat nekünk az asszony, meg aztán csak nő ez, hát hagyjuk meg életét, míg vissza nem térünk. Most legelőbb a megfutott óriások nyomát kell követnünk, mert azok bizony veszedelmesebbek mindenféle asszonyszemélynél. Az egyik ugyan félkarú, az nem sok kárt tehet bennünk; de a másik ép és egészséges, úgyhogy jó lesz tüstént utána eredni.

Raszálu hát üldözőbe vette Tirját meg Vazirt. Azok eleinte együtt futottak, de útközben a vérző sebű Tirja így szólt fivéréhez:

– Bátyám, folyik a vérem, s még majd bajt hoz ránk, mert Raszálu könnyen követheti a vémyomok útját. Neked nem esett bántódásod, eredj, keress hát menedéket, engem meg hagyj sorsomra.

Vazir azt gondolta, Tirja Akáldéóhoz küldte vissza, megfordult hát, s úgy gondolta, a Szurban hegyen találhat menedéket. Hanem az úton ki mást lát, mint Raszálut, amint épp feléje nyargal! No, azt sem tudta most már az óriás, mit tegyen, hova rejtőzzön. Kitépett tövestül

jó néhány sűrű bokrot, hatalmas szál fát, felhalmozta valamennyit, maga meg elbújt alattuk. Tirja hátranézett futtában, és sehogyan sem értette, hova tűnhetett a bátyja:

– Hisz az imént váltunk el, hova lehetett hát? – Aztán így beszélt nagy fájdalmában: – Fájdalom tüze járja át testemet, családomnak meg kínos lett a veszte. Ó, bátyám, menekülj, amíg lehet, fuss, amerre látsz, ha ugyan élsz még!

Raszálu akkor megint tanácsot kért lovától, papagájától: vajon Tirja nyomát kövesse, vagy az elrejtőzött óriással végezzen-e először. Mindkét barátja úgy vélekedett: jobb, ha előbb leszámol Vazirral. Odalovagolt hát a király a nagy farakáshoz, s megpillantott alatta egy nagy, lapos követ. Hanem az a kő fel-alá járt, ahogy az elrejtőzött óriás lélegzett alatta. De Raszálu nem állt ott tétlen: anyjától, Lunától tanult varázsigét mormolt, s íme: a kő elgördült, s kibukkant alóla az óriás. Akitor a rádzsza nekiállt szétszedni a fákat-bokrokat, míg lova meg a papagáj rá nem szólt:

– Ugyan, rádzsza, oktalanságot művelsz! Száz évig sem végzel, ha szálanként szeded a fákat, s a végén még hirtelen felszökik az óriás, felnyalából, s ahelyett, hogy te ölnéd meg, magad leszel az ő zsákmánya! Négyüket megölted: vigyázz hát, óvakodj az ötödiktől! Ne sokat tétovázz: kapd a kardod, s vágd ketté fástul-bokrostul!

No, hálás is lehetett Raszálu a tanácsért! Kihúzta kardját, megvillogtatta, aztán Isten nevével ajkán odavágott, s éles kardjával egy csapásra kettészelte a fákat-bokrokat, s velük az óriást. Aztán tüzet csiholt, s lángra lobbantotta az egész, hatalmas máglyát.

Közben, míg Vazir pórul járt, Tirja hátranézett megint, s látta, milyen sors érte a bátyját. De látta ám azt is, hogy Raszálu most már megindul sebesen az ő nyomában! Kiáltott az óriás:

– Karomat levágtad, bátyáimat megölted. Miért kergetsz hát? Hisz már így is nyíllal veri át szívem a fájdalom!

Azzal iramodott fel a hegyekbe, s váltig nyögött keservében:

– Ó, Uram, Istenem, te léssz egyedüli menedékem! Üldözöm nem tágít, míg meg nem ölt engem is!

Amint pedig felért a sziklaoromra, íme: meghasadt előtte a fal, s ő már mászott is befelé a repedésen. Raszálu meg elvesztette a nyomát, s nagy csodálkozva szólt lovához, papagájához:.

– Nohát, még ilyet sem láttam! Alig érek a nyomába, eltűnik előlem! Hát most már mitévők legyünk?

– Nagyuram – válaszolt Sadi –, te nem láttad, amit én. Magasabban voltam nálad, s úgy láttam, mintha meghasadt volna a szikla, hogy az óriás bebújhasson. Majd én felszállók és megkeresem!

EI is repült a papagáj, s rá is lelt az óriásra, amint Gundgarh barlangjában rejtőzött. Visszaszállott akkor gazdájához, és jelentette neki:

– A hegy barlangjában rejtőzik az óriás.

Raszálu késedelem nélkül odaügetett, s meg is látta, amint Tirja ott kuporog a Gundgarh-kighar sötétjében. Így kiáltott akkor fennszóval a rádza:

– Tirja, bent vagy-e?

– Bent! – hangzott a válasz.

– Miért rejtőztél el?

– Azért, nagyuram, mert levágtad fél kezemet, hát most már félek színed elé kerülni; a barlangban kerestem hát menedéket.

S ahogy meghallotta Fuládi közeledő dobogását, még beljebb bújt, s nagy keservesen így jajveszékelt:

*Rejtélyesek, nagy Isten, útjaid,
Hozzád a szenvedések útja vitt;
Te adsz a holt anyagnak életet,
S küldöd a porba, melyből vétetett,
Az élők élnek benned és veled.
A bárkám táncol vad vizek felett,
Halálos álomban az emberek;
Vad Azraél markolt kormány rudat,
A hullám zúg, bőg, bömböl és ugat,
De zsákmányával nem téveszt utat.
Ó, bár tudnám előre sorsomat:
Örök üdvösség lesz, vagy kárhozat?*

Raszálu azonban ügyet sem vetett kesergésére; leszállt nyergéből, lovát egy kőhöz kötötte, vette pajzsát, kardját, és belépett a barlangba. Szólott akkor a papagáj:

– Mit cselekszel, rádza? Ne menj be egyedül a barlangba, mert a sötétben felnyalából az óriás, és felfal elevenen!

Hanem a rádza hajlíthatatlan maradt; belépett, s ment, ment előre a sötét barlang hosszú folyosóján. Tirja meg egyre szökött előle. Ahogy beljebb vitt az útja, mind sötétebb lett, s Raszálu végül így kiáltott:

– Tirja, te gyáva! Gyere, állj ki velem! Küzdjünk meg – tiéd az első ütés joga!

– Nem, nem, nem! – üvöltött az óriás. – Biz én ki nem megyek, nem én, akár ítéletnapig sem!

Azzal mind beljebb hatolt, s a mély barlang fala sokszorosán visszaverte ordítását. Végül aztán már oly sűrű lett a sötétség, hogy Raszálu hasztalan kereste ellenfelét. Nagy sokára feladta tervét, s visszafordult. Amikor azonban kilépett a napvilágra, a barlang bejáratát őrző sziklatömbbe véste önnön képe mását, egy nagy követ gördített az üreg szája elé, s ráaggatta iját-nyilát. Ott függ a felvont íj, rajta a nyílvessző, s annak a végén egy fürt Raszálu hajából. Amikor pedig imigyen elreteszelte a bejáratot, bekiáltott a foglyul ejtett óriásnak:

– Hej, Tirja, figyelj a szómra! Ha kimeréskedsz, holtan esel ősszel

És bizony mind a mai napig ott kuporog a rab óriás a barlang mélyén. Meg-megpróbál kitörni fogságából, de ahogy a félhomályban megpillantja Raszálu félelmetes képét meg a fenyegető nyílvesszőt, a ringó-lengő hajfürtöt: bizony inába szalad a bátorsága, reszketve iramodik vissza, s keserves vonítása félelemmel tölti el a hegy lábánál meghúzódó falvak népét.

Ahogy Raszálu megtért győztesen, mondta neki az öregasszony fia:

– Ó, rádza, forduljunk most már vissza!

És a rádza hallgatott a legényke szavára, és visszafelé indult. Amikor azonban közeledtek az óriások házához, így szólt Raszáluhoz a hú:

– Ó, rádza, ne menj vissza az óriásasszonyhoz! Meg se közelítsd a kapuját, menjünk egyenesen haza!

– Nem úgy, fiam – válaszolt a rádza –, nem lesz az jó sehogy sem. – Azzal folytatták útjukat, egyenesen az óriások háza felé.

Az óriásasszony már várta a rádzsát: magára öltötte minden ékességét, hisz azt remélte, Raszálu felesége lesz hamarosan. Mikor meglátta a rádzsát, odalépett hozzá, s megfogta köntöse szegélyét. De a rádzsza rászólt, hogy ne érjen hozzá.

– Már miért ne, rádzsza? – méltatlankodott az asszony. – Hisz jegyesed vagyok! Mit jelentsen ez?

– Hozzám érhetsz majd, ha a feleségem leszel – biztatta Raszálu.

– Akkor hát szaporán! – kiáltott az asszony. – Tartsuk már meg azt a lagzit!

– Várjunk csak, várjunk – mondta Raszálu. – Meg kell adni annak a módját. Hallgass csak a szómra, Bugalbatt! Tedd fel az üstöt a tűzre, töltsd tele, aztán gyerünk, járjuk körül hétszer! Ez a szokás, ha házasodik az ember!

No, hozta is már az asszony az irdatlan nagy vasüstöt, a rádzsza meg teli töltötte olajjal, helyére rakatta, aztán hatalmas tüzet gyújtott alatta. Az asszony mindenben engedelmeskedett, s megkérdezte Raszálut:

– Hát így házasodnak arra tifelétek?

– Így bizony, szép jegyesem – felelt a rádzsza.

Raszálu eltökélte, hogy a forró olajba veti az asszonyt, de az megneszelte a szándékát, s maga is eltökélte, hogy beledobja a rádzsát, ha teheti. Mondta akkor a rádzsza: kerülnék meg hétszer az üstöt, hisz ez a hinduk házassági szokása. El is indultak, s ahogy kört körre róttak, nézte a rádzsza, méregette az asszonyt, s törte a fejét erősen: hogyan kaphatná legjobban öltre. Akkor fél kézzel megfogta nyakánál, másik kezével megemelte, s egy pillantás sem telt belé – a totyogó üstbe vetette! Meg is égett az asszony, s ahogy a tűzben megrepedt a koponyája, megremegett belé a föld is, rengett vagy három óra hosszat. Szólott akkor Raszálu:

*Eladtad férjed, feleség,
Ezer halálod sem elég –
Égesd lobogva, tűz!
Ringyót pusztít a láng, a füst,
Bugalbattól búzlik az üst;
A vád pokolra űz!*

Dolga végeztével pedig felkerekedett Raszálu rádzsza, visszavitte a fiút Udanagirba, haza anyja házába, aki már ott várta őket az ajtó előtt. S amikor látta, hogy épségben közeledik fia meg a szabadítója, örömeben így kiáltott:

*Várlak, s megjössz egy estelen –
Ajtómra süt a hold
Ó, ülj le és pihenj velem,
Légy uram, gazdám, végzetem –
Hűbb szolgád sose volt!*

De akárhogy kérlete az asszony, a rádzsza három nap múlva útnak indult, új kalandokra, ismeretlen tájra.

A TÜSKÉSDISZNÓ TÖRTÉNETE

Történt, hogy Raszálu hosszú bolyongás után Nurpur Dzséhánból Médzsatba ért, onnan tovább ment Avélliába, ahonnan a hazárabeli Makszudabághba vezetett az útja. Akkoriban egy szörnyűséges sárkánykígyó pusztította az országot. Kihalt a lakosság, pusztult a növényzet, mind a rusnya féreg ádáz uralmának jeleként. Aztán megeredt az, eső, és szakadt, ömlött, hét nap, hét éjjel. Amikor pedig felszakadoztak a felhők, és kitisztult az ég, Raszálu egy tüskédisznóval találkozott. A dolog így esett:

A tüskédisznó át akart ugrani egy megáradt patakot, de elvétette és beleesett. – Belebonyolódott a vízi növényekbe, és sehogyan sem tudott kikászolódni. Így szólt akkor Raszáluhoz:

*Te, ki ügetsz szürke kancán,
Raszálu, szakállas idegen:
Sündisznó a patak habján,
Fuldoklom – ó, mentsd meg életem!*

Csodálkozva hallgatta Raszálu e beszédet, s körülnézett: ki szólhatott. Mondta papagájának:

– Te magasan szállsz – hallottál-e hangot? Ki szólított?

Körül is nézett a papagáj, s megpillantván a fekete tüskédisznót, így szólt urához:

– Egy sündisznó kér Isten nevében, szabadítsd meg.

Akkor már Raszálu is meglátta a sünt, és megkérdezte:

– Te tüskédisznó vagy, én meg ember – mi közünk lehet hát egymáshoz? De mivel Isten nevére kértél, segítek rajtad!

Azzal leugrott a nyeregből, s a sünt felé nyújtotta a kezét. De ahogy az ott vergődött, egy tüskéje belefúródott a rádzsza kezébe. Raszálu, szabadulni akarván az állatkától, visszahajította a vízbe, ugyanoda, ahonnan az imént kiszabadította. Közben pedig így szólt hozzá:

– Kicsiny vagy; meglátni is alig lehet téged, de bizony mondom, jól felfegyverkeztél! Többé ugyan nem érek hozzád, hisz most is átfúrta hegyes tüskéd a kezemet!

Ott hagyta hát a rádza a sünt, és indult tovább. Szegény tuskédszónó meg csak könyörgött:

– Hozzám se érij, öledbe se végy, csak szabadíts ki a patakából, s tegyél be lovad abrakos tarisznyájába!

Raszálu azonban habozva kérdezte papagáját:

– Sadi, barátom, azt kéri a sünt, tegyem az abrakos tarisznyába. Mit tanácsolsz, mit tegyek?

A papagáj is, a ló is kérve-kérték urukat, mentse ki a sünt szomorú helyzetéből. Akkor a rádza fogta íját, lenyúlt vele a patakba, kiemelte a sünt, aztán letette a földre, száradni. Amikor pedig megszáradt, betette Fuládi abrakos tarisznyájába, amely a nyeregkápán lógott.

Délre járt már, s Raszálu Makszudabághban akart menedéket keresni a nap izzó sugara elől. El is indultak. Útközben így szólt a sünt magában:

„Hét napig vert az eső meg a szél, és ma szépen süt a nap. Szeretném tudni, nem vált-e káromra az ítéletidő. No, nézzük csak!”

Azzal nyújtózott egyet, felfújta magát, s a tuskéi mind kimeredeztek. Olyannyira, hogy átütöttek az abrakos tarisznyán, és belefúródtak Fuládi oldalába. A jó kanca megremegett, Raszálu rádza pedig látván ezt, csodálkozva kérdezte lovát:

– Ó, kedves paripám, a magad végét érzed-e vagy az enyémet? Hisz nem reszkettél te soha, semmilyen harcban, összecsapásban, vadak ellen, óriások ellen! Mondd hát, miért futott át remegés tagjaidon?

– Azért reszkettem én – felelt a kanca –, mert megszórt ez a nyomorult kis állat, aki neked köszönheti életét!

Raszálu nyomban leugrott a nyeregből, s látta, hogy lovának oldalát alaposan összeszurkálta a sünt. Mondja akkor a kártevőnek:

– Szorult helyzetedből kimentettelek, utamon magammal hoztalak – kérdezlek hát: miért bántottad az én jó Fuládi kancámat gonosz tuskéiddel?

– Tréfa volt csak – felelt a sünt –, gyerekes tréfa! Nem akartam én semmi rosszat, hisz a szívem akár a vaj! Ó, fogunk mi még máskor is tréfálkozni ló barátommal!

Ezen aztán jót nevettek valamennyien, és csakhamar oda is értek Makszudabágh közelébe.

Raszálu egyszerre csak megpillantott egy szépséges-szép, hatalmas kastélyt, dús kert kellős közepén – de emberi életnek sehol semmi nyoma. Raszálu leszállt lováról, és egy tiszta vizű patak partjára telepedett, egy *bahera*-fa alá. A papagáj éppen meg akart szólalni, amikor elkiáltotta magát a sün: – Vegyél ki a zsákból!

A király kivette a sünt, aztán megkérdezte papagáját:

– Mit akartál mondani, Sadi barátom?

– Nagyuram – válaszolt a papagáj –, úgy látom én, elvarázsolt házhoz értünk. Alighanem démonok lakják vagy óriások, mert ahová csak nézek, emberi csontvázak hevernek a falak mentén. Okosabb lesz, ha felkerekedünk, és máshol verünk tanyát éjszakára!

– Dehogyan megyünk el – felelt Raszálu. – Maradunk bizony! Hanem mondd csak, miféle szörnyetegnek eshettek áldozatául mind ezek az emberek?

– Hogyan mondhatnám én meg, uram? – mondta a papagáj. – Kérdezd inkább a sünt, tán ő idevaló, és tudja a választ!

Kérdi hát a király a sündisznót:

– Mondd csak, barátom, miféle szörnyeteg pusztított el embert-állatot ezen a tájon?

– Nagyuram – kezdte a sün –, Tiljar földje ez, a nagy sárkánykígyóé, meg barátjáé, *Szundar Khag*-é, a tengeri hollóé. Szemenszedett gazfickó mind a kettő, s amerre járnak, zűrzavar és keserűség támad a nyomukban, s az erre tévedő nyomorult vándor, legyen bár vadász, herceg avagy király, bizony nem éli túl a napot, hogy belépett e ház küszöbén!

– Miért, mit tesz velük a két szörnyeteg? – kérdezte a rádzsza.

A sün pedig, mintha imához térdepelne, elébe omlott, és alázatosan válaszolt:

– Nagyuram, a fáradt utas mind megpihen ennél a forrásnál. Álmukban aztán, éjszaka, meglepi őket Tiljar, a kígyó, s kiszívja a lelküket. Akkor aztán tovasiklik, és hívja barátját, a hollót, az meg kivájja az alvók szemét.

– Igazat beszélsz? – kérdezte hitetlenkedve Raszálu.

– Igazat bizony! – erősgette a sün.

Szólott akkor a király:

– Most már pedig lóra nem szállhatok, hisz megmondtam, hogy itt maradok éjszakára. Ti pedig valamennyien követitek a szavamat!

– Parancsodra várunk! – kiáltott a sün.

– Isten az urunk – mondta Raszálu. – Hatalmában áll életet adni, s életet elvenni. Hanem azért egy dolgot ne feledjünk: négyen vagyunk együtt, s az éjjel váltva őrködünk. Elsőnek jómagam, utánam jó lovam, Fuládi, azután Sadi papagájom, végtére pedig a tuskédisznó.

Hanem akárhogy eltervezte Raszálu, bizony kudarcot vallott a terve, mert a szörnyű kígyó megjelent, még mielőtt leszállt az este.

Így esett pedig a dolog:

Fenn járt még a nap az égen, hát Raszálu legelni küldte lovát a mezőre, a papagájt gyümölcsöt csipegetni az erdőbe, és kószálni a tuskédisznót, úgyhogy szétszóródott a négy barát.

Látta ezt Tiljar barátja, Szundar Khag, a holló. Raszálut elnyomta az álom, Szundar Kagh pedig, aki éppen arra ugrándozott, megpillantotta, s tüstént sietett Tiljar barlangjához, és fel is ébresztette hangos káromgással. Haragudott a kígyó, amiért megzavarták pihenését, és rákiáltott Szundar Khagra:

– Hát te meg mit keresel itt ilyenkor?

– Gyere csak ki! – válaszolt a holló. – Esküdt ellenséged, akinek halálát fogadtad, ott nyugszik a kertben!

No, erre aztán tüstént előkészült a kígyó, s nagy halkán odasettenkedett az alvó Raszáluhoz, felkészült a mellére, s a száján át kiszívta lelkét, úgyhogy a rádzsa élettelenül maradt ott a földön.

Csakhamar visszatért erdei lakomájából Sadi papagáj, megpillantotta szunnyadó gazdáját, s gondolta, nem ébreszti fel: egy fára telepedett hát, míg a rádzsa fel nem ébred.

Közben a kígyó hazakúszott, elmesélte: hogy járt, mint járt, s elküldte a hollót: vegye most már ő is ki a részét a lakomából.

De ekkor megszólalt a holló felesége, Saruk:

– Ó, Szundar Kagh, hozd el nekem a rádzsa szemét meg a nyelvét, s te lakj jól a többivel!

Szárnyra kelt hát a holló, s előbb is rátelepedett a rádzsa lába fejére, s megcsipkedte: meghalt-e csakugyan, vagy alszik csupán. Mikor a rádzsa nem mozdult, a holló feljebb merészkedett, a térdére. A papagáj látta mindezeket, és igen elcsodálkozott, hogy gazdája meg sem moccan, hisz máskor mindig könnyű az álma. Amikor aztán a holló Raszálu mellére telepedett, tudta már a papagáj, hogy

halott a gazdája. Lecsapott hát a hollóra, és eltörte a gerincét. Az ijedtében tüstént elröpült, de annyira megzavarodott, hogy eltörött a háta: haza sem talált, hanem céltalan bolyongott patak fölött, bokrok között.

A papagáj meg keservesen siratta urát, s nagy bánatában igen óhajtotta barátainak, a sünnnek meg a lónak társaságát. Egyikük sem mutatkozott; közben ugyanis bajba keveredett szegény sündisznó is. Amikor épp az erdőben kószált, megpillantott egy tücsköt, s oly buzgón eredt üldözésére, hogy nem vett észre egy pocsolyát a lába előtt, és toccs! beleesett. Hamarosan rájött, hogy innen ugyan ki nem kászolódik a maga erejéből. No de mi volt a megrökönyödése ahhoz képest, amikor meghallotta, hogy Tiljar, a kígyó, így szól barátjához, Szundar Kagh-hoz:

– Kiszívtam a lelkét, eredj, fald fel te is a magad részét!

– Ó, Istenem – szólt magában szegény tüskésdisznó –, mi történt vajon?

Míg ezen töprengett, megszimatotha egy patkány, hogy sün van a közelben, s szaporán elkezdte sárral hajigálni, hisz a patkány meg a kígyó esküdt ellensége a tüskésdisznónak. Hiába könyörgött kegyelemért a sün, hiába kérte: húzza ki a vízből – a patkány csak gúnyolódott, nevetett:

– Még hogy ősi ellenségemen segítsek? Hát ilyen ki hallott?! – s azzal nagy gonoszul ráugrott a sün hátára, s igyekezett víz alá nyomni a boldogtalant. Akkor a sün kérlelte megint:

– Isten nevére kérlek, barátom, segíts partra, s fogadom: nem bántlak többé soha! Ó, patkány barátom, keserű megpróbáltatás órája ez, s bizton elnyered jutalmadat, ha segítesz szükségemben!

Végül a patkánynak megesett a szíve a sündisznón, de így figyelmeztette:

– Te sün, én nagyon félek az orrodtól, hát jobb lesz, ha eldugod... de még a fogadat is, mert attól is félek! Ha megteszed, kisegítlek.

Meg is tette a sün, a patkány meg a tüskéinél fogva kilódította a partra. Akkor aztán futott a sün, száguldott, akár a szél, s nagy megdöbbenésére alvó rádzsát, síró papagájt lelt a mezőn.

– Mi bánt, papagáj barátom? – kérdezte ijedten.

Az meg nagy zokogva válaszolt:

*Kért a kert: ízlelném gyümölcsét, zamatát,
Hús patak hívogat: szomjamra enyhet ád;
De kát, de sajnálom:
Rádzsánk lepte álom,
A vég-nyugalom oly korán rátalál:
Tiljar csókolta – és a csókja: halál!*

– Kedves Sadi barátom – mondta erre a sün –, nem halt meg a rádza, ha kiszívta is lelkét a kígyó. Mától számított huszonegy napig életre kelthetjük még. Kérlek, szerezz tejet, két *csapáti*-t, meg egy kis tejben főtt rizst. Térülj, fordulj, és már hozd is! Én kicsi vagyok és gyenge, és a szavam senkihez nem ér fel, nem tudom hát ezeket sehonnan megszerezni. A lovat pedig, ha ő menne el értük, elfognák, s valaki az udvarába kötné, hisz értékes állat. Sem ő, sem én nem segíthetünk. De te madár vagy, kis idő alatt messze repülhetsz, és megszerzel könnyen mindent, ami kell!

Sadi fel is kerekedett, s búcsúzóul ennyit mondott:

– Istenben bízom, úgy megyek el innét, s higgyétek a szavam: nyolc nap – és visszatérek! Ó, sün barátom, őrizd addig rádzsánk szemét, nehogy baja essék!

A papagáj akkor elszállt egy Kabbal nevű afgán faluba, s megült egy hindu özvegyasszony házának tetején. Ott aztán így kiáltott:

– Ó, kegyelmes Isten, ó, bőkezű Isten!

Az özvegyasszony éppen az Indus folyóhoz készült, fején vizesedénnyel, de a hang hallatára megállt, és így szólt a madárhoz:

*Honnan jöttél, papagáj,
Hol a tanyád, szülővárosod?
Mely rádza mondta, hova szállj?
Szólj – válom válaszod!*

A papagáj pedig ekképp válaszolt:

*Szialkot rádzsám szülővárosa,
Anyja India Várból került oda;
Szépségére nincs hasonlat,
Elsápasztja az új holdat!
De Tiljar Nag vérét szívta,
Fekszik, halálba taszítva.*

*Tekintsd könnyem, mit szemem sírt,
S készíts nekem egy kevés khírt!*

Az özvegyasszony eltökélte, hogy megfogja a papagáját, hiszen ha rádzsa a gazdája, bizonyára eljön majd érte, és nagy pénzért váltja ki. Készített hát *khír*-t a madárnak, tejből, rizsből, cukorból, aztán vacsorához hívta. Hanem a papagájnak nem egykönnyen járhattak túl az eszén!

– Nagy rádzsa az én gazdám – mondta. – Nem szokásom egy fogást enni, kettőből áll mindig a vacsorám! Készíts hát egy pár csapátit is!

Gondolta, ha tele az asszonynak mind a két keze, nem tudja majd elfogni. Meg is sütötte az özvegy a süteményt, tartotta fél kezében, a másikban meg a khírt, s hívta Sadit vacsorázni. Az meg egyenesen leszállón az asszony fejére, arcát az arcához simította, az meg örült, mert látta, hogy a madár minden szál tollának színarany a töve.

„Most már biztos – gondolta –, hogy hatalmas rádzsa a gazdája!”

A papagáj meg, hogy magára vonja az asszony figyelmét, csipegetni kezdte a khírt, aztán egy óvatlan pillanatban felkapta a két csapátit, beléjük rejtett egy kevés khírt, és elrepült. Riadtan bámult utána az asszony, aztán így kiáltott:

*Zsalum körül szép bülbül fészkel,
Éjjel-nappal zeng, dalol;
Egy páva verseng énekével
Házam ormán valahol;
Elárultál madár-ésszel,
Papagájhűség – sehol!*

A papagáj ezalatt már messze szállt, és csakhamar vissza is ért a tükédisznohoz. Köszöntötte, és meglátta, hogy amaz ott ül szorosán a rádzsa füle mellett. Mondta akkor a sün:

– Szemem a rádzsáról le nem vettem; ennyit tehettem érte én. Halljuk hát: mit csináltál, merre jártál te?

Akkor a papagáj odaadta zsákmányát, a sün meg az egyik csapátiba bebugyolálta magát, s szája elé tartva a khírt, megint odatelepedett a rádzsa füle mellé.

Hát a holló vajon mit művelt ezalatt? Miután tört gerinccel elszállt a kertből, hosszú napokig bújdosott, de aztán meggyógyult és hazatért – gondolta, addigra már megfeledkeznek az övéi a csúnya históriáról. De bizony felesége, Saruk, nagy haragosan fogadta, s durván rákiáltott:

– Hát te meg hol kószáltál? Elhoztad-e nekem a rádza szemét, nyelvét? Nem?! Te semmirekellő!

Elszomorodott nagyon a holló, szidta magában erősen a zsémbes feleségeket. Hangosan azonban csak ennyit mondott, hogy csillapítsa asszonya haragját:

– Csendesebben, asszony! Visszamegyek, s amint lehet, elhozom, amit kívánsz!

– Eredj hát, de nyomban! – kiáltott az asszony. – És haza ne gyere üres kézzel!

Így aztán másnap kora reggel repült is a holló a kertbe, s mit lát? Finom fehér khírt, a rádza mellett. Először nemigen mert közeledni, tartott erősen a harcias papagájtól, féltette a hátát. De aztán óvatosan közelebb merészkedett, s végül odaért a khírhez, és csipegetni kezdte. Ízlett neki nagyon, hisz nem szokott a begye ilyen finom csemegéhez! Elfogyasztotta az egészet, aztán mohón belevágta csőrét a csapátiba, hogy azt is felfalja. De ekkor a tuskésdisznó elkapta a holló fejét. Az ijedt madár szárnyra kelt, s vitte magával a beléakaszkodott sündisznót. Hanem annak is megvolt a magához való esze. Most már a holló nyakába kapott erős fogával, s így küszködtek, míg a kimerült holló, kénytelen, földre nem ereszkedett. Ellenfele még ott sem eresztette szabadon, hát azt gondolta magában a holló: „Ha megszólítom, tán felel, és akkor kinyitja a száját, én pedig megszabadulok!” Így hát meg is szólalt fennhangon:

– Hallod-e sün, rám vadásztál-e, vagy másra? Szándékosan ejtettél foglyul vagy tán más prédára vágytál?

De bizony a ravasz sün meg sem mukkant. Akkor a holló fennhangon kiáltott segítségért, s hangját meghallotta barátja, a kígyó. Elcsodálkozott: mi érhetne vajon öreg cimboráját? Kidugta hát fejét barlangjából és kikáltott:

– Ki bántja a barátomat? Ereszd el, de nyomban!

Feleli a sündisznó:

– Keltsd előbb életre az én barátomat, majd akkor én is eleresztem a tiédet!

– Te engedd el előbb – mondta a kígyó. – Én nem bántottam a barátodat, csak éppen a lelkét szívtam ki. Ha megígéred, hogy békén maradsz, visszaadom a lelkét, és visszaszívom belőle mérgemet.

Ráállt az alkura a sün, a kígyó meg odakúszott Raszáluhoz, kiszívta mérgét, s visszaadta a rádza lelkét. Sadi figyelte, mit csinál, s rászólt a kígyóra:

– Jól vigyázz, Rasa Nag! Az én rádzsám ereje huszonkét bajnokéval felért! Vissza ne tarts egy szemernyit se belőle! – Mikor pedig a kígyó dolga végeztével indulni készült, így szólt a papagáj: – Mondd csak, miért nem mozdul az én nagyuram? Hisz most is csakúgy fekszik, mozdulatlan, mint az imént!

Felelt neki a kígyó:

– Szedj csak két-három levelet a sri-fáról, hintsd meg vízzel, s tedd a rádza szájába. Majd meglátod, nyomban visszatér az ereje, és felkel!

Neki is látott a papagáj, s míg ő ekképpen foglalatoskodott, a tüskésdisznó szájába kapta az élettelen hollót, s bevitte a kígyó barlangjába, lefektette, a fejét a szárnya alá takarta, s odahúzta a barlang bejáratához. Közben hazaért a kígyó, s megérezte a barlangban a sündisznó szagát.

– Hát te, sün, mit keresel itt? – rivallt rá. – Mi dolgod az én barlangomban?

– Idettem a barátodat a bejáratához – felelt a tüskés –, ezért jöttem ide, nem másért!

– No, szedd csak a lábad, szaporán – mondta a kígyó. – Igyekezz kifele, hogy én meg bemehessek. Meleg van idekint, és még majd rám másznak a hangyák!

– Ihol a barátod – ismételte a sün –, nézd csak, épp itt, a bejáratnál. Nem szól, mert haragszik, hogy ily soká késlekedtél!

Óvatosan kémlelte a sün a kígyó minden mozdulatát, mert bizony félt tőle nagyon; hirtelen megugrott, fel, egyenesen a kígyó fejére, s belemélyesztette tüskéit a szörnyeteg agyába. Vad küzdelemben fonódtak össze.

– Ó, te hitvány! – kiáltott a kígyó. – Aljasul megszegted esküdet!

– Eskü vagy nem eskü – felelt a sün –, tuskésdisznó vagyok, az a dolgom, hogy megöljem ellenségemet!

Így kiáltott akkor a kígyó:

Oly szép volt – bölcsek írják –, rég volt:

Kígyó és sün – rokonok.

A harc elég volt, testem kék folt,

Békélj meg, ne légy konok!

Hanem erre annyit szólt csak a sün:

Oly szép volt – ezt egy főbölcs írja! –, rég volt:

Úgy öltük egymást, nincsen arra szó.

Te ostoba, nem győzhetsz már soha,

Most azt az ágat vágod, melyen ülsz!

Mindezek közben Raszálu rádza magához tért, felkelt, s ahogy meglátta a papagájt, azt gondolta: az keltette fel édes álmából. Igen haragudott, s meg akarta büntetni vétkéért. De Sadi így beszélt:

– Nagyuram, gyere velem a kígyó barlangjába; meglátod, mit köszönhetsz a kis sünnnek! Jó szolgálatot tettél neki te is, de most majd magad is láthatod, hogyan viszonzta!

Fel is kerekedett a rádza, s ahogy odaért a kígyó barlangjába, meglátta az élethalálharcban tusakodó két állatot. Raszálu tüstént kivonta kardját, leszelte a kígyó fejét, darabokra aprította a bestét, s a darabokat halomba rakta. Akkor már tudta, milyen nagy szolgálatot tett neki a tuskésdisznó, s nagy örvendezve szólott hozzá ekképp:

– Ó, sün, mivel is jutalmazhatnálak, hogy megmentetted életemet? No, de Istené a jutalmazás, ő bizonyára nem feledkezik meg rólad!

A sün meg odasietett a rádzsához, felnézett rá, és így válaszolt:

– Gyöngyökkel telt tálnak rizst töltöttek tetejébe! Szolgáltam neked, s most fiad vagyok, és te az atyám!

Raszálu akkor leoldotta turbánját, és a sün lába elé vetette. Az meg így beszélt:

– Gyönggyel teli a tál, s feketén csíkozott a gyöngy! Ha kedvesen szólsz hozzám, por vagyok csupán lábad előtt. – Akkor összetett kézzel kérte a rádzsát, tenné fel turbánját, majd így folytatta: – Fiad

vagyok bizony, és te az atyám. Ahogy a fiú szolgálja atyját, úgy szolgáljak én is téged!

– Velem maradsz ezentúl – mondta a rádzsza –, bizony, aranyba foglaltatlak, és ékszeremül hordlak, életem végéig!

– Hadd maradjak inkább itt – kérlelte a sün. – Miért mennék veled... bajnak, bosszúságnak? Itt maradok a kígyó barlangjában, hogyha netán az atyafiságából valaki idetéved, elbánjak azzal is!

Érzékeny szavakkal búcsúzott akkor a süntől a ló is, meg a papagáj, mondván:

– Ó, barátunk, megmentetted gazdánk életét. Adjon neked sok boldogságot az Isten!

– Kedves barátaim, Sadi és Fuládi – válaszolt a sün –, azt szolgáltam csak vissza, amit a rádzsától kaptam!

Raszálu rádzsza nehéz szívvel vett búcsút a tuskédisznótól, de végül mégiscsak nyeregbe szállt és elvágatott. A sün utána kiáltott:

– Hová készülsz, királyom?

– Szirikup rádzsához – felelt a király.

– Ó, nagyuram – szólott ijedten a sün –, hallgass a szómra! Óvakodj Szirikup rádzsától, ne menj el udvarába! Nagy varázsló ő, és bizton bajba juttat!

– Márpedig én csak odamegyek! – felelt Raszálu.

– Hát ha már semmiképpen nem engedsz, fogadd meg tanácsomat, és cselekedj kérésem szerint – mondta a sün. – Félúton Szirikót fővárosától rábukkansz majd Szirikup bátyjának, Sziriszuk rádzsának testére. Eredj oda hozzá, szólítsd meg, és jól jegyezd meg, amit mond!

Akkor a király ellovagolt, s kereste Sziriszuknak, a Fejező Szirikup bátyjának testét. A tuskédisznó meg ott maradt a kertben.

KILENCEDIK MESE

RASZÁLU RÁDZSA ÉS SZIRIKUP RÁDZSA

Raszálu rádza útja egyenesen *Szirikót*, a Koponyák Városa felé vitt.

Alkonyatkor megállt, sátrat ütött, elfogyasztotta vacsoráját, aztán Sziriszuk keresésére indult, aki a „Fejező”-nek nevezett Szirikupnak volt a bátyja. A holttest hidegen, mereven hevert a földön, s Raszálu így szólt papagájához:

– Ez az ember meghalt. Ki szólhat hát Szirikup felől, ki adhat tanácsot?

– Foháskodj Istenhez – biztatta a papagáj –, s a holttest bizonyára megéled, hisz nem halott, csak Szirikup varázslata bénította meg.

Raszálu akkor megmosta arcát, kezét, lábát, majd ily szóval fordult Istenhez:

*Ó, Uram, az erdőn, mélyen
Ért egy embert éjjele;
Add, hogy még egy percre éljen,
Csillogjon tekintete;
Ajka négy szót súg az éjben,
S szertefoszlik végzete.*

Az Úr meghallgatta Raszálu imáját, és életre keltette Sziriszukot. A halott megremegett, felemelkedett, és szóra nyitotta száját:

– Ki zavarta meg álmomat?

– Tizenkét esztendeje fekszel itt – felelte Raszálu. – Miféle álom az ilyen?

– Ki vagy te, idegen? – kérdezte Sziriszuk.

– Raszálu vagyok – válaszolt a király.

– Csakugyan Raszálu vagy-e, az igazi, vagy pedig más? – kérdezte Sziriszuk. – Hova igyekszel?

– Bátyád, Szirikup várába tartok, hogy csatában megütközzem veled – felelt Raszálu.

Sziriszuk ekkor síri nevetésben tört ki.

– Mit nevezsz? – kérdezte a rádzsza.

– Tulajdon öccse voltam – felelt Sziriszuk –, és mégis megölt kegyetlenül. Gyakran játszottunk *csauput*-ot, s egy híján valamennyi játszmát én nyertem meg. De az az egy a fejembe került; azt hittem, tréfál a bátyám, s lehajtottam fejemet, de ő egy csapásra levágta, aztán lábamra kötelet kötött, és kihajított a városból. Azt gondolod talán, a te életedet nagyobb becsben tartja majd, mint az enyémet? S magad vagy, nincs sereged, az ő katonáinak meg se szeri, se száma! Hogyan akarsz hát megütközni vele?

– Bízom tanácsodban – felelt Raszálu –, s ha megmondod, mit tegyek, bizton megbirkózom félelmetes bátyáddal!

Így beszélt akkor Sziriszuk:

– Amikor a város falaihoz közeledsz, Szirikup hatalmas vihart támaszt varázserejével, s elfúj téged más vidékre. Ha a viharból épségben kikerülnél, hóvihart kelt, s abban leled veszted. És ha megmenekülsz onnan is, és megütöd a vár kapujában a gongot: amint füledbe ér a gong szava, cserbenhagynak érzékeid, elkábulsz, s kidobnak a palotából. De ha történetesen a gongszó sem tesz kárt benned, ott van még a királyleány, *Csandéj* hintája: a palota udvarán leng, ötven yard magasán, és aki elhalad alatta, őrjöngő dühre gerjed, elveszti esztét, s ország-világ nevet rajta. No de mondjuk, segít az Isten, s ezt a veszedelmet is elkerülsz – akkor meg Szirikup rádzsával kell *csauput*ot játszani, s a felesége meg a lányai odaülnek eléd, hogy elvonják figyelmedet a játékról. Akkor persze Szirikup lesz a nyertes, s ezután már irgalmatlanul fejedet veszi. Ha pedig netalán ebből a bajból is sértetlen kikerülsz, akkor sem örülhetsz, mert Szirikup tüstént hívja patkányait, *Harbanszá*-t és *Harbanszi*-t, akiket csakis ezért tart a palotában, s azok majd kiszedik a lámpa kanócát, és a sötétben, zűrzavarban, bizony Szirikup lesz a nyertes, te meg a vesztes, és azon nyomban lecsapja a fejed. Okosabban teszed hát, ha messze elkerülsz Szirikup rádzsza birodalmát!

– Márpedig én odamegyek, ha addig élek is! – felelte a rádzsza.

– Ha tervedtől semmiképpen el nem állsz – mondta Sziriszuk –, igyekezz elkerülni mind a mondott veszedelmeket. Vedd el most két bordámat, s az úton találkozol majd egy macskával: etesd meg néha a bordából. Amikor pedig *csauput*ot játsztok, és a rádzsza elkiáltja

magát: – Harbansza! – te ereszd el a macskát, az majd megöli a patkányt, s te leszel a nyertes.

S szólván, Sziriszuk már nyújtotta is két bordáját Raszálunak, az meg eltette, és gondosan őrizte egész úton.

Csakhamar egy faluba ért, ahol megpillantott egy szorgosan munkálkodó vén takácsot – de biz annak senki más segítsége nem volt, mint a macskája.

– Ó, takács – szólította meg Raszálu –, nincs tán se fiad, se szolgád, hogy ez a nyomorult macska segít a munkádban?

– Szegény ember vagyok – felelt a takács –, másom sincsen, csak ez a macska.

Raszálu akkor húsz rúpiáért megvette az öregtől a macskát, magával vitte, s útközben Sziriszuk bordáival etetgette.

Útközben két fiút lát egyszer a rádza: játszottak éppen. Az egyik pocsolyát kerített, s elnevezte Csena-folyónak. Arra ment egy harmadik gyerek, az lehajolt, s kiitta mind a vizet.

Ahogy tovább haladt Raszálu rádza, megpillantott egy kiszolgált katonát, amint ruhát mosott a folyó partján. Derék öreg obsitos volt, s érdemei jutalmául egy lovat ígértek neki meg hatvan falut. Obsitlevelét turbánjába csavarta, azt meg lerakta nem messzire a földre. Hanem ahogy hátat fordított, arra bitangolt egy kecske, felfalta a turbánt, s benne az obsitlevelet meg a hatvan falut-egy lovat érő papírt. Amint felfedezte, a gatzettet az öreg katona, szörnyű jajveszékelésben tört ki, mert most már ugyan meg nem kaphatja a jussát.

Mindezek után Raszálu továbblovagolt, míg végre meg nem pillantotta Szirikót városát, Szirikup rádza székhelyét. Vagy egy mérföldnyire az erődítménytől letanyázott a rádza.

Amikor az ország királya hírére vette, milyen nevezetes bajnok közeledik várához, hatalmas vihart támasztott varázserejével. Fákat csavart ki tövestül az orkán, dőltek sorra a házak, pusztult a város. Másnap reggel Szirikup kérde feleségét, Icsardéjt:

– No, itt van-e még az az ember? Eredj, nézd csak meg!

Kinéz a királyné az ablakon, s nyomban megjelenti:

– Itt van bizony, lovastul!

Szirikup akkor kiliirdettette szerte a városban:

– Hóvihar lesz az éjjel; ki-ki vigyázzon magára meg. a háza népére!

S estére megindult a hóesés; hullott-hullott, kavargott, míg több yard magasan el nem borította az egész várost. Reggel megint kérde asszonyát a király:

– Itt van-e még? Nézd csak meg!

Kinéz a királyné az ablakon, és mondja is rögtön:

– Uram, itt van bizony, s messze elkerülte a hó!

A hóvihar elültével Raszálu rádza belovagolt a városba, egyenest a kapuban lógó gonghoz, s oly erővel sújtott rá a gongütővel, hogy ütő is, gong is diribdarabra tört. Mondta akkor a lovának:

– Mitévő legyek most? Ha átmegyek a királylány hintája alatt, megzavarodom elmémben!

– Ülj csak szilárdan a nyeregben, kedves gazdám – biztatta a ló –, egy szökésre elérem a hintát, s ha ott vagyunk, kardod egyetlen csapásával szeld el a kötelét!

Azzal a ló már fel is szökött a levegőbe, s átrepítette lovasát a magasan ívelő kapun, ahonnet Csandéj királykisasszonynak és két hűgának hintája függött alá. Raszálu akkor kardjának egyetlen csapásával elmetszette a hinta selyemkötelét, s mind a három hercegnő lebukott a földre. Felháborodva, kiabálva futottak apjukhoz, s Csandéj könnyek között így kiáltott:

*Uram, király, közelg a vég,
Mert gyilkos jár a városon;
Elvágta hintám kötelét,
S én, Csandéj, buktam – fájdalom!
Jó gongütőm nyolc részre tört,
Kilenc darabra tört a gong;
Siess, királyom, zárd a kört –
Az élet mondat, s vége: pont!*

– Ne keseregj, leányom – mondta erre Szirikup rádza –, fel a fejjel! Meglásd, egy perc, és megölöm, s feje odakerül az őelőtte elhullottak véres fejéből rakott fal tetejébe!

Akkor nagy haraggal öröket állított a király minden folyosóra, hogy tartóztassák fel Raszálut, s vezessék az emberi koponyákból

épült kapun át. Be is vezették hamarosan Raszálut a Koponyák Kapuján; ott meredezett a sok borzalmas, véres fej; nevettek is, sírtak is, amikor őt megpillantották, a rádza pedig így szólt hozzájuk:

– Ó, fejek, imádkozzatok, hogy szerencsével járjak!

*A sikert én is hajszolom,
Imára fel, fejek,
Ha rejtvényt kell megoldanom,
Hát szerencsés legyek.
Minden fejért egy yard szövet,
Cserébe ennyi jár,
S szantálfa-máglya lángjain
Hamvadtok sorra már!*

Raszálu ezután belépett a palotába, s Szirikup felemelkedett üdvözlésére. Kérdi tőle a király:

– Miért jöttél, ifjú? Azért kerested-e fel Gungu városát, hogy parázsló szenet halmozz önnön fejedre? No de felelj nekem, Raszálu! Mondd meg, ha tudod, mennyi a világnak dicsősége?

Raszálut titokban mindig segítette az őt Tudós, most is megsúgták a választ, s ő elmondta fennhangon:

– Ó, be ostoba az, ki nem ismeri önmagát! A ház dicsősége az asszony, a testé a ruha, a földé az eső, és a csatamező dicsősége a derék harcos!

Szirikup akkor helytel kínálta egy zöld hímes terítőveit letakart heverőn. Bűvös jelek, mágiában-varázslatban jártas asszonyok hímzései díszítették a kelmét.

Raszálu azonban nem fogadta el a helyet, mondván:

– Nem kell nekem tarkabarka dívány – adjál nekem hófehér szőnyeget!

– Legyen hát, megkapod – válaszolt Szirikup –, de előbb felelj meg még egy kérdésre; fejtsd meg a rejtvényt, amit feladok neked, és ha helyesen válaszoltál, tiéd a fehér dívány!

– Hadd halljam! – szólt Raszálu.

Szirikup ekkor így beszélt:

*Szakálla kinek négysoros?
A lába kék, a nyaka vastag?*

*A rejtvényt fejtsd meg, légy okos,
Tekintsd titoknak, izgalmasnak!*

Hanem Raszálu megvetően így felelt:

– Eredj már a rejtvényeddel, engem nem érdekel az efféle játék!

Szirikup azonban mindenáron sürgette a megfejtést. Raszálu akkor megkérdezte: – Mi az ott melletted?

– Az íjam – mondta Szirikup.

– És mire használod azt az íjat?

– Nyílvesszők eregetésére!

Mondja akkor Raszálu:

– Nos hát, nem nyílvesszőről szóltál-e rejtvényedben? Nézd csak, előhúszok egyet puzdrámból: négysoros a szakála, kék acél a lába, vastag a nyaka! Most pedig, hogy megfeleltem kérdésedre, elő azzal a fehér dívánnyal!

Hanem a gonosz Szirikup újabb találós kérdést tett fel Raszálunak, mondván:

– Miféle víz az, amely a legmagasabb fát is ellepi, s megfürdik benne a víziló is, hanem a vedret benne mégsem merítheted meg, de még a veréb sem olthatja szomját vele?

– Ó, kedves bátyám – felelt Raszálu –, ne játssz a szavakkal, elég volt már. Rejtvényedre a válasz: a harmat, mely napkeltekor a fiivön csillog.

A gonosz Szirikup azonban még ennyivel sem érte be, s újabb találós kérdést szegzett Raszálunak:

– Egy házban él négy férj és tizenhat feleség; minden egyes férjnek négy asszonya van. Mit jelent ez, rádza?

Raszálu akkor már látta, hogy nem is olyan nagyokos ez a Szirikup.

Felelt is mindjárt:

– Egy hüvelykujjra négy ujj, egy nagy lábujjra négy lábujj – ez a felelet; gyerek is eltalálná. Ha fogadtunk volna, most lecsaphatnám a fejedet, de bizony én istenfélő vagyok. Most pedig, hogy valamennyi kérdésedre megfeleltem, elő már azzal a fehér dívánnyal, és lássunk neki komolyabb dolgainknak!

– Válaszaidat elfogadom – mondta Szirikup. – No de most már rajtad a sor, tégy fel nekem kérdést, s ha nem tudok rá válaszolni, megkapod, amit kérsz.

– Legyen úgy – felelt Raszálu. – Felelj hát erre, ha tudsz:

*Szülőházában jártam én,
S láttam csodát, nagyot:
Egy lovat és hatvan falut
Egy kecske bekapott,
Jött egy kopaszfejű gyetek
És szörnyen tátogott:
Kiitta Ravit és Csenát –
Borzasztón szomjazott.*

– Ó! – kiáltott Szirikup. – Hisz ez lehetetlen! Micsoda hitetlen, micsoda istenkáromló beszéd! Nem féled az eget? Szaladjunk csak ki a házból, mielőtt ránk szakad a tető!

Mondja akkor Raszálu:

– No, én úgy látom, te tudsz csak jó rejtvényt kitalálni – az enyém sehogyan sem tetszik neked! – Azzal elmondta a megfejtést, s erre már Szirikup is beadta a derekát, és további ellenkezés nélkül odaadta vendégének, amit kért.

A királyné megleste mindezeket, és csak úgy reszketett félelmében. Férje azonban odament hozzá, és nyugtatgatta, vigasztalta:

– Sose bánkódj, levágom én még ennek a fickónak is a fejét, akár a többinek, akik mind nagy garral jöttek, s a végén egy se menekült!

Kérdi akkor Szirikup Raszálut:

– Mi volt utadnak célja?

– Azt beszélik – felelt a rádza –, hogy vérszomjas zsarnok vagy, s ezrével mézárólod az ártatlanokat. Azért jöttem palotádba, hogy bajvívásban mérjem össze veled erőmet!

– Legyen, amint kívánod – felelte rá Szirikup –, mindenben parancsod szerint cselekszünk. Hanem az sehogyan sem lesz jó, ha mi ketten ország-világ színe előtt megverekszünk. Jobb lesz, ha leülünk csauputot játszani, s a nyertes levághatja a vesztes fejét!

Raszálu szívesen ráállt, s már hozták is a sakktáblát, gyújtották a lámpát, és a két király leült játszani.

Mielőtt hozzákezdtek volna, Szirikup szerencsehozó ígét mondott:

*Az asztal lámpafényben áll,
Egymással játszik két király;
Szerencse vezesse karom,
Úgy legyen, ahogy akarom!*

Meghallván az ígét, így szólott Raszálu:

– Nem jó ez így, barátom, hisz Isten nevét nem említetted! Így kellett volna mondanod a verset:

*Az asztal lámpafényben áll,
Egymással játszik két király:
A szerencse segít neked,
Ha úgy akarja Istened!*

Ezzel elkezdtek játszani. Szirikup rádza újabb ígét mormolt, s elhajította a kockát, Raszálu pedig elvesztette Szialkotot. Akkor nagy haragjában feltette minden szolgáját, kincsét, egész királyságát, s Szirikup rendre elnyerte valamennyit. Harmadszorra már Fuládi és Sadi volt a tét – ezeket is elnyerte a gonosz király. Negyedik dobásra Raszálu elvesztette fegyvereit, ötödikre – ez volt az utolsó dobás – már az életét is.

Szirikup nyomban felugrott, kardot rántott, s már készült volna lenyissantani ellenfele fejét, hanem akkor Raszálu így szólott:

– Igaz, elvesztettem a fejem, s jogodban áll kedved szerint cselekedni. Csak arra kérlek, hadd nézhessek még egyszer utoljára országom felé. Engedd meg hát, hogy felmenjek palotád tetejére!

Szirikup beleegyezett, Raszálu pedig felment a tetőre, és Szialkot felé nézett, két kezét bánatosan leeresztette, és nagyot sóhajtott.

A ruhájában elrejtőzött, bordántáplált macska felnyivákolt, s a király egyszeriben megörvendezett:

– Ó, te beste, hisz még nem is tettél nekem szolgálatot! No, próbáljunk csak még egyszer szerencsét!

Azzal visszament a terembe, és így szólt Szirikuphoz:

– Ki teremtett, király?

– Az, aki téged – válaszolt amaz.

– No, ha csakugyan hiszel benne – mondta akkor Raszálu rádza –, játsszunk hát még egyszer.

– Szívesen – felelt Szirikup, s a két király újra letelepedett a játékasztalhoz.

– Isten nevében! – kiáltott Raszálu, és elhajította a kockát.

És íme: első dobásra visszanyerte Szialkotot, másodikra királyságát, harmadikra lovát, papagáját, negyedik dobásra fegyvereit, az ötödikre pedig fejét.

Most már kiegyenlített a játék, de Szirikup újabb játszmat követelt; folytatták hát. Hanem most már őt hagyta cserben a szerencse: első dobásra elvesztette fővárosát, Szirikót, másodikra egész királyságát, palotáját, hadseregét, a harmadikra asszonyát, gyermekeit, hogy végül már a negyedikre nem maradt más hátra: feltette fejét. De akkor már elkeseredetten felkiáltott:

– Harbansza! Harbansza!

Elő is termett tüstént a hím patkány, odaszáguldott gazdájához, de még mielőtt bármit árthatott volna a lámpának, Raszálu már ki is eresztette köntöse ujjából a macskát, az meg ráugrott a patkányra és felfalta. Kétségbeesetten kiáltott akkor Szirikup:

– Harbanszi! Harbanszi!

Hanem a nőstény patkány látta, milyen végzet várta a párját, s biztos távolságból így felelt:

*Megátkozom a hivatalt,
S a kenyeret, mit adsz, király;
Hegyekben éljek gizgazon,
De elfelejtem, hogy mi fáj!*

Egy perc múlva véget ért a negyedik játszma – Raszálu győzött. Kihúzta kardját, s már lecsapta volna Szirikup fejét, de az felkiáltott:

– Megkértél, hogy utolsó pillantást vethess országodra, s én meg is engedtem. Most én kérlek Isten nevében, hadd búcsúzzam el családomtól, hanem először én is még egy játszmat kérek, ahogy te az imént!

Raszálu engedett a kérésnek, s kezdődött megint a játék, Isten nevében. Hanem Szirikup csak vesztett megint. Szólt akkor vendégéhez:

– No, hadd menjek most már búcsúzkodni, s itt leszek hamarosan!

Ment hát Raszálu engedelmével a legyőzött király, felkereste három leányát, és így beszélt hozzájuk:

– Tegyétek fel minden ékességeket, öltözzetek királyi pompába, járuljatok Raszálu elébe, s próbáljátok rabul ejteni a szívét!

Szépséges teremtés volt mind a három királyleány: *Csandéj, Bagdej, Szughrán*. Sietve tették atyjuk parancsát, felöltötték legfényesebb pompájukat, csillogott-villogott rajtuk a temérdek ékszer, s akkor aztán csábító pillantásokat vetve Raszálura, ott parádézott előtte mind a három leány. Hanem a rádza ügyet sem vetett bájaikra, annyit kérdezett csak tőlük:

– Hát Szirikup hol van?

– Féltette életét – felelt a három leány –, s elmenekült a városból.

– Sebaj – mondta Raszálu. – Ahova szalad, utána megyek, előkerítem a föld alól is!

Ment akkor a miniszterekhez, kérdezte, hol lehet a királyuk.

– Talán a tükörteremben – mondta rá az egyik.

– Vagy pedig föld alatti búvóhelyén – vélte a másik.

De a többi meg azt mondta:

– Király a mi urunk, jön-megy kedve szerint!

Raszálu akkor töviről hegyire átkutatta a palotát; túvé tette mind a termeket, szobákat. Itt nyomorult rabságban tengődő foglyokra lelt, ott férfiak, nők holttestére, megint másutt drágaköveket látott garmadával – de Szirikupot sehol sem találta. Ment akkor az istállókhöz, s ott is kikutatott minden zugot, míg csak meg nem akadt a szeme egy jászlon, amelyben gyanúsán mozgott a széna.

– Hát itt vajon mi mozog? – kiáltott a rádza, azzal odalépett a jászolhoz, kiszórta a szénát, s íme: alatta ott kuporgott nagy rémulten Szirikup!

– Ó, ez biztos valami közönséges fickó – szólt Raszálu –, ha egyszer ilyen mocskos zugba rejtőzik!

Aztán nyakon csípte a királyt, kirángatta búvóhelyéről, s végigvonszolta a palotán, egészen a játékszobáig. Közben szidta, kárpálta, mindennek elmondta:

– Ó, te gonoszok leggonoszabbja, a magad kezével, a magad gyönyörére vetted százak fejét, s egy könnyet nem hullajtottal érettük! Most pedig, hogy rajtad is betelt ez a sors, nem restelsz elbújni, s istállóban keresni rejtekhelyét!

Nemrégiben olyasmi történt a palotában, amiről nem tudott Raszálu rádza. Szirikup felesége, Icsardéj, leánygyermeket szült, s

a varázslók, jószok így szóltak a királyhoz:

– Nagyurunk, kikutattuk okát, miféle végzet sújtja házadat, és megtudtuk, hogy minden baj kútforrása újszülött leányod, mert sorsának vonala keresztezi a tiedét. Rossz órában érkezett házadba, áldozd fel tehát, s dobasd fejét a folyóba, hogy eltávozzék koronád és fejed felől a balvégzet!

Szirikup pedig így felelt:

– Ha tőle függ az életem, vágjátok le nyomban a fejét, hogy az enyém megmaradjon!

Küldtek is nyomban egy rabszolgaleányt a gyermekért. Amikor az elhozta anyjától, így kiáltott keservesen a királyné, becézvén a kisdedet:

– Ó, én drága gyermekem, mit nem adnék, ha megmenthetnék!

Épp ekkor bukkant elő Raszálu az istállóból, maga után vonszolva Szirikup rádzsát, s meghallotta a királyné panaszszavát.

– Hova viszed azt a gyermeket? – kérdezte a rabszolgaleányt.

– Ez itt a király háromhetes leánykája – felelte az –, ő az oka atyja balvégzetének, s most leütik a fejét és az Indus folyóba vetik, hogy több bajt ne okozzon.

Raszálu első pillantásra megszerette a leánykát, mert a szépsége megszegyenyítette a Napot meg a Holdat. Így szólott hát a szolgálóhoz:

– Kövess engem, leány!

A palotába érve szabadon bocsátotta foglyát, aki remegve kérdezte:

– Mi a szándékom, Raszálu?

– Lecsapom a fejedet – felelte a rádzsza.

– Isten nevére kérek – rimánkodott Szirikup –, kegyelmezz szegény fejemnek, s fogadd el cserébe bármelyik leányomat feleségül!

– Nem kell nekem a lányod – felelte a rádzsza –, nem kell nekem más, csak a fejed!

Szirikup meg egyre könnyörgött:

– Irgalom, kegyelem, jó Raszálu rádzsza!

Jött akkor futva asszonya, Icsardéj, Raszálu lába elé vetette magát ő is, és sírva könnyörgött kegyelemért férjének.

– Az Isten nevére kérek, kíméld meg életét! – kiáltott.

Akkor pedig megjelent a gyermek dajkája, s a kisleányt is Raszálu lába elé tette. A ragyogó gyermek szépsége még a Holdat is elhomályosította, s Icsardéj fedetlen fővel így könyörgött a rádzsához:

*Ó, Raszálu, legyen tiéd
Leányom, drága magzatom;
Mért lennél atyja gyilkosa?
Lakjon szivedben irgalom!*

*Hallgasd esengő szavamat,
Hálám busásan megfizet;
Kitartanak ez aranyak,
Míg eljár másfél évtized!*

Raszálunak nagy sokára megenyhült a szíve, s így beszélt Szirikuphoz:

– Megkegyelmezek neked, ha teljesíted feltételeimet. Először is: soha többé ne játssz hitszegő módon csauputot senkivel. Másodsor: engedd szabadon minden foglyodat. Harmadszor pedig: orrodal húzz öt vonalat a forró sütőlapon!

Szirikup készségesen elfogadta valamennyi feltételt, de amikor megpillantotta a vörösen izzó sütőlapot, húzódozni kezdett. Raszálu azonban nyakon ragadta, az orrát a vashoz nyomta, s addig húzgáltatta vele a vonalakat, míg Szirikup orra tövig le nem perzselődött. Akkor aztán eleresztette, Szirikup meg szégyenében-nyalázatában bevette magát a vadonba, ahonnan csak hosszú évek múltán tért vissza, és folytatta nyomorú életét.

Raszálu rádzsza meg újból megnyergelte szürke kancáját, vállára ültette Sadit, és büszkén ellovagolt. Nyomában gyaloghintót húztak, díszőrség követte, s a hintóbán utazott Szirikup kisleánya a dajkájával. A kisleány neve, Kókal avagy *Kóklá*, turbékoló galambot jelent. S ő lett aztán, sokszok év elteltével, Raszálu boldogtalan királynéja.

KÓKLÁ RÁNI ÁRULÁSA

Elhagyván Szirikup városát, Raszálu elbocsátotta kíséretét, s tizenkét napi út a Burhán közelében magasodó Khéri-Murti hegyekhez vitte. A hegytetőn szépséges palota emelkedett, körülötte hatalmas kert – kétségkívül királyi lakhely.

– Itt aztán érdemes élni – mondta Raszálu. – El is határoztam, hogy itt maradok.

– Uram – intette a kanca –, én bizony úgy nézem: óriás lakik abban a palotában. Jobb lesz, ha mégsem szállsz meg odafent.

– Márpedig egy éjszakára itt maradunk – felelt Raszálu. – Hogyha háborgatnak, elmehetünk, ha nem, szándékom elfoglalni a kastélyt, mert igen kedvemre való helynek látszik, és szívesen választanám tanyámul.

Meg is pihentek éjszakára, és nem háborgatta őket sem ember, sem démon. Ott maradtak hát, és tizenkét esztendeig éltek háborítatlanul a szépséges palotában. Raszálu falakkal, bástyákkal erősítette meg várát, s a kertből nyolcvanhat foknyi lépcsőt vágatott fel, a palotáig.

Ahogy a kis Kóklá növekedett, Raszálu elrendelte, hogy vessék el népe ősi szokását, s ne növényi étken, hanem húson tartsák a hercegnőt. Nevelését Szirikótból származó öreg dajkájára bízták, alti életét is feláldozta volna kis úrnőjéért. Más asszony nem is mehetett Kóklá közelébe, de még a vár kapuját sem léphette át más. Amikor pedig az öreg dajka sokat betegeskedett már, és látszott, hogy a végét járja, megkérdezte tőle a király:

– Úgy tisztellek, szeretlek, mintha anyám volnál – mondd hát, mi a kívánságod: hol égessük el testedet? Kívánságod parancs lesz számunkra!

– Ne égessetek el – mondta az öregasszony –, hanem fektessetek az *Abbá Szindh*-be.

Így hát, amikor ütött az öreg dajka végső órája, holttestét illő ceremónia közepette a folyó mélyére temették.

Raszálu rádza igen szeretett vadászni. A gyermeket gyakran a dajka gondjára bízta, hogy *mainá*-ival meg a papagájokkal játsszék,

maga meg mindennap fogta íját, nyilát, bevette magát az erdőbe, és űzte a vadat. Élvezte önnön erejét, íjász-ügyességét, s vagy egy szál egymagában vadászott egész nap, vagy pedig Sadi papagája kíséretében. Este hazatért zsákmányával a palotába, ott az elejtett vadból nagy lakomát csaptak, s a dalnokok zengték Raszálu dicső tetteit, meg Vikramáditja nagy hírét, s a rádza ott ült a díványon a kis hercegnővel, és vadhússal etette. Magányosan élt dajkájával a hercegnő, de állandó társaságául szolgált nyolcvan papagája, nyolcvanhat mainája, nyolcvan pávamadara, akik éjjel-nappal őrizték személyét, s – mint akkoriban minden élőlény – a beszéd adományával is rendelkeztek. Velük társalgott Kóklá hercegnő, nekik mesélte el örömet-bánatát.

Így teltek-múltak a király meg a hercegnő napjai, míg az öreg dajka meg nem halt, s a kislány fel nem cseperedett, s elérkezett az idő, hogy Raszálu felesége legyen. Boldogan éltek; a király jó ember volt (ez azt jelenti a Pandzsábban, hogy hűséges maradt választott asszonyához, és soha nem vágyott más nő társaságára).

Egy este Raszálut víg hangulatában különös gondolat lepte meg: miért ne kísérhetné el ifjú asszonya a másnapi vadászatra? Kóklá azonban ellene vetette:

– Annyi vadhúst ettem életemben, hogy mind nyomomba szegődnének az erdő vadjai.

De azért nagyon tetszett neki a gondolat, ifjú lelkét örömmel töltötte el a szabad, boldog száguldás ígérete, s hogy ha egy napra is, de elhagyhatja a palotát, és bejárhatja az ember-nemlatta vadont.

– Hogyan ejted el a vadat? – kérdezte urától.

– Amikor nyílvesszőm megsebzti a szarvast – válaszolt a király –, a vad felém szalad, és lovam lába előtt holtan esik össze.

Meglepődve hallgatta ezt a királyné:

– Hogy lehetséges ez? Ó, de szeretném látni!

– Meg is látod holnap – felelt a király –, mert holnap, én drágaságom, együtt megyünk vadászni!

Másnap reggel kíséret nélkül útra keltek. A királyné Raszálu mögött ült a nyeregben. Hamarosan elértek az erdős dombokig, füves szakadékokig, a szarvas kedvenc tanyájáig. A király csakhamar el is röpített egy nyílvesszőt, s megsebzett egy

szarvastehenet. Hanem a vad nemhogy odafutott volna a rádzsához: eliramodott, s vagy fél mérföldnyire sikerült csak utolérni és elejteni.

A csodát váró királyné csalódottan szemrehányást tett urának:

– Nem szólottál igazat! – kiáltott.

– Miért nem? – kérdezte Raszálu.

– Ha nem ülsz lóháton – felelt a királyné –, el sem bírtad volna ejteni ezt a szarvast!

– Hallgasd hát meg az okát – magyarázta a rádzsza –, mögöttem ülsz egész nap, s attól, hogy hozzád érek, erőmnek harmadrésze elhagy!

Nagy gúnyolódva nevetett a királyné:

– Nem tudom, asszony vagyok-e vagy leány, de ha érintésem erőd harmadába került, hogyan lesz majd fiad és leányod? Eressz csak, majd én pusztá kézzel megfogom mind a vadakat elevenen! Te, rádzsza, nyiladdal ejtetted el a szarvast, én majd idehozom eléd a következőt elevenen!

– Hogyan tehetnéd? – kérdezte Raszálu. – Lehetetlenséget beszélsz. A vad nem megy oda hozzád.

– Nem-e? – kérdezte az asszony. – Majd meglátod. Nagy hősnek hiszed magadat, én meg asszony vagyok, és mégis többet érek nálad!

Azzal már le is ugrott a nyeregből, letelepedett a szikla tövében a bokrok közé, felemelte fátylát, megrázta *dauni*-ját, hogy a sok ékszer csilingelve muzsikált a napsütésben. Szeme antimontól csillogott, kezét-lábát henna festette rózsásra. Mikor aztán a szarvasok-őzek megpillantották aranyosan fénylő arcát, mind odatódultak köré, akár a kezes bárányok. Szólt akkor az asszony Raszálunak:

– Gyere hát, rádzsza, fogj el annyit, amennyit csak kedved tart!

– Nem fogok el biz én egyet sem – válaszolt a rádzsza. – Nem is érdemes ezeket elfogni. Talán a szeretőd mind egy szálíg?

Egyszerre előbukkant egy hatalmas, kék bak, Luddan nevezetű, minden vadak királya. Bátran előlépett, mint aki nem is érzékeli már a külvilágot, elbűvölte a királyné szépsége, s ügyet sem vetve párja szavaira, aki intette: ne bocsátkozzék könnyelmű kalandba, odarohant Kóklához, és a lába elé vetette magát.

Raszálu azonban igencsak megharagudott, megragadta a szarvast, felkapta, és földhöz vágta, aztán elővonta kését, és az állat

nyakára tette, hogy megölje. A ráni azonban megszánta a vadat, könyörgött az életéért, szólván:

*Király vagy, hős királyok sarja;
Erős kezekben az éles penge
Elvenni éltét ne akarja –
A Koránra kérem tőled esengve!*

A rádza hallgatott asszonya kérő szavára, s megkímélte a szarvas életét, csak a fülét-farkát vágta le, aztán eleresztette. A meggyalázott, vérző vad átokszóval fordult a királyihoz:

– Ó, Raszálu rádza, király vagy te az emberek között, én meg csak az erdő szerencsétlen vadja. Kardod leszelte füleimet, farkamat; de tudd meg: eljő a nap, amikor téged is úgy összeszabdálnak-kaszabolnak, hogy ítéletnapig sem foldoz senki össze!

*Király, levágtad farkam, füleim,
És csúffá tettél más előtt:
Ám halld; ahogy szarvasok szüleim –
Elfogy a te varázserőd!*

A szarvaskirály akkor ott hagyta a rádzsát meg a ránit, de a királyné szívét keserúséggel töltötte el a gondolat, hogy férjének varázsereje csekélyebb az övéénél. Haragudott nagyon, hogy a rádza dicsősége így megcsappant, hisz egyik percben szemére vetette asszonyának bűvös hatalmát, a másikban pedig csúful meggyalázta a kék bakot, és sehogyan sem látta be, hogy egyedül ő a hibás mindenben. Szomorú szívvel tértek vissza Khéri-Murti várába.

Ezalatt a kék bak súlyos bosszút forralt. Élt Atak városában, az Indus partján, egy Hódi nevezetű király, aki szilárd erődítményt emelt a folyó partján emelkedő sziklaszirt tetején. Messze földön híre járt, milyen nagy barátja ez az úr az örömöknek, s főként mennyire kedveli a vadászatot. Ezen jártatta eszét a kék bak, s így szólott magában:

– Elmegyek most Hódi rádza palotájába, a kertjében legelészek, s amikor észrevesznek, és felhangzik a hallali, elszököm, és üldözőmet egyenesen Raszálu rádza palotájához csalogatom.

Úgy is tett: barátai kíséretében meg sem állt Hódi rádza váráig, s mind egy szálíg kipusztították a palota kertjét. Megjelentették a

kertészek a dolgot a királynak, aki nyomban kihirdette:

– Aki megöli a Luddan nevű Hira hurámot, a kék bakot, gazdag jutalmat kap: felszerszámozott paripát, dús ékszereket, s ő lesz seregem kapitánya!

Szertevitték a hírt mind az egész országban, s így ért el két pásztorfiú fülébe is. Tarfejűnek hívták az egyiket, Félszeműnek a másikat.

Mondják egymásnak a fiúk:

– Gyerünk, keressük meg Hira hurámot, a kék bakot!

Keresték is mindenütt, míg a végén csakugyan rábukkantak. Tarfejű akkor szaladt a királyhoz, és így kiáltott:

– Ha követsz engem, felséges uram, elvezetlek a kék bakhoz!

A király meg elhalmozta ajándékokkal a fiút, s követte a mondott helyig.

Hanem eközben. Félszemű, aki haragosa volt Tarfejűnek, elűzte a bakot egy másik szakadékba. S amikor odaért a fiú a királlyal, és a baknak hűlt helyét találták, ugyan nagy ha ragra gerjedt Hódi rádzsza!

– Hol az a bak? – kiáltott fel.

Szólott akkor Félszemű a királyhoz:

– Uram, királyom, mindenki tudja, hogy ez a gyerek nem épeszű; beszél, beszél a levegőbe, de semmi veleje a mondókájának. Ha elveszed tőle ajándékaidat, és nekem adod, bizton elvezetlek Luddan búvóhelyére!

Így hát a király elvette a jutalmat Tarfejűtől, és Félszeműnek adta, ez meg elvezette egy távoli vízmosáshoz, s megmutatta az ott rejtőző vadat.

Alighogy Luddan megpillantotta Hódi rádzsát, elébe futott, s üldözőjét egyenest Khéri-Murti felé vezette. Közben tettette, hogy megsántult egy lábára, hogy ezzel még közelebb engedje magához a királyt, s csábítóbb legyen a hajsza.

– Uram, királyom – szólt Hódi rádzsza vezíre –, ne vedd üzőbe ezt a bakot, mert úgy látom, varázserejű állat!

Hódi rádzsza azonban nem ügyelt az intő szóra, megsarkantyúzta paripáját, s kíséretét hátrahagyva, a szarvas nyomába eredt. Hosszú vágta után a vad átugrotta a folyót, Kóklá ráni palotája közelében, Hódi rádzsza lova meg egy ugrással utána szökött.

Hanem akkor a szarvas elrejtőzött egy barlangban, s mire a király utolérte volna, nem látta sehol.

Hódi akkor szoros kantárra vette lovát, és körülnézett. S mit lát, mit nem: gyönyörű kert közepén áll, körülötte gyümölcsstől roskadozó mangófák. Éppen le akart szakítani egy gyümölcsöt, amikor elkiáltja magát az egyik maina-őrszem:

– Ne törd le az ágat, ne szedd a gyümölcsöt! Bizony megfizettet érte a kert ura!

Akkor látta csak Hódi rádza, hogy a kert fölött erődítmény magasodik, de sehogyan sem tudta, hogyan lehetne a vár közelébe hatolni. S ahogy felnézett, tarka tollú papagájokat pillantott meg az ereszen, s maga Kóklá ráni rótt a tetőt, pompás királyi öltözkében. Szólott akkor a rádza a mainához:

*Ott fenn gubbaszt sok papagáj,
Megszállta végig a teraszt;
De honnét jó a fény, a báj,
Mely csillog, mint arany haraszt?
Mondd, maina, mondd, mely szépség tűnt elő:
Egy férfi tán, vagy ifjú, tünde nő?*

– Királyunk asszonya ő – felelte a maina –, maga a király pedig úzi a vadat erdőn-lápon.

Ekkor odafentről lepillantott egy madár, s szólott a ránihoz:

– Nézd csak, nézd, kegyes úrnöm: egy férfi behatolt a kertbe, s dézsmálja a gyümölcsöt!

– Férfi? – kérdezte a királyné. – Mit jelent az? Vadállat-é, vagy másféle jószág? Flol van? Merre? Látni akarom – vezessétek elém! Ó, adná az ég, hogy Hódi rádza legyen az!

Azzal a királyné lenézett a palota tetejéről, s meglátta a lóháton ülő deli rádzsát, vele meg íját, nyilát, a három fontnyi súlyút. Így kiáltott akkor az asszony:

*Uram, ki nézed palotám,
Ki vagy, ó, szólj, ki vagy?
Vajon nem bajt hozol-e rám,
Vagy hős vagy, büszke nagy?*

A rádza pedig így felelt:

*Ó, ráni, rabló rongyban jár,
Ám tiszta gyolcsban én;
Szerelmem érted átrepült
Rónán, bérc tetején;
Üldöztem árkon-bokron a vadat,
Míg idecsalt, hogy lássam arcodat!*

Kérdi akkor a királyné:

*Atyád melyik rádza,
És neved mi légyen?
Hol születted, mondd meg,
Merre, mely vidéken?*

A király pedig válaszolt imígyen:

*Az én atyám rádza Bhatt,
S Hódi lett az én nevem,
Udhé a szülőházam,
S Atak a lakóhelyem.*

Magában meg ennyit gondolt:

„Ki lehet ez az asszony itt, a vadon közepén? Boszorkány-e vagy istennő? No, én kikutatom, ha addig élek is!” – azzal újból megszólította a ránit:

*Ki lánya vagy, és kinek asszonya,
Mért hagyott el a hűtlen ostoba,
Hogy téged, kedves, ne lásson soha?
S most gond és bú gyötör,
Házadban nincs gyönyör.*

E szavak hallatára sokféle gondolat rohanta meg a szerelemre lobbant Kóklá ránit, de fennhangon ennyit mondott csupán:

*Atyám Szirikup, férjem Raszálu,
Hatalmát zengi város és falu,
Házamban nincs gyönyör,
Magány és bú gyötör,
Férjem, a kedves, nem lát már soha,
Rőt szarvast űz az erdő vándora.*

Raszáhi nevének hallatára bénító félelem igazta Hódi rádza szívét, s már-már fordult volna vissza. Hanem a szerelem úrrá lett a félelmen, s így szólt a rádza a királynéhez:

– Tudod-e, ki vagyok?

– Tudom bizony – felelt az asszony. – Ismerlek, s várlak hosszú évek óta magányos tornyomban!

Hódi értett a szóból; megkérdezte hát:

*Nagy sietve ideértem,
Utam végén a mennyország,
S drága időm csak fecsérlem,
Nem tudom az utat hozzád –
Ó, ráni, mondd, hol rejlik palotád,
Mely enyhet kínál s boldogságot ádi*

Felelt rá nyomban a királyné:

*Nagy sietve ideértél,
Utad végén a mennyország,
Sok időt elfecséreltél,
Kutatva a szíved sorsát –
Lovad kösd ki mangó ágán,
Indulj hozzám, míg nem késő,
Tegzed függjön nyeregkápán;
Mangófák közt fut a lépcső,
Nyolcvanhat a fokok száma:
Elvezetnek majd szobámba.*

Meg is kereste tüstént a rádza a lépcsőt, s megindult felfelé. Mikor azonban belépett a palotába, útját állta az egyik maina-őrszem, és így beszélt:

*A szarvas merre jár!
S hol járnak híveid?
Ez már tilos határ –
Raszálu jár csak itt!*

Aztán papagáj-társához fordult, és így szólott:

– Kedves gazdánk őrizetünkre bízta a királyné életét, biztonságát, s bizony nem szolgáljuk meg mindennapi kenyerünket, ha rögtön

meg nem jelentjük urunknak ez idegen jöttét!

Közben a ránit elfogta a nyugtalanság, s türelmetlenül így beszélt magában:

„Hol késlekedik, miért nem jó már az én szívem rádzsája?”

Kilépett hát szobájából, hogy meglelje a késedelem okát, s látta is mindjárt, hogy a maina tartóztatta fel a látogatót. Keserű szókkal támadt kedves madarára, hanem az nagy bátran így felelt:

– Hogy engedhetsz idegent e falak közé? Ha meghallja e gonosz dolog hírért urunk, a király, bizony halálra sújt egy szempillantás alatt!

A királyné elvörösödött haragjában, de úrrá lett indulatán, s Hódit a kúthoz vezette, amelyet Raszálu vágatott a sziklába, s amelyből csigán húzták fel a vizesvedret. Ott letelepedtek, Kóklá étellel-itallal vendégelte a rádzsát, s gyengéd szavakkal kedveskedtek egymásnak.

Kóklá aztán a király szobája felé vezette vendégét, de ahogy az ajtóhoz értek, így beszélt a maina:

*Jöjj, papagáj, repülj velem –
Suhanjunk messzire!
E házban élni gyötrellem,
Ne várjunk senkire.
Dús, érett szőlőnk fürteit
Rút, tolvaj varjak csipkedik!*

A királyné már nekitámadt volna a mainának, de a papagáj csillapítani akarta úrnője haragját, így szólt hát társához:

– Ó, te esztelen! Mi baj származhat abból, ha egy férfi eszik, iszik, aztán hazamegy? Mi nekünk Raszálu rádzsája? Vajon nem a királyné-e a mi úrnőnk, ki önkezeivel etet bennünket és gondunkat viseli?

– Ez igaz – felelt a maina –, hanem az is igaz, hogy szégyent hozott nevére, tilos dolgot cselekedett, és mi a rádzsája szolgálai vagyunk!

A maina szavai csak olajat öntöttek a tűzre: éktelen haragra gerjedt a királyné, odarohant a kalickához, megragadta a szerencsétlen madarat, kitekerte a nyakát és elhajította.

A ravasz papagáj meg, látván társának vonagló testét, ekképp búcsúztatta:

– No, te ostoba fecsegő, utolért hát a sorsod! – aztán úrnőjéhez fordult, mondván: – Ha kieresztenél a kalickából, asszonyom, belerúgnék még búcsúzóul a maina holttestébe!

– Köszönöm, papagáj – mondta a királyné –, hűséges, jó szolgám vagy! – s ki is eresztette, az meg odarepült a mainához és belerúgott.

A királyné közben bevezette Hódi rádzsát Raszálu szobájába, becsukta az ajtót, aztán leültek egy szépséges díványra.

Nagy örvendezve nézte a rádzsát a gyönyörű asszonyt, és ily szókkal fordult hozzá:

*A cseppnyi száj, szép finom orr.
Gazellakarcsú termete,
Szemében rózsalángú báj,
Hajnali harmat permete –
Én édes úrnőm, finom és kecses,
Drága porcelán, törékeny, becses!*

A királyné pedig így felelt:

*Nyílsebes dárdát készít a kovács,
Öröme ez, s a kardkovácsolás,
S mint ijad húrja nyáron meglazul
És függ szobádban haszontalanul,
Ám kifeszítik, ha elmúlt a nyár
S az őszi vad már végzetére vár –
Így vár felajzva vágy és szerelem,
Kér és kínál, kap és ad szüntelen.*

Az éj leszálltával elszunnyadtak a díványon, míg a ráni édes szókat sűgött a rádzsát fülébe, s a rádzsát még édesebbekkel viszonzta. Az őrszem-madarak, látván mindezeket, sírva fakadtak, de szólni nem mert egyikük sem.

A papagáj közben váltig törte a fejét: mint szabadulhatna a zárt ajtó mögöl, de sehogyan sem talált kivezető utat. Végre hajnal felé felfedezett egy kis rést, nagy nehezen átpréselte magát, és kirepült a bástyafokra.

– Ó, jaj nekem! – kiáltott rémulten a királyné. – Mit tegyünk? Raszálunak fülébe jut a hír!

– Ó! – sóhajtott Hódi rádza. De aztán vigasztaló szókkal fordult kedveséhez: – Ha visszacsalogatod, édesgeted a papagájt, bizonyára hazatér öröme, s akkor nem lesz okunk félelemre, gondra!

A királyné hát kinézett az ablakon, és így kiáltott nagy kedveskedve a madár után:

*Ujjhegyel válogattam rizsedet,
Friss tejben főztem, kényeztettelek;
Térj vissza, édes, szép lesz az élet,
Te az én Randzsá-m , én a te Hér-ed!*

De bizony a papagáj nem állt kötélnek, kiterjesztette színpompás szárnyát, és így válaszolt asszonyának:

*Mainám megölted, sújt a gyász,
Özvegyi sorsom átkos;
Papagáj volnék, jól vigyázz:
Elszállok a királyhoz!*

S azzal már szárnyra is kelt, messze szállt, kereste Raszálut erdőn, mezőn, pusztán, s mert sehol sem lelte, végül kimerültén földre ereszkedett.

Hódi rádza meg ijedten nézett utána. Csak a maga életét féltette, s már szökött volna kifelé a palotából. Hanem a királyné átölelte, magához szorította, sírt-rítt keservesen, úgyhogy Hódi vigaszul letörölte a könnyeit, s a királyné szemfestékétől csupa fekete lett a keze. Hanem akárhogy törölgette, bármennyit ölelgette, a királyné könnye csak nem apadt el! Végül Hódi türelmetlenül kitépte magát az asszony karjából, az meg, látva gyávaságát, nagy megvetően így kiáltott:

– Hogyan?! Elhagysz hát?

*Nekem jutott a gúny, a gáncs,
Csapást mérsz rám, hogy újra bántsz!
Azt hittem, kedvesem hősínű hattyú –
Márpedig rút varjú, fekete fattyú!
Ismerlek már – hordd el magad,
Ajkad ne érje ajkamat!*

Erre már felforrt Hódi rádza vére, s visszakiáltott az asszonynak:

*Ételtől-italtól roskadt az asztal,
Már letarolták – kit sem marasztal;
És a köntös – fényes volt, s oly tarka! –
Elnyűtt rongy lett, koldus sem akarja.*

S szólván, eliramodott, és futva menekült a palotából. A folyó partjához érve, lehajolt a víztükörhöz, hogy szomját oltsa, de ahogy megmentette volna kezét, meglátta, hogy csupa fekete festék az ujjja. Visszahúzta akkor kezét, és így szólt:

– Szerelmemnek nem maradt más emléke, csak ez, nem szabad hát lemosnom. – Azzal lehajolt a vízhez, s úgy oltotta szomját, kecske módjára.

A közelben mosott egy öregember; meglátta, mit művel a rádza, s megkérdezte feleségét:

– Ki lehet ez az ember, aki állat módjára oltja szomját?

– Akár ismered, akár nem – felelt az asszony –, én biz tudom, kicsoda.

– Áruld hát el! – biztatta a férje.

– Maga Hódi rádza! – vágta rá az asszony.

– Ostoba asszony! – korholta az öreg. – Ki látott már rádzsát így inni?

– Tudom én az okát – bizonykodott az asszony –, de félek: megölsz, ha elmondom!

– Még ilyet! – álmélkodott a párja. – Hogy ölnélek meg, ha valami jó kis titkot elárulsz nekem?

– Esküdj, hogy nem esik bántódásom! – szólott az asszony.

– Esküszöm a Teremtőre, hogy egy ujjal sem nyúlok hozzád, ha elmondod, miért iszik így a rádza! – fogadkozott az öreg.

Így beszélt hát akkor az asszony:

*Léha lány vagy céda feleség
Vitte ágyba, hogy legyen övé;
Hajnaltájt – a csókból már elég
Szomjas szájjal hajol víz fölé;
Ujjáról az emlék így nem jön le:
Festett szemek feketeszín könnye.*

No, éktelen haragra lobbant az öreg, mikor meghallotta a csúnya históriát! Rárivallt az asszonyra:

– Te jártál a kezükre! Honnan tudhatnád, hogy volt, mint volt, ha nem te voltál a kerítőjük?! – Azzal felragadta sulykolólapátját, s úgy verte fejbe az asszonyt, hogy az menten elterült a földön. Amikor magához tért, szemrehányóan szólt férjéhez:

– No, te is megéred a pénzed! Elmondom, amiért annyit kérincstél, aztán ez a hála érte!

Hódi közben meghallotta, miről folyik a szó az öreg ember meg a párja között; elrestellte magát, s otthagya a folyót, pedig még szomját sem csillapította. Akkor már erőt vett haragján az öreg, és ijedten kiáltott:

– Bizton megöl holnap a rádza! – azzal megkérlelte asszonyát: – Kérlek, feledd, ami köztünk esett; eredj a rádza után, hívd vissza, hadd igyék... különben nem lesz tőle menekvésem!

– Azt már nem! – vetette oda az asszony. – Egyszer hittem a szavadnak, akkor is megjártam, s ha most meg visszahívnám a rádzsát, biztosan azt mondd megint, összejátszom vele!

– Hívd csak vissza – biztatta a férje –, fogadom, nem esik bántódásod!

Ráállt nagy nehezen az asszony, Hódi felé fordult, és így kiáltott utána:

*Maró sav az akh, fogadat rontja,
Mérgekígyó-húst veszélyes enni;
Tiltott gyümölcs idegen nő csókja,
Bűnös vágytól csordul ki a nyálad;
Szomjúhozván, ne kívánd a másét,
Vized is jobb az idegen tejnél:
Saját ágyad jobb, mint a szomszédé,
Nincs boldogság más asszony ölében;
Király, mosd le az átkozott foltot –
Oltsd a szomjad vízzel, úgy léssz boldog!*

Látta akkor már Hódi rádza, hogy bölcs boszorkánnyal van dolga, meg is fogadta a tanácsát, s lemosván kezét, oltotta végül kínzó szomját. Akkor aztán odalépett az öreghez, s így szólott hozzá:

– No, bátyó, bizony ez az asszony nem való hozzád, mert őt nagy ésszel áldotta meg az ég, téged pedig balgasággal sújtott. Fogd hát ezt az ezer aranyat, s add nekem az asszonyt. Akár édes gyermekemet, úgy óvom a széltől is, te meg a pénzemért találsz magadnak új feleséget!

– Engedelmet, nagyuram – szabadkozott az öreg –, ezt az alkut bizony el nem fogadhatom!

Hódi rádza hát búcsút vett tőlük, s hosszú útja végén hazaérkezett. Palotájában megkereste a legkisebb, eldugott szobáckát, abban állt egy öreg dívány, arra levetette magát, s most már szabadjára engedte könnyeinek árnját – úgy emlékezett szép kedvesére, Kóklá ránira.

TIZENEGYEDIK MESE

KÓKLÁ RÁNI SORSA

Míg Raszálu rádza palotája ilyen gyalázatos eseményeknek volt színtere, a királyné papagája új erőre kapott, és tovább kereste a rádzsát. Elérkezett a hazárabeli Kungan Dzsulnába, s észrevette, hogy a messzeségben füstoszlop száll az ég felé. Arra vette hát útját, s csakhamar meg is pillantotta egy fa alatt kikötve a rádza lovát, a nyeregkápán gubbasztó papagáját, s a sűrű lomb árnyékában, édesen szunnyadva, magát a rádzsát. Szurbad falu határában voltak, a Szurban-hegy nagy barlangjának közelében.

Szólott akkor a papagáj Sadinak:

– Keltsd fel a gazdádat!

– Nem áll hatalmamban – felelt Sadi –, de te megteheted, hisz a ráni küldönce vagy.

Akkor a fáradt madár megmártotta szárnyát a folyóban, aztán megrebbentette az alvó rádza arca felett, s a hús permet fel is ébresztette Raszálut. Felült, s ahogy megpillantotta asszonya kedvencét ott kuporogni a fán, felkiáltott:

– Miért hagytad el a házat?

Zokogva válaszolt a madár:

*Mainámat megölte a láni,
Földön hevei meredten,
Örökre el kell tőle válni,
Akárhogy is szerettem;
Ébredj, vigyázz kapudra, rádza,
Mert tolvaj törhet rája!*

A szomorú hírek hallatára így felelt a király:

*Maináim száma nyolcvanhat,
Pávám nyolcvan vigyáz;
Tolva] ide hogy hatolhat?
Erős a fal, a ház!*

– Ó, jaj! – sóhajtott a papagáj. – Mit tehetnek nyomorult őreid?!

*Ha éjjel felkel gazduram,
Hogy meglopja saját csűrét,
S tolvajt kiált a faluban,
Hogy másnak tegyék ki szűrét,
Vagy ha egy örült kárt okoz,
S felgyújtja, mit a földje hoz –
Ki vést legyőz:
Hol jár a csősz!*

Raszálu akkor felemelkedett, s így szólt paripájához;

– No, kedves Fuládi pajtásom, most mutasd meg, milyen hű szolgám vagy; repíts haza egy perc alatt!

– Megteszem, meg én – felelt a ló –, csak ne sarkantyúzz vágta közben!

A király tüstént nyeregbe pattant, s akár a szélvész, száguldott vele a ló Khéri-Murti felé. Hanem a rádzsát oly nagy türelmetlenség fogta el, hogy feledte ígéretét, és sarkantyúját alaposan belevágta kancája oldalába. A kanca meg egy szempillantás alatt kövé vált.

– Ó, te hűtlen áruló! – kiáltott Raszálu rádzsá, s leugrott a nyeregből. – Ennyit ér hát a barátságod, hogy elhagysz, éppen a szükség órájában?

– Hozzám ne érij! – kiáltott a kövé vált kanca. – Mert soha többé hátamra nem vehetlek!

*Ostorcsapásod fáj nekem,
Sarkantyúra nincs szükséged;
Ne legyen kanca a nevem,
Ha nem viszlek haza téged!*

Azzal a nemes kanca megéledvén, újból hátára vette urát, s egy szempillantás sem telt belé, már ott is voltak a vár tövében.

Raszálu rádzsá leugrott a nyeregből a mangófák között, és késedelem nélkül felment felesége szobájába, ahol is mély álomban lelte a királynét. Nem zavarta álmát, lement megint a kertbe, s így szólt Sadi papagájához:

– Halkan, óvatosan lopakodj be a ráni szobájába, s hozd el nekem ujjáról a gyűrűt.

A madár tüstént térült-fordult, hozta a gyűrűt.

Akkor a király hú pajtása nyakára kötötte a gyűrűt, és ilyen paranccsal bocsátotta útnak:

– Szállj el nyomban Hódi rádzsához! Mondd meg neki: „Raszálu halálát lelte az erdőn, Kóklá ráni pedig ezt a gyűrűt küldi szerelmi zálogul, s jeléül annak, hogy vár téged: mikor jössz el érte.”

– Megyek máris, nagyuram – felelt a papagáj, s már repült is Atak felé, ahol aztán megtelepedett a palota ablakában.

Meglátták ott a palotaszolgák, s izgatottan szóltak:

– Nézzétek csak! Szelíd papagáj! Biztosan valamelyik királyi udvarból szökött meg!

Sadi meghallotta szavukat, s így válaszolt:

– Bizony úgy van; király az én uram!

Futottak akkor a szolgák rádzsájukhoz, s megjelentették:

– Szelíd papagáj szállt ablakodra, uram, s azt bizonygatja, hogy üzenetet hozott a számodra, üzenetet Kóklá ránitól!

A ráni nevének hallatára nyomban talpra szökkent Hódi rádza, futott a papagájhoz, és megkérdezte:

– Miféle üzenetet hoztál, kedves jó madaram?

Sadi válasz helyett keserves könnyekre fakadt.

– Miért sírsz? – kérdezte a király.

– Ó, nagyuram – kiáltott a papagáj –, becsületes férfiú vagy minden bizonnyal, s tudod, mi a barátság: miért, hogy mégis rútul cserbenhagyod új barátaidat?

– Mit jelentsen ez? – kérdezte a rádza.

– Ma reggel – mondta a papagáj –, az úrnőm kis híja, hogy enkezével véget nem vetett életének temiattad! Mikor megláttam kezében a tört, sírva könyörögtem: „Várj, várj, úrnőm, míg visszatérek!” Akkor ő rám bízta ezt a gyűrűt, s életére kért: siessek hozzád. Repesve várja, milyen hírt viszek, s ha vissza nem térsz hozzá, bizony mondom, halálának léssz okozója!

Hódi rádza átvette a szerelmi zálogot, s megkérdezte:

– Merre jár urad, Raszálu?

– Isten a tudója! – felelt Sadi. – Kerestem, kutattam, félvilágot bejártam, de nyomára sehol sem leltem. Bizonyára démon vagy óriás kezétől lelte pusztulását!

Hódi rádza akkor elrendelte: szerszámozzák fel lovát, nyeregbe szökkent és elvágatott. Amikor megpillantotta Khéri-Murti tornyait,

így szólt hozzá a papagáj:

– Hadd repüljek előtted, hírnöködül, s megjelentem úrnőmnek érkezésedet!

– Kérlek, cselekedj úgy – válaszolt a rádzsza. Akkor a papagáj elszállt a mangófa kertjébe, s így szólt várakozó urához: – Vetélytársad közeleg. Készülj fogadására!

S amikor Hódi rádzsza belovagolt a kertbe, a király elébe lépett, és így köszöntötte:

– Szép jó reggelt, nagyuram! Kegyeskedj közelebb fáradni!

Hódi rádzsza majd kőbálvánnyá meredt, amikor megpillantotta a félelmetes bajnokot, aztán sűrű mentegetőzésbe kezdett:

– Hidd meg, uram, pusztá véletlen vetett erre a vidékre! Azt sem tudtam, kinek a palotájába tévedtem... épp most akartam megtudakolni! Esedezem, bocsásd meg, hogy kertedbe vetődtem!

– Nem úgy, rádzsza – felelt Raszálu –, bizony nem a vaksors hozott ide, hanem a végzeted! Szállj le hát a lóról, s ki a kardot! Tiéd az első vágás joga!

– Nem vagyok én ellenséged, uram – mondta Hódi rádzsza. – Azt sem tudtam, ki vára ez, éppen most akartam urát tudakolni. Hiszen ezért csak nem kell lakolnom?

– Elég ebből a szófia beszédből! – kiáltott Raszálu. – Fegyverre! Máskülönben még azt mondog: „Raszálu orvul támadott rám.”

Látta már Hódi rádzsza, hogy nincs menekvés: elővett hát tegzéből egy nyílvesszőt, felvonta íját, s így kiáltott:

– Vigyázz, rádzsza, kilöttem mérgezett nyilamat!

Hanem Raszálu lehajolt, és elkerülte a nyílvesszőt, az meg döngve csapódott a várnak, és szilánkokra törte a vastag sziklafalat. Kiáltott akkor a sértett király:

*Felajzott íjad pendülön feszül,
S csak úgy hajlik, ha vonják emberül.
A nyíl útjából, aki bölcs, kitér –
Meredten áll a balga, akit ér!*

Hódi rádzsza látta már, hogy sorsát el nem kerülheti, s nagy keservesen ily szókra fakadt:

*Már alig-alig látlak, Raszálu,
Növekvő ködben foszló alakul*

*Szivemben tör, acél markolatu,
Pokoltúz éget, szánj meg, Raszálu!
Kegyelmezz, Raszálu!*

Raszálu azonban süket volt szép szóra, könyörgésre: felajzotta hatalmas íját, ráhelyezte nehéz vas nyílvevesszejét, s készült elrepíteni. Elsőre, mivel próbára akarta tenni ellenfele bátorságát, csak tette, hogy kilövi a nyilat, s íme: a reszkető gyáva nyomban elbújt egy mangófa mögé!

– Hah, nyomorult! – kiáltott Raszálu. – Elrejtőztél a mangófa mögött? Vigyázz, mert ütött utolsó órád!

Azzal végsőkig feszítette az íjat, s oly erővel repítette ki a nyílvevesszőt, hogy az áthatolt a fa törzsén, átütötte Hódi rádza testét, s utána még négyszáz yardnyit repült, úgy hullott a földre. Oly sebesen érte a végzetes találat Hódi rádzsát, hogy meg sem érezte, s így szólt ellenéhez:

– Nem találtál, Raszálu!

– Én még lövést el nem vétettem – hangzott a válasz. – Rázkódj csak meg, s meglátod magad is!

Hódi rádza megrázkódott, s nyomban kiszállt belőle az élet: leesett lováról, s ott múlt ki a mangófák tövében.

Akkor a király kivonta kardját, és leütötte az áruló fejét. Amikor pedig a véres fő elgurult a törzstől, íme: szóra nyílt a holt ajak, s ezt rebegte:

– Adj innom, Raszálu!

Raszálu pedig, mintha álomban cselekedne, felemelte vetélytársa üres tegezét, amelyből kihullott már mind a nyíl, megmerítette egy tavacskában, s a nyitott száj elé tártotta. Hódi ivott, aztán így kiáltott:

– Ó, madarak, kik itt cikáztok felettem, s barázdát véstek a levegőbe, repüljetek szerelmemhez, a királynéhoz, és adjátok tudtára, hogy Hódi rádza Raszálu kezéből fogadta el az italt!

Raszálu pedig megörvendezvén, szívében így szólott:

– Nem hoztam ma vadat királyném asztalára – hanem azért mégis kap vadpecsenyét, finomabbat, mint eddig életében!

Lába előtt hevert a fejetlen holttest. Letépte a pompás öltözéket, felhasította a testét, kivette a szívet, majd kitárván a palota súlyos kapuját, s óriás erejével betámasztván megint, magával vitte a szívet a házba.

Végzett előkészületeivel, aztán belépett a királyné lakosztályába. A ráni csak aludt, Raszálu rákiáltott hát:

– Ébredj, asszony, ébredj, magasan jár már a nap!

Kóklá ráni felemelkedett heverőjén, s lenyűgözve bámulta urát, mert hirtelen, nagy erővel, felébredt lelkiismerete.

„Vajon gyanít-e valamit?” – kérdezte magában.

A király pedig visszafordult a küszöbön, s végigjártatva tekintetét az udvaron, észrevette, hogy nemrégiben vizet húztak a kútból, pedig felesége gyenge karja meg nem birkózhatott a nehéz munkával. Meglátta aztán kedvenc hukáját: s íme! nyállal befenne a szára! Bánatosan nézett asszonyára a rádza, s szólt hozzá szomorú szóval:

*Hukámat ki szívta, ráni?
Kitől nyálás a szára?
Kutamból ki merített, ráni?
Víz loccsant a kávéra!*

Sebesen ráfelelt a bűnös asszony:

*Én szívtam hukádat, rádza,
A számtól nedves a szám;
Magam mertem vizet, rádza,
Víz loccsant a kávéra!*

De az esze egyre azon járt: „Vajon elárult-e a papagáj?”

Megint csak nézett a király, s látja ám, hogy üres a kalickája mindkét kedves madarának.

– Miért nem hallom papagájod hangját – kérdezte akkor –, s miért nem köszönti urát a maina? Hová tűntek barátaid?

– Elnémult a papagáj hangja – felelt az asszony –, s nem köszönti urát a maina, mert messze földön bolyong mind a kettő. Szabadon eresztettem kis barátaimat, hadd szárnyaljanak kedvükre, s elszálltak a mangófákra!

Hanem szíve mélyén érezte, hogy csakhamar elhagyja ereje, s előbb-utóbb fény derül a gyalázatos igazságra.

A király akkor a mellvédhez lépett, és így kiáltott:

– *Mijánmittu!* Mijánmittu!

A papagáj meg tüstént válaszolt a mangófáról:

– Itt vagyok, uram, de reszketek félelmemben! Nem merek beljebb kerülni!

Válaszul a rádza kinyújtotta karját, s a papagáj rászállt a hívogató kézre. Szemrehányón szólott akkor hozzá a király:

– Téged s a mainát hagytalak itt örül asszonyomnak, s mégis így visszaéltetek bizalmammal? Micsoda gonosz dolgok folytak palotámban, s nem hoztad el hírüket!

– Elmondhatnám én az igazságot – szabadkozott a papagáj –, de rossz idők járnak most az igazságra! Egyikünk igazat mondott, s íme: itt fekszik a feje, amott meg a teste!

Amikor a király megpillantotta a tépett tollú, lefejezett mainamadarat, szemrehányón tartotta a királyné elébe a kicsiny holttestet:

– Nézd csak, nézd! Épen-egészségesen hagytam itt a mainát, s mi lett belőle! Kinek a gonosz műve ez?

– A papagáj ölte meg! – vágta rá az asszony. – Kérdezd csak meg, bizton nem meri tagadni! – s ezenközben fenyegető pillantást lövellt a madárra.

Hanem az így beszélt:

– Így volt, meglehet. Talán én öltem meg a mainát. De hát hallottál-e már ilyet, amióta világ a világ, kedves jó királyom? – s közben titkon asszonyára mutatott karmával, hogy tudassa gazdájával: a királyné maga ölte meg a mainát.

Ezután a király belépett szobájába, s nyomban észrevette, milyen dúlt a vánkos, a szőnyeg, s hogy asszonyának nyakéke szertehullott: itt is, ott is hevert egy-egy rubinkő, amit hasztalan próbált felfűzni a ráni. Szólott akkor Raszálu:

*Lábnyomok a padlón, ráni,
És szétdúlva ágyam;
Ki törte fel szobám, ráni,
S heveit durva vágyban?
Nyakláncod eltépve, ráni –
Tolvaj jáit a házban!*

Ráfelelt a királyné ekképpen:

*Amint mainám meghalt, rádza,
Papagájom mit tett!
Gyöngysoromat széjjeltépte,*

*Magnak nézte – ízlett!
Én tapostam a padlóra,
Hidd el nékem, rádzsza,
Ágyneműd mért széjjelszórva?
Ott pihentem, rádzsza!*

S ezenközben érezte, szíve mélyén érezte, hogy már-már elszáll az ereje, s nem bírja sokáig.

– Elég! – kiáltott akkor a rádzsza, megfélekezvén dúlt szívének fájdalmát. – Eredj, ráni, nézz a készülő vadpecsenye után a főzőházban, és süsd meg kenyereimet!

Azzal kiment a szobából, és magában letelepedett a kút mellé.

Csakhamar hozta is már a királyné a gőzölgő húst, a friss kenyeret, letette a földre, a király meg ránézett és hívta:

– Gyere, vacsorázzunk együtt!

Az asszonyok hamar felejtenek, kiváltképp tulajdon vétküket; megújhodó lélekkel fogadta hát a ráni ura kedvességét. De nem úgy a férfiak – az ő agyuk nehezen felejt, s a gyanú melegágyra lel a szívük mélyér

A király megszegte a kenyeret, aztán így szólt:

– Be ízetlen ma ez a kenyér!

– Bezzeg jóízű a pecsenye, én drága szívem! – kiáltott a ráni. – Miféle vad került ma terítékre? Soha ilyen ízeset, zamatosat!

Akkor a király eltolta maga elől kenyerét, felállt, s így felelt az asszonynak:

*Mi ez a jóízű étel?
Melletted élt – nem emlékszel?!
Most, hogy meghalt, kedves neked:
A gyomrodba temetheted!
Ám az a nő, kinek szíve hűtlen,
Máglyán ég el a hamvasztó tűzben!*

No, erre kifordult a falat szegény ráni szájából! Mondta magában: „Ó, elárultak! Mindent tud az uram – a játszmának vége!” – S patakzó könnyei közt így szólott a rádzsához:

*Bármit tegyek, csak sértegetsz, rádzsza,
Szívemig hat gúnyod vad korbácsa;*

*Reményt és támaszt nem lelek e földtekén:
Ki miatt gúnyolsz, rádza, haljak vele én!*

Azzal a bástyafokra sietett, s lepillantván, meglátta alant Hódi rádza fejetlen holttestét. Szívet tépő sikoly hagyta el a ráni kebelét, és levetette magát a mélybe; de még mielőtt teste összezúzódott volna a sziklás szakadékban, elszállt belőle a lélek – s így ért véget a boldogtalan Kóklá ráni rövid élete.

TIZENKETTEDIK MESE

RASZÁLU HALÁLA

Végignézvén élete párjának szánalmas, véres végét, Raszálu rádza, szíve fájdalmában, a vár kapujához sietett, sebesen aláereszkedett a meredek lépcsőn, s a kertben, Hódi rádza holtteste mellett – a rádza ménje egyre ott toporzékolt a mangófák tövében, zabláját rágva – rátalált a boldogtalan Kóklá ráni összezúzódt testére. A ráni ajka különös, halvány mosolyba merevedett, s halott szeme mintha örök szemrehányás tűzével égetné Raszálut. A király lehajolt a holttest fölé – ezt az asszonyt szerette egész életében, szíve mélyéből, soha senki mást – s akkor érezte csak igazán: mit tesz az: szeretni, s örökre elveszíteni a szerelmet. Gyengéden felemelte asszonyát, bevitte a palotába és lefektette. Melléje fektette a kedvese holttestét is, s egy kendővel takarta le kettőjüket. Majd újabb gondolat ébredt agyában: „Ha elégetem őket, napvilágra kerül a szégyenletes titok. Nem úgy! éjfélkor elviszem mindkettejüket, s a holttesteket a folyóba vetem!”

Szólott akkor a papagájhoz:

– Meghalt a te párod, meghalt az enyém is. Szegény papagáj, nyomorult király! Így múlik hát el a világ!

Úrrá lett akkor a királyon a fáradtság, mély álomba merült, s feledte a holttesteket, míg csak hajnal felé fel nem riadt. Világosodott már, mire a folyóhoz ért, vállán a két holttesttel.

Éppen akkor ballagott a folyóhoz az öreg mosóné meg a férje; nagy batyu szennyes ruhát cipeltek. A király elrejtőzött előlük, s biztos helyen vetette vízbe a holttesteket.

Ahogy figyelte a két öreget, meghallotta, mit mond az asszony a párjának.

– Lassan jó a reggel – mesélj valamit, hogy jobban teljen az idő!

– Mi haszna? – felelt a férje. – Hisz az életen végig kell vonszolnunk magunkat, így is, úgy is. Életünk jó része elmúlt már felettünk, miért fecsérelnénk hát maradék időnket mesemondásra?

– Nem kelt még fel a nap – vetette ellen az asszony –, s míg tart a sötétség, mesélj csak valamit!

Nagy nehezen ráállt az öreg, de előbb még megkérdezte:

- Igaz történetre vagy-e kíváncsi, vagy kitalált mesére?
- Igaz történetet mondj – felelt az asszony. – Olyat, ami veled esett meg.

Rákezdte hát az öreg:

– Hallgasd meg szómat, feleség! Mielőtt elvettelek volna, nős voltam már egyszer. Ötször napjában mondott imát az asszonyom, s én azt hittem, igaz kinccsel ajándékozott meg az ég. Hanem az asszony minden áldott este kimaradt egy órácskát, míg csak fel nem támadt kíváncsiságom: vajon hol, mivel időzik? Elszántam hát magam: utána járok. Másnap, ahogy elment, utána lopakodtam, mert így okoskodtam: „Lehet, hogy imádkozni megy, de az is meglehet, hogy más a célja – legjobb hát, ha a magam szemével győződöm meg róla.” Egy szó, mint száz: megláttam, hogy egy fakír sírjához siet, s ott csakugyan imádkozik – de miért? Hogy én megvakuljak! No, gondoltam, szembe hétrét görnyed, a hátam mögött meg veszemre tör! De sebaj, túljárok én az eszén: holnap elrejtőzöm a szentélyben, s meghallja majd a hőn óhajtott választ!

Másnap a hajnal már ott virradt rám a szentélyben, s amikor megjelent feleségem, és elmondta szokásos imáját, fennszóval így beszéltem hozzá: „Régóta fohászokodol már hozzám, ó, asszony, s tudd meg: imád meghallgatásra talál! Eredj haza, etesd a férjedet édes süteménnyel reggel, sült csirkével este, és egy hét sem telik belé: elveszti a szeme világát!”

Akkor aztán nyakamba kaptam a lábam, futottam haza, s meg is érkeztem, mielőtt még az asszony hazaért volna. Megkérdeztem akkor: „Hol jártál, feleség?” „A faluba vittem a mosott ruhát” – mondta rá ő.

Mondja másnap a feleségem: „Kedves férjem, nézd csak, hoztam egy kis teljes tejet meg olajat, hadd mossam meg a fejed.” Engedelmesen levetkőztem, az asszony meg felkiáltott: „Jaj, kedves férjem, be megfogytál! Csupa csont és bőr vagy! No, majd én felhizlallak!” Én meg csak annyit mondtam; „Jól van.” Ő meg perdült-fordult, s már el is készült a finom, édes sütemény, az én nagy örömökre. Este pedig elém tálalta a sült csirkét, ugyancsak nagy gyönyörűségemre.

Három-négy nap múlva mondom az asszonynak: „Nem tudom, mi történt, hogy történt: mintha elhomályosodna előttem a világ!” Az

asszony nagy hangosan vigasztalt, de láttam, hogy szívét öröm tölti el. Amikor letelt a hét, így szóltam hozzá: „Asszony, a férjed megvakult – teljes sötétség borult rám.” Ennek hallatára keserves jajveszékelésbe fogott az álnok asszony, s futott egyik szenttől a másikig, és hamis imákat mondott felgyógyulásomért.

Én aztán botot fogtam, s szakasztott úgy jártam-keltem, akár a vak ember. Hanem az asszony mondja egy nap magában: „Hátha színleli csak, hogy megvakult – próbára kell tennem.” Nekem meg ennyit mondott: „El kell mennem a faluba; ha kiterítem az árpát száradni, ügyelsz-e rá?” „Már hogy tehetném? – kérdeztem. – No de ha gyékényre szórod, és ide, a kezem ügyébe, majd megpróbálom.” Úgy is tett; én meg kezemben a bottal odatelepedtem az árpa mellé. Hát ahogy egy ideje üldögélek, látom ám, hogy az asszony nagy óvatosan odalopakodik, s már nyúl is az árpa felé. Én meg felemeltem a botot, s úgy odavágtam, hogy az asszony elterült a földön. „Segítség! Megöltél!” – sikoltzott. „Hát már honnan is tudhatnám, hogy te vagy az, asszony? Azt hittem, kecske vagy birka jár a magra.” No, erre már elhitte az asszony, hogy megvakultam, és továbbra is etetett-itatott mindenféle jóval.

Az asszony már régebben összeszúrta a levet egy férfival, s ha tehette, nagy kockázat árán felkereste. Most már el is hívta gyakran a házunkba; s egyik alkalommal, amikor várta, szántszándékkal veszekedést kezdett, hogy engem kitehessen a házból. „Miért nem kezdesz már valamihez? – kiáltott rám. – Itt kuksolsz egész nap a szobában, ölbe tett kézzel! Eredj, rakd fel a fát!”

Én persze jól megmondtam neki a magamét, aztán kimentem az udvarra. Amikor megint beléptem a házba, nyomban észrevettem azt a férfit a szobámban. Mondom magamban: „No, megjött a barátom!” A feleségem meg, mikor látta, hogy bemegyek, rászólt: rejtőzzék a fal mellett álló szőnyegtekercsbe. Meg is tette a fickó, én meg tüstént kisiettem a tehénistállóba, kötelet kerestem, aztán botommal tapogatózva visszamentem a házba.

„Minek az a köté?” – kérdi az asszony. Én meg egy szót sem szóltam, csak odatapogatóztam a szőnyeghez, mindkét végén jól összekötöttem, vállamra vetettem, s csak akkor szóltam az asszonyhoz: „Nem bírja már szegény szívem a rám szakadt súlyos

csapást – elzarándokolok hát Mekkába, megkönnyebbedni lelkemben, s ezt viszem magammal imaszőnyegül.”

Azzal már indultam is kifelé, az asszony meg utánam, s kérlett egyre: másítanám meg szándékomat. „Ne hagyd el a te szegény kis feleségedet!” – kiáltotta. Hanem a szomszédok megnyugtatták: „Ereszd csak útjára a szerencsétlent. Mi hasznod lehet már belőle?” így aztán elszabadultam.

Megtettem már vagy három mérföldet, amikor az én emberem elkezdett kapálózni – csak úgy remegett a hátamon a szőnyeg. – „Remeghetsz is – mondtam –, azt hiszed, megvakultam, pedig látok én is úgy, mint te!”

Csakhamar egy faluba értem, s elsőnek egy asszonyt pillantottam meg, aki finom lisztből kenyeret sütött, aztán kilopakodott a kész cipóval a gabonás ládához, ahová a kedvesét elbújtatta, s nyújtotta neki a kenyeret. Utána meg előjött, és sütött tovább – de most már durva árpalisztból. Fakírnak tettevem magam, odaléptem hozzá és megszólítottam: „Anyám, süssél nekem búzakenyeret, s adj egy kevés vaját is hozzá!” „Ugyan honnan vennék én búzalisztet?” – kérdi az asszony. – „Nem látod, milyen szegényes a házam tája?” „Kérlek azért, mégis: süss nekem búzakenyeret!” – unszoltam.

Míg ezen vitakoztunk, odajön az asszony ura, és rászól a feleségére: „Asszony, fakírral sose feleselj!” „Én nem feleselek – vágta oda az asszony –, de ha egyszer fehér kenyeret kér meg vaját¹ Hát telik ilyesmi a mi szegénységünkötől?”

Hallván ezeket, megharagudott rám a férj, s rám rivallt: „Ha jó az árpakenyér is, ott van, fogd; ha nem, állj odébb egy házzal!” – Én meg rámutattam a csűr ajtajára, s így szóltam az emberhez: „De aki a gabonás ládában üldögél, az bizony finom kenyeret fal, csak a koldus nem válogathat!” „Mit jelentsen ez? – kiáltott a férfi. – No, ennek már utánajárok!” – azzal kiment a csűrbe, benézett a ládába, s rálelt az asszony kedvesére, amint nagy kényelmesen ott guggolt a mag közt, s eszegette a fehér kenyeret meg a vaját. „Beccsületes férfiú vagy, fakír!” – szólott akkor hozzám a boldogtalan férj. Eszeveszett haragjában kést ragadott, s bizton el is metszi a fickó torkát, ha idejében le nem fogom, s ki nem vonszolom onnét. „Nézz csak ide – mondtam neki, míg kicsavartam a szőnyeget, és kibocsátottam foglyomat –, itt is láthatsz egy jófélét. Az én sorsom se

különb a tiédnél, sem a többi házas emberénél. Sose háborogj hát; igyekezzünk jó arcot vágni a dologhoz, hiszen ha a híres, nagy hatalmú Raszálu rádza is hasonló sorsra jutott fényes palotájában, és zokszó nélkül viseli – ki vagy te, s ki vagyok én, hogy panaszoljuk balszerencsénket?!”

Keserves előérzet fogta el Raszálu rádza szívét, míg ezeket hallgatta. Végül előlépett, és megszólította az öregembert:

– Én vagyok Raszálu, ez ország királya. Ha földet kérsz: megadom; ha pénzt: a tiéd máris; de mondd: hogyan tudtad meg, miféle gonosz dolgoknak volt színhelye a palotám?

– Nem tudod-e, nagyuram – kérdezte az öreg –, hogy az asszonyok született jószok meg boszorkányok? Mindent tudnak, semmi sem marad rejtve előttük, s már napok óta másról sem folyik köztük a szó, mint hogy mi történt Khéri-Murti várában!

Akkor a király elvitte az öreget meg a feleségét várába, gazdagon megajándékozta őket, aztán így szólott a férfihez:

– Öregember vagy, tisztességben öszült meg a szakállad. Hajlott korod tiszteletet érdemel. Ezért keress fel, amikor csak kedved tartja, hadd múlassuk az időt beszélgetéssel. – Azzal elbocsátotta őket.

Raszálu rádza azontúl bús magányban tengette napjait; ritkán járt ki az erdőre, Fuládinak olykor napokig feléje sem nézett; élete megkeseredett, szíve megtört, ahogy mindegyre holt asszonyán, annak rút hálátlanságán és szörnyű végén jártatta eszét. Olykor barátai *darbar*-bán köréje gyűltek, hogy tanácsaikkal traktálják, terveikkel vidámítsák, néha meg régmúlt királyok históriáival szórakoztatták, vagy találós kérdésekkel próbálták mulattatni. A mosóné öreg férje is felkereste gyakran, hordta a világbeli híreket; meg kedvenc papagája is vigasztalagatta bánatában a rádzsát. De bizony az ország gondjával senki nem törődött, feledte már a nép Raszálu vitézi tetteit; távoli hűbéresei elhagyták uruk szolgálatát, palotájának őrsége, a papagájok, pávák, mainák hada elszállingózott, s végül Raszálu magára maradt – üres palotában elhagyott király.

Ezenközben Hódi rádza városában a nagyeszű kuruzsló asszonyok apróra megtudták, kitalálták Khéri-Murti titkát. Egy szép napon Hódi rádza öccsei éppen a falusi kút mellett lovagoltak el, s hallották, amint egyik vizet merítő asszony így szól a többihez:

– Némely férfinak kedvesebb az édes bűn, mint az élet.
– Mit beszélsz, asszony? – kérdezte fennszóval az egyik herceg.
– Csak annyit – válaszolt a kérdezett –, hogy asszony szerelméért olyik férfi még az életéről is készséggel lemond!
– Miféle rejtett értelem búvik meg szavad mögött? – kérdezte-a herceg.

Erre már csak annyit mondott az asszony:

– Ha csak csöppnyi esze van Hódi rádza öccseinek, maguk is kitalálják!

Erre a hercegek nyomban a rádza palotájához vágtattak, és a palota udvarára rúgtatva, imígy kiáltottak:

– Hol van a mi bátyánk? Hol van Hódi rádza?

Ráfelelte az egyik palotaszolga:

– Amióta nagyurunk üzőbe vette a kék bakot, egyfolytában Raszálu rádza udvarában időzik, a folyó túlsó partján. Jó néhány nap eltelt már azóta, de hírét sem halljuk a mi jó urunknak.

Hírét véve az eseménynek, maguk köré gyűjtötték csatlósaikat a hercegek mind az egész országból, s ily beszédet intéztek hozzájuk:

– Fogoly a királyunk, vagy talán már el is esett Raszálu kezétől. Meg kell szabadítanunk, ha fogoly, s ha nem él már, megbosszulnunk. Velünk maradtok-é, ha átkelünk a folyón, vagy házatokba tértek?

– Fejünet vehetitek, ha nem állunk egy szálíg seregetekbe! – hangzott a válasz valamennyi szájából.

Ezenközben az öregember mindennapos vendég volt Raszálu palotájában, mert a rádzsának kedve telt a jó eszű öreg furcsa történeteiben. Ezen a napon is felment az öreg a palotába, a szokott időben, s nagy szívéliesen fogadták, éppen úgy, mint máskor. Kérdi akkor a király:

– Mi hírt hozol, bátyó?

– Különös hír járja a falubeli asszonyok között – válaszolt az öreg –, hogy igaz-e, vagy csak afféle mendemonda, nem tudom.

– Hadd halljam! – biztatta a király.

– Meghallottam, amint egymás között súgtak-búgtak, mondván: ahogy Raszálu rádza fejét vette Hódi rádzsának, úgy hullik majd le

az övé is egy napon.

Igen elszomorodott a király ennek hallatára; felkelt, s hatalmas léptekkel róva a szobát, megkérdezte:

– Igaz lelkedre mondd meg: csakugyan hallottad-e?

– Hallottam biz, uram – válaszolt az öreg –, így mondják mind az asszonyok, de többet nem tudok az egésztől.

– Emlékszem még a napra, amikor egy szál egymagamban csúffá tettem ellenségeimet – mondta a király. – De hiszen van még seregem, csak összegyűljön idejében.

Hívatta ekkor udvarmesterét, s megparancsolta: szólítsa elé mind a palota népét. Hanem amikor összegyűltek valamennyien, bizony tucatnál nemigen volt több a számuk.

– Isten kezében a csata sorsa – szólt az öreghez a rádza. – De hát mitévő legyek ezzel a maroknyi csapattal?

Hanem azért a kipróbált harcos csak felkészült, hogy szembenézzen az ostrommal. Mintha régi dicsőségének szikrája villant volna fel lelkében: egyik emberét vágatva küldte végig országán, hogy gyűjtsön össze embert, élelmiszert, akit-amit csak bír, Khéri-Murti védelmére; s tulajdon kezével segítette megerősíteni az omlatag bástyákat, betömni a réseket. Alig végeztek ezzel a munkával, már fel is tűnt a messzeségben az ellenséges sereg, Hódi rádza öccseivel az élen, s felfegyverezve állig minden ember. A fele sereg átúsztta a folyót, a másik kifeszített bőrök segítségével kelt át, s akár a méhek rajzották körül a Khéri-Murti tövében húzódó lankás dombokat. Elhangzott a kölcsönös kihívás a két vezér között, aztán megkezdődött az ostrom. Raszálu rádza serege megnövekedett ugyan, de még így is látta a hős vezér, hogy reménytelen csatába fog. Elhatározta hát: nem esik patkány módra csapdába, nem: drágán adja életét! Kirohanásra készítette hát elő embereit. Az éj leple alatt máglyát rakott a ráni szobájában, enkezével lobbantotta lángra, úgyhogy a tűz csakhamar átterjedt az egész palotára, s amikor égnek szökött a láng, bizony látott csodát az ostromló sereg!

Reggel aztán a rádza levezette csapatát a sziklába vájt lépcsőn, s ahogy átvonultak a királyné kertjének mangófái között, így kiáltott szegény Raszálu:

*Gyümölcscsel dús, vagy száraz ág
Gazdag terméssel nem fizet:*

*Kóklá halott – ó, bús világ, –
Fellobbannak a rőt tüzek!...*

Aztán hirtelen rohammal a síkságra vágottak, s – ember ember ellen – megütköztek az ellenséggel. Hét nap, hét éjjel tombolt lankadatlan erővel a szörnyű csata. Oroszlán módjára küzdött Raszálu; hősi karjának csapásaira dőlt az ellen rendje. De végül mégiscsak fel kellett adnia a reményt: embereit egy szálíg lekaszabolták, maga is sebekkel volt borítva, s kimerült a hosszú csatában; mintha a földből nőnének, annyi új ember támadt körülötte, és szoros gyűrűbe fogták, míg végül átütötte nyakát a kilenc lábnyi nyílvessző. S hogy elült a harc, ellenfelei fejét vették hős Raszálunak, s diadalmenetben vitték a véres főt Hódi rádza palotájába.

Így mesélik a Felső-Pandzsáb vidékén Raszálu pusztulását, e nagy hőst, aki tovább élt, mint nagy tetteinek dicső híre.

*

Vannak, akik azt mondják: Raszálu nem hal meg soha; nem: átkelt az Induson, vagy leereszkedett a folyó habjaiba, s felvirrad még a nap, amikor eljön közénk megint.

UTÓSZÓ

A tudomány olykor különös meglepetéseket tartogat számunkra, a kutató ott téved ismeretlen terület fehér foltjára, ahol a legkevésbé várja. A mesés Indiában – mely nemcsak az arab kalmárok felizgatott képzeletében élt mint a mesék forrása, hanem tekintélyes európai folklórkutatók, Max Müller, Theodor Benfey is a mesék szülőhazájának képzelték – még napjainkban is alig van népmesekutatás. Nyilvánvaló, hogy ennek oka elsősorban India gyarmati helyzetében rejlett. A különös azonban az, hogy – míg más országokban, köztük nálunk is – a folklórkutatás egybeesik a nemzeti függetlenségi törekvésekkel, a nemzeti öntudatra ébredéssel – az indiai függetlenségi mozgalom leglázásabb időszakában a nemzeti kultúrának ez az ága nem került az érdeklődés előterébe.

A kolonizáció késleltette Indiában a nemzetté válást; India túlnyomóan paraszti állam volt, s még ma is a lakosság 83,4%-a analfabéta. Az írástudók megdöbbenő kisebbségi aránya következtében a szóbeliség és az írásbeliség nem távolodott el úgy egymástól, mint bárhol Európában. A bráhmánoknak, akik elsősorban képviselték az írástudókat, nagy hagyományaik voltak a szójhagyományozásban. Egyes utazók említik, hogy ismertek bráhmánokat, akik kötetekre való szent szöveget tudtak recitálni fejből. A klasszikus szanszkrit irodalmi alkotások versbetétei, a buddhista szentkönyvek folyton ismétlődő, monoton stílusa arra enged következtetni, hogy ezek a művek is szójhagyomány útján terjedtek, és az említett sajátságok megkönnyítették a memorizálást. Ezek az okok mind közrejátszhattak abban, hogy a népköltészet és a műköltészet elidegenedése voltaképpen csak a Nyugat hatására következett be, s ezért az érdeklődés sem fordult e probléma felé.

Ilyenformán Mulk Raj Anand kötete úttörő próbálkozásnak tekinthető. Újra elmeséli azokat a meséket, melyeket anyjától és nagynéniétől hallott gyermekkorában. Az emlékezetében élő meséket részben újraköltötte, részben más szövegekkel összehasonlítva, betoldásokkal egészítette ki, hogy „elérje a legjobb formát”. A kötet tehát a folklórgyűjtés első hőskorát tükrözi; a gyűjtő

saját művészi képességeinek közvetítésével tárja fel nemzeti kultúrája kincseit.

A közreadott mesék között számos olyan van, mely a klasszikus szanszkrit mesegyűjteményekben is szerepel. A szanszkrit vagy még inkább a buddhista páll mesegyűjtemények maguk is jórészt a népmesekincs felhasználásával, vagy annak vallásos átdolgozásából keletkeztek. Alkotóik, feljegyzőik papok, akiknek alakja a legendák homályába vész, s nevükön kívül szinte alig tudunk róluk valamit. A szóbeliség eleveisége folytán állandó a kölcsönhatás a népköltészet és az irodalom között. Így tehát az, hogy valamelyik mese irodalmi forrásokból származik, nem jelent többet, mint hogy rendelkezünk a mese egy többé-kevésbé pontos kormeghatározású változatával. Az összehasonlítás nagyon érdekes lenne, mert néha közel kétezeréves időhatárok között mozgunk, mint a „Pancsatantra”-ban is előforduló „Légvárak” c. mese esetében. Természetesen itt felmerül az a kérdés, hogy Mulik Raj Anand változatai mennyire hitelesek, és mennyiben befolyásolta őt a mesék alakításában irodalmi műveltsége? Saját bevallása szerint arra törekedett, hogy a népmese jellegét megtartsa, de más szövegekkel is összehasonlítva, a teljes alakot akarta helyreállítani. A mesék vizsgálatánál ezt mindenesetre figyelembe kell venni.

A kötetben szereplő mesék típusaikat tekintve igen változatosak. Feltehetőleg eredetmítoszból származik, és a legrégebbnek látszik „A világ kezdete” és „A Nap, a Hold, a Szél meg az Ég”. Lehetséges, hogy ugyanúgy a vallásos legendairódalomból kerekedett mesévé, mint „Rádhá és Krisna szerelme”. Krisna Visnu istennek, a teremtés jószágos fenntartójának megtestesülése, aki azért öltött emberi testet, hogy megszabadítsa a bűnbe és bajba jutott emberiséget, Rádhá pedig felesége, Laksmí, a szépség és jószerencse istennője, földi alakban. Mindkettőjüknek gazdag vallásos irodalma van, elsősorban a „Bhágavata Purána” (VIII-IX. sz.) és „Dzsajadéva” híres versciklusa, a „Gitá Góvinda”. A mesében isteni származásuk, mitológiai vonatkozásuk elhomályosul: egy ifjú király és szerelmének története ez, mely a tündérmesék édes csillogását öltötte magára.

A klasszikus szanszkrit irodalomból származó meséken éppúgy megfigyelhetjük a kibővülést, gazdagodást („A bőbeszédű teknősbéka”), mint a lekopást („A festett sakál története”). Különösen

érdekes „A daru meg a halak” meséje, mely aktuális politikai mondanivalót öltöztetett az ősi alakba. A mese angolelles éle félreérthetetlenül kiderül, ha összehasonlítjuk XIV. sz.-ból származó korai formájával. A kötetet Mulk Raj Anand 1946-ban, a függetlenségi harc legforróbb éveinek egyikében állította össze. A daruban kétségkívül fel lehet ismerni az angol világbirodalmat, mely a lezüllött mogul uralkodóktól, a halak királyától, megvásárolta Indiát, s addig pusztította népét, addig rabolta el javait, míg az új, okos, harcos forradalmi nemzedék, melyet a rák jelképez, szembeszállt vele, és legyőzte. Az állatmesék modern változatai megtartották a klasszikus meseirodalom hagyományát, azt, hogy az állatfigurák nem a maguk törvényei szerint cselekszenek, hanem mint állatbőrbe bújó emberek. A mesék régi formájukban is minden bizonnyal társadalmi mondanivalót tolmácsoltak, és ellenzéki hangjuk miatt kellett a hősöknek állatbőrbe bújniuk.

Az állatmesék egyszerűségéhez, tiszta bájához és csattanós-szellemes befejezéséhez méltóak az újabb keletű rövid mesék, amelyeket akár mesekarikatúráknak is nevezhetnénk. Motívumaik már inkább a muzulmán kultúrkör felé mutatnak, és kirívó emberi hibákat tesznek nevetségessé. (A Kasmírt-látott béka”, „A malom és az ostoba” stb.)

A kötet meséinek bár árnyalatokban és típusokban különböző, jellegében mégis homogén csoportjából élesen kiválik két mese, a „Bokacsontocska” és a „Mesék Raszálu rádzsáról”. Az utóbbi már terjedelménél és szerkezeténél fogva is különbözik, kétségkívül már inkább epikus, mint mesei, különös tekintettel elégikus befejezésére. A „Bokacsontocska” viszont elsősorban stílusa miatt válik ki a többi közül. Mosolyos-könnyes szomorúsága, a tragikus-groteszk ötlet feloldódó kibontakozása a balladák zengését idézi, és önmagáért gyönyörködött. Elmarad az indiai mesék egyébként elmaradhatatlan alkotórésze, a tanulság is. Vagy talán nem is marad el, hanem a szegény kis védtelen teremtés története kimondatlanul, pusztán az atmoszféra megteremtésével készlet együttérzésre.

Raszálu rádzsza története, mint említettük, már terjedelménél és szerkezeténél fogva is kiválik a többi közül, de másféle a hős jelleme és a világ is, amiben mozog. Raszálu *pandzsábi* nemzeti hős és a *rádzsput* lovagi eszményt testesíti meg. A VII-VIII. sz. folyamán India

északnyugati részében, a Pandzsáb és Dzsammu vidékén rádzsput kalandorok kis fejedelemségeket szakítottak ki maguknak a Himalája előhegységei között. Később az *Öt Folyó* vidékét muzulmán afgánok, majd a mogulok hódították meg. A síkságon és délen megtelepedett muzulmánok erőszakos uralmához viszonyítva ezek a hegyvidéki államok viszonylag zavartalanabbá éltek és a hindu kultúra fellegréváivá lettek. A XVI– XVII. sz. folyamán felújították az ősi hindu kultúra hagyományait.

A hinduizmus, társadalmi szerepét tekintve, különbözik a többi vallástól. Emberek közösségét jelenti, akiket összeköt valamely kaszthoz tartozás, a bráhmanok tisztelete, és az, hogy a „Védá”-kat kinyilatkoztatásként ismerik el. Csak ilyen körülmények között lehet valaki hindu. A feltételek között a legalapvetőbb a kaszthoz tartozás. A kasztrendszer, a régi indiai társadalom alapja, különféle örökletes foglalkozási csoportokból áll, amely egy négyes csoportosítás szerint rendeződik el. A négy rend papokból, harcosokból polgárokból és szolgákból áll. Az egyes csoportok között a házasság korlátozott vagy egyáltalában tilalmas volt. A négy csoport egymás közötti kapcsolatát még rituális étkezési és tisztasági tilalmak is szabályozták. A kasztból való kirekesztés az illető személy életlehetőségének, foglalkozásának elvesztésével is járt, a hinduizmus szervezete tehát mint ideológiai-politikai erő és egyben végrehajtó hatalom is működött. Ahogyan az európai reneszánsz fegyverként használta a klasszikus hagyományokat a középkori megcsontosodottság ellen, úgy alakították ki ezek a hegyi államok a fanatikus muzulmán uralom elleni harcukban, az ősi eposzok eseményeit felelevenítve, különös lovagi életideáljukat, melyből lovagi költészet is sarjadt. Raszálu rádzsza más egyéniség, mint a hindu mesék furfangos hősei vagy a buddhista mesék önfeláldozó alakjai. Ő igazi lovag, szép, heves, vakmerő, nagyon önértzetes és nagyon kegyetlen. E korszak hegyvidéki emberének minden sajátosságát magában hordozza. A mese külön érdekessége, hogy eredetileg hindu lehetett, csak később kapott muzulmán jelleget. Erre mutat a benne szereplő sok hindu elem, az, hogy Raszálu származását *Vikramáditjá*-ra, az ind mesék *Harun al Rasid*-jára vezetik vissza, és az, hogy számos betoldást, sőt egy egész mesét átvesz a „Suhaszaptati”-ből, a „Papagájelbeszélések”-ből.

TÓTH EDIT

JEGYZETEK

Kötetünkben Mulk Raj Anand interpretációjában közreadott mesék némelyike az óind meseirodalomból származik, és népi mesekinccsé vált.

Szerelmes történet. A mese teljesebb formájában „A hulladémon huszonöt meséje” ciklusban szerepel, mely a VIII-IX. sz. körül keletkezett.

A daru meg a halak. A Hitópadésa (XIV. sz.) IV. könyvében a 7. mese.

Vikramáditja legendája. A papagáj és a táncosnő viszálya a XIII. sz.-ban keletkezett Sukaszaptati 68-69. meséjében szerepel. Az átváltozás motívuma hasonló egyébként az európai irodalomban a Gólyakalifa meséjéhez.

Légvárak. A mesemotívum némi különbséggel a Pancsatantra (II-III. sz.) V. könyvének 9. meséjében szerepel. A magyar népmesék között a „Kisködmön” is ehhez a csoportoz tartozik.

Az oroszlán és a kecske. Megtalálható némi különbséggel a Sukaszaptatiban, az 51-5a. mese.

A bőbeszédű teknősbéka. Némi változtatással a Hitópadésa IV. könyvének 2. meséjével azonos.

A festett sakál története. Lekopott változata a Hitópadésa III. könyve 7. meséjének.

A róka meg az oroszlán. A Sukaszaptati 39. meséjének változata.

Mesék Raszálu lédzsáról. Egyes betoldások szintén a klasszikus meseirodalomra vezethetők vissza. A maina halála, valamint a „Raszálu halála” c. fejezetben az öregember meséje a Sukaszaptatiból származik (i. és n. mese).

INDIAI SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK MAGYARAZATA

Abbá Szindh – a folyók atyja, az Indus folyó

Akáldéó – „Egyetlen isten”

ásá – a hindu év negyedik hónapja, az Ikrek hava

Azráel – a muzulmán mitológia szerint eredetileg arkangyal volt

Bagdej – a szerencse istennője

banjan-fa – óriási kiterjedésű indiai fafajta, mely légyökereket bocsát ki

béró-ghóri – menyegzőn játsszák, vetélkedés édességért vagy pénzért

bráhman, bráhmin – pap; házi bráhmin – fejedelmeknek, előkelő családoknak saját házi papjuk volt, akit eltartottak

Csandéj – holdistennő

csapáti – lángosszerű étel

csauput – kockajáték

darbár – a király kihallgatási csarnoka és maga a kihallgatás is

dauni – a fülön és a fejen csüngő ékszer

Fuládi – „Acélból készült”

gajatri – áldozati himnusz

Ganapati – az elefántfejű isten, az akadályok elhárítója, a bölcsesség istene

Gudzsarát – tartomány Észak-Pakisztánban

gudzsar – népnév

Guru Góraknáth – nevezetes hindu szent

Harbansza, Harbanszi – „Mindenhez értő” ember és asszony

Hír – villám

huka – vízpipa

jóga – a legfontosabb hindu filozófiai iskolák egyike, melynek célkitűzése elmélkedés révén egyesülni a világlélekkel. A jógaiskola követőinek földöntúli varázserőt tulajdonított a néphit, ezért a későbbiek során a jógit varázslónak tekintették. Itt is ilyen értelemben használatos

khír – tejberizs

Khvadzsza Kizár – az Indus folyó istensége *Kóklá* – galamb
Krisna – Visnunak, a világot kormányzó és fenntartó istenségnek
nyolcadik földi megtestesülése
maina – szajkóféle madár
Mánaszaróvara – híres tengerszem a Himálajában
Mijánmittu – „édesszavú”
móhar – aranypénz
pandit – bölcs, művelt, tanult férfi
Pandzsáb – tartomány, melynek egyik része jelenleg Észak-
Indiához, a másik Észak-Pakisztánhoz tartozik
pír – muzulmán szent
Puran – tenger
Rádhá – Krisna szerelmese, a szépség és jószerencse
istennőjének, Laksminak földi megtestesülése
rádzsa, ráni – király, királynő
rádzsput – egy büszke, harcias nép neve
Randzsza – felhő
Raszálu – nemzeti hős Pandzsábban, nevének jelentése:
szépséges, édes szeretetreméltó; pandzsábi nyelven lovasosztagot
jelent
róti – kenyér
rúpia – ezüstpénz
Siva – a pusztítás és újrateremtés istene
Subhá – szépséges
szádhú – vándorló életmódot folytató aszkéta, akinek csodatévő
erőt tulajdonítanak
Szirikót – koponyaerőd
Szughrán – bölcs
Szundor Khag – Szép madár
Tirja – „lelketlen”
Uddzsain – város Közép-Indiában
Vikramádítja – történeti személy, Uddzsain legendás királya, aki i.
e. 46 körül uralkodott